
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

GoogleTM books

<https://books.google.com>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

3697

H. 1366.

BLOEMLEZING

UIT

MIDDELNEDERLANDSCHE DICHTERS,

BIJEEVERZAMELD

DOOR

Dr. E. VERWIJS,

Archivaris-Bibliothecaris der Provincie Friesland.

NIEUWE UITGAVE.

Eerste Deel.

DIERENSAGE.
RIDDERPOËZIE.

ZUTFEN,
W. J. THIEME & Cie.

V O O R B E R I C H T.

Eene aankondiging van de drie eerste Deelen mijner Bloemlezing uit Middelnederlandsche Dichters, door H., in het Tijdschrift voor Gymnasiën 1863, wekte mij eensklaps uit eene zoete sluimering op. Omstandigheden van verschillenden aard leidden er telkens toe om met den ondernomen arbeid slechts langzaam voort te gaan, en ik paaide mijn geweten met het: »chi va piano va sano." Zoo bleef dan het vierde en belangrijkste Deel nog altijd achterwege, en vaak stoorde de gedane belofte, in 1858 reeds uitgesproken, als een dreigende spookgestalte den slaap mijner onschuld.

Beleefd, maar gevoelig, word ik er nu aan herinnerd door den Heer H., die mijne eigene woorden als wapenen tegen mij keert, en hoopt dat de verzamelaar »spoedig het bewijs levere dat zijne beloften niet tijdel zijn, en hij daardoor eene eerste schrede zet op eene baan, welke hier te lande nog zoo weinig of in het geheel niet betreden werd, door eene spraakkunst te schrijven van een der

oudste dialecten onzer schoone moedertaal; »zonder grammatische handleiding toch,” zeide hij zelf, »last men steeds in het donker rond, en is niet in staat dan of door eigen aantekening of door het naslaan van grootere werken zich een eenigzins helder denkbeeld van de eenvoudigste vormen te geven, voor welke moete de aanvangster gewoonlijk terugdeinst.” Hij heeft dus zelf redenen genoeg aan de hand gedaan (en dat reeds in 1858) om van hem te kunnen verlangen dat zijne spraakkunst verschijne; wij zeiden het echter reeds dat dit ontbrekende gedeelte waarschijnlijk spoedig het licht zou zien; de Bloemlezing kan er niet anders dan door winnen, en zoo zij soms nog weinig aan Gymnasiale inrigtingen gebruikt wordt, zal dit waarschijnlijk meer het geval worden na het verschijnen van het verlangde stuk, evengoed als zulks nu reeds aan enkele hoogeschoolen geschiedt.”

Door mij te vleyen, dat »bij meer uitgebreide Gymnasiën, in de hoogste klassen de leerlingen reeds bekend [moeten] gemaakt worden met de schoonheden uit onze Middel-Nederlandsche poëten,” en de door mij verzamelde gedichten ook daar »zeer aanbevelenswaardig” te noemen, wist hij een tedere snaar te treffen in het gemoed van den ex-Gymnasiaal docent, dien de zaak van het onderwijs nog steeds na aan 't harte ligt, en gaf zelf een hernieuwd blijk van voor die zaak te gloeyen.

Doch hij vergeve het mij, zoo ik hem ook een weinigen

ondeugendheid toeschrijft, nu hij mij in mijn eigene netten zoekt te verstrikken.

Mijne Bloemlezing is van eigenaar veranderd, en uit de handen van den Heer WILLEM THIEME in die van W. J. THIEME & Cie geraakt. De nieuwe eigenaars hadden mij reeds vroeger den wensch geuit, dat ik het vierde Deel zoo spoedig mogelijk zou doen volgen. Zij wilden de drie Deelen in een nieuw kleed nogmaals bij het publiek inleiden, en meenden dat door de voltooying van het geheele werk de bruikbaarheid veel verbeterd zoude worden. Bij mij zelven moest ik erkennen dat dit volkomen juist was; maar beslommeringen van allerlei aard deden mij aarzelen stellige beloften te doen, wanneer het geheele werk voltooid zoude zijn.

Is het nu gewaagd van mij te veronderstellen, dat de Heer H., door het lichte waas van wiens anonymiteit het mij aanstonds gelukte door te dringen, mijne geëerde uitgevers aan zich heeft verplicht met mij zedelijke duim-schroeven aan te zetten, die mij noodzaken om zoo spoedig in mijn vermogen is de gedane belofte gestand te doen en den onvoltooiden arbeid te voleindigen?

Doch hoe het zij, die spoorslag zal, hoop ik, niet vruchteloos zijn, en ik mij tegen het einde des jaars van de voor jaren gedane belofte ontslagen kunnen rekenen.

Toen in 1858 het eerste Deel in het licht kwam, sprak ik over het doel van mijn werk aldus:

Het denkbeeld om eene Bloemlezing uit onze Middelnederlandsche dichters te verzamelen werd telkens bij mij opgewekt, wanneer ik zag dat er eene wezenlijke behoefte aan eene geschikte handleiding bij de Academische lessen bestond, waarin door de Anthologiën van den Heer ALBERDINGH THIJM en den Hoogleraar SCHRANT slechts ten deele en gebrekkig werd voorzien. Hoe geschikt ze mogen zijn voor de hoogere klassen onzer Gymnasia, waar het onderwijs en de behandeling der Middeleeuwsche Taal- en Letterkunde niet dan eene ondergeschikte plaats kunnen innemen: aan de inrichtingen van Hooger Onderwijs behoort men in onzen tijd eene schrede verder te gaan, en mag men billijkerwijze verwachten, dat de jongelieden meer en meer bekend worden met de rijke letterkunde van ons voorgeslacht in de Middeleeuwen. Voor dat doel nu zijn de genoemde verzamelingen minder geschikt, daar de stukken uit de groote epische en didactische gedichten medegedeeld veelal te kort zijn, om den lezer een helder denkbeeld dier kunstgewrochten te geven. Bij het mededeelen van episodes, vooral uit de riddergedichten, is het steeds mijn doel geweest zooveel mogelijk een afgerond geheel te geven, geschikt om genoegzame belangstelling op te wekken en tevens den geest en de denkbeelden dier tijden helder in het licht te plaatsen. Behalve de twee genoemde werklens, om niet meer van het Handboek van LULOFS te spreken, bestaat er ten onzent geene bloemle-

lezing in den geest van de bij onze Duitsche naburen bekende verzameling van SIMROCK, WACKERNAGEL, GÖDEKE en zoo vele anderen, en drukte reeds de Hoogleeraar JONCKBLOET in zijne *Geschiedenis der Middennederlandsche Letterkunde* (D. 1. 171) de hoop uit achter zijn werk »eene kritische bloemlezing uit onze mnl. gedichten als toetssteen te doen volgen.» Daar nu de Groninger Hoogleeraar, wiens tijd ruimschoots wordt ingenomen door belangrijker arbeid, voorzeker in den eersten tijd aan de verwezenlijking zijner plannen geen gevolg zoude kunnen geven, meende ik geen onverdienstelijk werk te doen door zooveel mogelijk in zijnen geest te arbeiden, en mijne bloemlezing als een toevoegsel op zijn uitstekend werk te geven. Met dat doel voor oogen heb ik meerendeels zijne *Geschiedenis* op den voet gevolgd en altijd de plaats aangewezen waar men zijn werk kan naslaan. Hier en daar heb ik, vooral met het oog op eigen studie, het niet onraadzaam geacht andere bronnen en hulpmiddelen aan te wijzen, doch ben hierin spaarzaam geweest, daar het niet in mijn plan lag een volledig »Quellenverzeichniss» even als in GÖDEKE'S »*Deutsche Dichtung im Mittelalter*» te geven.

Die woorden haalden mij destijds een verwijt op den hals van den Heer ALBERDINGH THIJM in de *Dietsche Warande*, die meende dat »het flétrissant woordjen» over zijne Bloemlezing onverdiend en onbillijk was.

Bij mijne hoogachting voor de vele en groote verdiensten van den Heer THIJM als letterkundige, bij de innemende heuschheid, die hij als mensch bij onze kennismaking mij betoonde, kon het geenszins in mijne bedoeling liggen het werk van den Heer THIJM te flétriseren. Mocht ik al mijne meening onverholen uitspreken, waarom een vollediger kennis der Middeleeuwsche poëzie mij wenschelijk scheen, de gedachte was verre van mij om de waarde van de Bloemlezing van den Heer ALBERDINGH THIJM te verkleinen.

De geringe wijziging op den titel, waardoor ik de ongerijmdheid heb doen verdwijnen, alsof de Dierensage tot de Ridderpoëzie behoorde, zal den Heer THIJM bewijzen, dat ik zijne aanmerking daaromtrent ter harte heb genomen.

FRANEKER,

29 Mei 1863.

I N H O U D.

	blz.
DIERENSAGE.	1
REINAERT.	”
COPPE'S UITVAART, I. vs. 283—465.	”
REINAERTS BIECHT, I. vs. 1429—1755.	6
RIDDERPOEZIE.	15
Sagenkring van Karel den Groote.	”
CAERL ENDE ELEGAST.	”
DE STRAF VAN EGGERICS VERRAAD, vs. 1040—1376 . . .	”
ROMAN DER LORREINEN.	24
JUDITHS ONTMOETING MET HARE VERWANTEN, I. vs. 1125—1325	25
YONES VLUCHT MET HELENE, II. vs. 1773—2076. . . .	30
RENOUT VAN MONTALBAEN.	38
YWE'S ONTZET, II. vs. 871—1405.	”
Sagenkring van Arthur.	52
LANCELOT.	”
GINEVRA'S WANHOOP, II. vs. 11173—11517.	53
LANCELOT TE CORBENTY, II. vs. 14783—15250.	62
LANCELOTS DANSWORDE, II. vs. 18136—18614.	74
LANCELOTS GESPREK MET GINEVRA, II. vs. 21340—21485 .	86
GALAÄD WINT HET GRAAL, III. vs. 10033—10824. . . .	89

	blz.
WALEWEIN.	109
WALEWEIN EN YSABELE, vs. 7835—8428.	110
FERGUUT.	125
FERGUT EN GALIENE, vs. 1141—1535	„
Klassieke Sagenkring.	136
TROJAANSCH E OORLOG.	„
HECTORS GRAMSCHAP, vs. 2246—2630.	137
ALEXANDER. . . ,	147
DE VAL VAN TYRUS, f. 25 <i>d.</i> —26 <i>c.</i>	„
DE INTOCHT IN BABYLON, f 50 <i>d.</i> —51 <i>d.</i>	149
HET DROOMGEZICHT VAN ALEXANDER, f. 41 <i>c.</i> —42 <i>d.</i> . . .	153
VROUW NATURE VAART TER HEL OM TEGEN ALEXANDER	
SAMEN TE ZWEREN, B. X. vs. 1—306.	157
FLORIS ENDE BLANCEFLOER.	166
FLORIS VINDT BLANCEFLOER WEDER, vs. 2789—3384. . .	„

DIERENSAGE.

REINAERT.

GERVINUS, Geschichte der deutschen Dichtung, 4^e Ausg.
I. 133—154.

Dr. JONCKBLOET, Geschiedenis der Middennederlandsche
Dichtkunst, I. 130—173.
vanden Vos Reinaerde.

De dieren sage, oorspronkelijk in Vlaanderen en Artois ontstaan, was in de Middeleeuwen onder bijna alle volken van Europa bekend en geliefd.

Reeds in de X^e eeuw vindt men de *Ecbasis Captivi*, in de XIe den *Luparius*, in de XIIe den *Isengrinus* en *Reinardus Vulpes*, welke laatste vooral vermeld verdienen te worden, alle in Middellatijnsche verzen gedicht. De Middelnederlandsche Reinaert, naar Fransche bronnen, doch geheel vrij bewerkt, had zijn ontstaan te danken aan zekeren „Willem, die van Madoc maecte,” d. i., den dichter van den Madoc (thans verloren en geheel onbekend), en werd ongeveer tusschen 1180—1190 vervaardigd. Het tweede boek is van lateren oorsprong en van eenen anderen dichter, en staat in schoonheid verre bij het eerste gedeelte achter.

Zie over de bewerking naar Fransche bronnen: Dr. Jonckbloet's Reinaert, Inleiding, LXXXVIII—CXXV, en over den tijd der vervaardiging, aldaar, CXLI—CLIV.

COPPE'S UITVAART.

B. I. vs. 283—463.

Koning Nobel houdt op eenen Pinksterdag hof, waarheen alle dieren toestroomden, behalve Reinaert, die om zijne vele wanbedrijven zich niet durfde vertoonen. Isengrim de wolf, Cortois de hond en Pancer de bever brengen allen aanklachten tegen hem in. Alleen Tibert de kater en Grimbert de das wagen hem te verontschuldigen, terwijl de laatste, toen alle dieren Reinaert's dood eischen, verzekert dat deze thans als kluizenaar een vroom en heilig leven leidt.

- Doe Grimberty stont in deser tale ,
 Saghen si van berghe te dale
 Canticleer comen ghevaren ,
 Ende brochte up ere bare
 5 Ene dode hinne , hiet Coppe ,
 Dier Reinaert hadde bi den croppe
 Hoofst ende hals afghebeten.
 Dit moeste nu die coninc weten.
 Canteleer quam vore gaende ,
 10 Sine vederen sere slaende.
 In wedersiden vander bare
 Ghinc ene hane wide mare :
 Die een hiet Cantaert ,
 Daer wilen na gheheten waert
 15 Vrouwe Alenten goede hane ;
 Die ander hiet , na minen wane ,
 Die goede hane Craiant ,
 Die schoonste diemen vant
 Tusschen Portaengen ende Polanen.
 20 Elkerlijc van desen hanen
 Droeck een bernende stallecht ,
 Dat lanc was ende recht.
 Daer waren Coppen broeders twee ,
 Die riepen owi ende wee.
 25 Om haerre suster Coppen doot
 Dreven si claghe ende jamer groot.
 Pinte ende Sproete droeghen die bare :
 Hem was te moede harde sware
 Vander suster , die si hadden verloren.
 30 Men mocht harde verre horen
 Haerre tweer caerminghe.
 Dus sijn si comen int ghedinghe.
 Canteleer spranc in den rinc ,
 Ende seide : » Here coninc ,
 35 Dor God ende dor ghenade ,
 Nu ontfarmet miere scade ,
 Die mi Reinaert heeft ghedaen ,
 Ende minen kindren , die hier staen
 Sere tharen onwille.
 40 Ten ingane van Aprille ,

- Doe die winter was vergaen ,
 Ende men sach die bloemen staen
 Over al die velde groene ,
 Doe was ic fier ende coene
 45 Van minen groten geslachte :
 Ic hadde jongher sonen achte ,
 Ende jongher dochtren sevene ,
 Dien wel luste te levене ,
 Die mi Rode die vroede
 50 Hadde brocht tenen broede.
 Si waren alle vet ende starc ,
 Ende ghinghen in een scone parc ,
 Dat was beloken in ere mure ;
 Hier binnen stoet ene scure ,
 55 Daer vele honde toe horden ,
 Dat si menich dier fel scorden ;
 Dies waren mine kindre onvervaert.
 Dit benijdde dus Reinaert ,
 Dat sire waren so vaste binnen ,
 60 Dat hire negheen ne conste ghewinnen.
 Want Reinaert , die felle ghebure ,
 Hoe dicke ghinc hi om die mure
 Ende leide ons sine laghen !
 Alsene dan die honde saghen ,
 65 Liepen si na met haerre cracht.
 Ene warf wart hi uptie gracht
 Bi avonture daer belopen ,
 Dat ic hem sach een deel becopen
 Sine diefte ende sinen roof ,
 70 Dat hem die pelse sere stoof.
 Nochtan quam hi bi barate
 Dane ; dattene God verwate !
 Doe waerwi sijns langhe quijt.
 Sint quam hi als een hermit ,
 75 Die moordadeghe dief ,
 Ende brochte mi seghele ende brief
 Te lesene , here coninc ,
 Daer u seghele ane hinc.
 Doe ic die letteren lesen began ;
 80 Dochte mi ghescreven daer an ,

- Dat ghi haddet coninlike
 Over al uwen rike
 Allen dieren gheboden vrede,
 Ende oec allen voghelen mede.
- 85 Ooc brochte hi ander niemare,
 Ende seide, dat hi ware
 Een begheven clusenare,
 Ende hadde ghedoghet, twaren,
 Vor sinen sonden meneghe pine;
- 90 Hi toochde mi palster ende slavine,
 Die hi brochte vander Elmare 1),
 Daer onder ene scerpe hare.
 Doe sprac hi: »Here Cantecleer,
 Nu moghedi wel vorwaertmeer
- 95 Van mi sonder hoede leven:
 Ic hebbe bi der scole vergheven 2)
 Al vleesc ende vleeschsmout.
 Ic bem vortmeer so out,
 Ic moet miere siele telen.
- 100 Gode willic u bevelen!
 Ic ga daer ic hebbe te doene:
 Ic hebbe middach ende noene
 Ende prime te segghene vanden daghe.”
 Doe nam hi neven ere haghe
- 105 Sinen wech, ende tien ghescede
 Ghinc hi lesen sinen crede.
 Ic wart blide ende onversaert,
 Ende ghinc te minen kindrenwaert,
 Ende was so wel al sonder hoede,
- 110 Dat ic ghinc met minen broede
 Sonder sorghe al buten mure:
 Daer gheviel mi quade avonture;
 Want Reinaert, die felle saghe,
 Was ghecropen dor die haghe
- 115 Ende hadde die porte ondergaen:
 Doe waert miere kindre saen

1) Eene proostdij, op de grenzen van Vlaanderen en Zeeland gelegen, in 1144 gesticht.

2) Prof. Jonckbloet meent in *scole* eene bedorvene lezing te zien.

Een ghepronden uten ghetale,
 Dat leide Reinaert in sine male.
 Mesal mi doe nakede:

120 Want sint dat hise smakede
 In sinen ghiereghen mont,
 Ne conste ons wachtre nochte hont
 No bewachten, no bescaermen.
 Here, des laet u ontfaermen!

125 Reinaert leide sine laghe
 Beide bi nachte ende bi daghe,
 Ende roofde emmer mine kindre;
 So vele es tghetal nu mindre,
 Dant ghewone was te sine,

130 Dat die XV kindre mine
 Sijn ghedeghen al tote viere,
 So suver heeftse die onghiere
 Reinaert in sinen mont verslonden:
 Noch ghistren wart hem metten honden

135 Ontjaghet Coppe, die hinne mare,
 Die hier legghet up deser bare.
 Dit claghic u met groten sere:
 Ontfaermt u mijns, wel soete here!"
 Die coninc sprac: «Grimbaert,

140 U oom, die clusenare waert,
 Hi hevet ghedaen so goede carine,
 Levic een jaar, het sal hem scinen!
 Nu hort hier, Cantecler,
 Wat sal der talen meer?

145 U dochter legghet alhier verslegen:
 (God moet haerre siele pleghen!)
 Wine moghense niet langher houden,
 (God moeder af ghewouden!)
 Ende sullen onse vigilien singhen;

150 Daerna sullen wise bringhen,
 Den lichame, ter eerden met ere.
 Dan sullen wi met desen heren
 Ons beraden ende bespreken,
 Hoe wi ons best ghewreken

155 An Reinaerde van deser mort."
 Doe hi ghesprac dese wort,

Beval hi jonghen ende ouden ,
 Dat si vigilien singhen soudē.

Dat hi gheboot was sciēre ghedaen.

160 Doe mochten horen aneslaen
 Ende beghinnen , harde ho ,
 Dat *placebo Domino* ,
 Ende die verse die daer toe horden.
 Ic seide ooc , in waren worden ,

165 Neware het ware ons te lanc ,
 Wie daer der siele vers sanc ,
 Ende wie die sielelesse las.
 Doe die vigilie ghehent was ,
 Doe leidemen Coppē in dat graf ,

170 Dat bi engiene ghemaket was
 (Onder die linde in een gras,)
 Van marberstene , die slecht was
 Die letteren , die men daer ane sach ,
 Ane den sarc , die daer up lach ,

175. Deden ane tgraf bekinnen ,
 Wie daer lach begraven binnen.
 Dus spraken die boecstave
 Anden sarc upten grave :
 » Hier leghet Coppe begraven ,

180 Die so wale conste scraven ,
 Die die vos Reinaert verbeet ,
 Ende haren gheslachte was te wreet."

REINAERT'S DIECHT.

B. I. vs. 1429—1755,

Reinaert , na eerst door Bruin den beer , en daarop door Tibert aan het hof gedaagd te zijn , doet beide onverrichter zake en gruwelijk mishandeld terugkeeren , en wordt eindelijk naar rechtsgebruik ten derdenmale door Grimbert ingedaagd , die als broeders zoon van Reinaert , voor dezen bij den vertoornden koning had gesproken. Grimbert vertrekt naar Maupertuus , Reinaerts hol , en overreedt dezen met hem naar 's konings hof te vertrekken.

Ai hoe droeve bleef vrouwe Hermeline ;
 Ende hare clene welpekine

- Doe Reinaert sciet uut Maupertuus,
 Ende hi hof liet ende huus
- 5 Aldus omberaden staen!
 Nu horet, wat hi heeft ghedaen.
 Teerst dat hi quam ander heiden,
 Hi sprac te Grimbert ende seide:
 »Grimbert, scone wel soete neve,
- 10 Van sorghe suchtic ende beve.
 Lieve neve, ic wille gaen
 (Nu hort mine redene saen.)
 Te biechte hier te di:
 Hier nes ander pape bi.
- 15 Hebbic mine biechte ghedaen,
 Hoe so die saken mijn vergaen,
 Mine siele sal te claerre wesen.”
 Grimbert antworde na desen:
 »Oom, wildi te biechte gaen,
- 20 So moetti dan verloven saen
 Alle diefte ende allen roof;
 Oft en diet u niet een loof!”
 — »Dat wetic wel,” sprac Reinaert,
 »Grimbert, nu hort haerwaert,
- 25 Ende vandet mi gheraden;
 Siet, ic come u te ghenade,
 Van algader miere mesdaet:
 Nu hort, Grimbert, ende verstaet:
Confiteor pater, mater,
- 30 Dat ic den otter ende den cater
 Ende allen dieren hebbe mesdaen;
 Daer af willic mi in biechte dwaen.”
 Grimbert sprac: »Oom, walschedi?
 Oft ghi wilt, spreect jeghen mi
- 35 In Dietsche, dat ict mach verstaen.”
 Doe sprac Reinaert: »Ic hebbe mesdaen
 Jeghen allen dieren, die nu leven;
 Bidt Gode, dat hijt mi vergheve!
 Ic dede minen oom Brunen
- 40 Al bloedich maken sine crune.
 Tibert dede ic muse vaen
 (Daer ickene sere dede slaen,)

- Tes papen, daer hi spranc int strec.
 Ic hebbe ghedaen groot ongherec
 45 Cantecleer ende sinen kindren,
 Waren si meerre of te mindre,
 Dicke makedicse los:
 Dor recht beclaghet hi den vos.
 Die coninc en es mi niet ontgaen;
 50 Ic hebbe hem toren ooc ghedaen,
 Ende mesprijs der coninghinne,
 Dat si spade sullen verwinnen
 Also vele ere van mi.
 Ooc hebbic, dat segghic di,
 55 Grimbert, liede mee bedroghen,
 Dan ic di soude ghesegghen moghen.
 Ende Isengrijn, dat verstaet,
 Hiet ic oom, dor baraet;
 Ic maecten monc ter Elmare:
 60 Dat wi beide begheven waren
 Dat wart hem al te siere pine.
 Ic dede hem an der clockeline,
 Binden beide sine voete:
 Dat luden wart hem doe so soete,
 65 Dat hijt emmer wilde leren:
 Dat verghinc hem tonnere:
 Want hi luudde so utermaten,
 Dat alle die ghinghen bi der strate,
 Ende waren binder Elmare,
 70 Waenden dat die duvel ware,
 Ende liepen daer si luden horden.
 Eer hi doe conste in corten worden
 Ghespreken: »Ic wille mi begheven,
 Hadsi hem na ghenomen tleven.
 75 Sint dedic hem die crune gheven:
 Hem machs ghedinken al sijn leven,
 Dat wetic wel over waer.
 Ic dede hem bernen af dat haer
 So dat hem die swaerde cramp.
 80 Sint dedic hem meerren scamp
 Upt ijs, daer icken leerde visscen
 Daer hi niene conste ontwisscen

- Hi ontfincker meneghen slach.
 Sint leiddicken up enen dach
 85 Tote des papen van blois.
 In al dat lant van Vermendois
 Sone woonde gheen pape riker.
 Die selve pape hadde enen spiker,
 Daer menich vet bake in lach;
 90 Des haddic dicke goet ghelach
 Onder dien spiker haddic een gat
 Verholenlike ghemaect: in dat!
 Dedic Isengrijn incrupen;
 Daer vant hi rentvleesc in cupen,
 95 Ende baken hanghende vele.
 Daer dedi dor sine kele
 So vele gheliden utermaten,
 Als hi weder uten gate
 Waende keren, uter noot,
 100 Hem was die lede buuc so groot,
 Dat hi beclaghede sijn ghewin.
 Daer hi was comen hongherich in,
 Ne condi sat niet comen uut.
 Ic liep, ic maecte groot gheluu
 105 Int dorp, ende maecte groot gherocht
 Nu hort, wat ic daer toebrochte.
 Ic liep al daer die pape sat
 Te siere taflen ende at.
 Die pape hadde een cappoen:
 110 Dat was dat alrebeste hoen
 Dat men in al dat lant vant:
 Hi was ghewent al toter hant.
 Dien prandic in minen mon
 Vor die tafle, daer hi stont,
 115 Al daert die pape toesach.
 Doe riep die pape: »Nu vanc! slach!
 Helpe, wie sach dit wonder nie?
 Die vos comt; daer ic toesie,
 Ende roofst mi in mijns selves huus;
 120 So helpe mi sancta spiritus!
 Te wers hem, dat hire quam!"
 Dat tafelmes hi upnam

- Ende stac die tafle, dat soe vlooch
 Verre boven mi harde hooch,
 123 In middewaerde upten vloer.
 Hi vloecte sere ende swoer,
 Ende riep lude: » Slach ende va ! »
 Ende ic vore, ende hi na.
 Sijn tafelmes haddi verheven,
 130 Ende brochte mi ghedreven
 Up Isengrijn, daer hi stont:
 Ic hadde dat hoen in minen mont,
 Dat harde groot was ende swaer;
 Dat so moest ic laten daer,
 135 Wast mi leet ofte lief.
 Doe riep die pape: » Ai, here dief,
 Ghi moet den roof laten ! »
 Ende ic ghinc miere strate
 Dane, daer ic wesen woude.
 140 Alse die pape upheffen soude
 Dat hoen, sach hi Isengrine.
 Doe naecte hem ene grote pine;
 Hi warpene int oghe metten messe.
 Den pape volgheden si sesse,
 145 Die alle met groten staven quamen:
 Ende als si Isengrijn vernamen
 Doe maecten si een groot ghelut,
 Ende die ghebure quamen uut,
 Ende maecten grote niemare
 150 Manlic andren, dat daer ware
 In spapen spiker een wulf ghevaen,
 Die hem selven hadde ghedaen
 Bi den buke in dat gat.
 Als die ghebure ghevreischen dat,
 155 Liepen si dat wonder bescouwen.
 Aldaer wart Isengrijn teblouwen,
 So dat hem ghinc al uten spele;
 Want hi ontfinker harde vele
 Groter slaghe, ende groter worpe.
 160 Daer quamen die kindre vanden dorpe,
 Ende verbonden hem die oghen:
 Het stont hem so, hi moest ghedoghen.

- So sere sloechsi ende staken ,
 Dat sine uten gate traken ,
 165 (Doe ghedoghedi vele onghevals)
 Ende bonden hem an sinen hals
 Enen steen , ende lieten gaen
 Ende lietene dien honden saen ,
 Diene ghinghen bassen ende jaghen.
 170 Ooc diende men hem met groten slaghen
 So langhe , dat hi ghelove was.
 Doe viel hi neder up dat gras
 Oft hi ware al steendoot.
 Doe was dier kindre bliscap groot.
 175 Ghindre was grote niemare.
 Si leidene up ene bare ,
 Ende droeghene met groten ghehuke
 Over stene ende over struke.
 Buten dorpe , in ene gracht ,
 180 Bleef hi ligghende al dien nacht :
 Inne weet hoe hi dane voer.
 Sint verwarvic , dat hi mi swoer
 Sine hulde een jaer al omtrent.
 Dat dede hi up sulc convent ,
 185 Dat icken soude maken hoenre sat
 Doe leiddicken in ene stat ,
 Daer ic hem dede te verstane ,
 Datter binnen ende een hane
 In een groot huus , an ere strate ;
 190 Up enen haenbalke saten.
 Recht ere valdore bi
 Daer dedic Isengrijn bi mi
 Up dat huus clemmen boven :
 Ic seide , ic wilde hem gheloven ,
 195 Wildi crupen in die valdore ,
 Dat hire soude vinden vore
 Van vetten hoenren sijn ghevoech.
 Ter valdore ghinc hi ende loech ,
 Ende croop daer in met vare
 200 Ende began tasten harentare.
 Hi taste , ende als hi niet en vant
 Sprac hi : » Neve , hets hier bewant

- Te sorghe: ic ne vinder niet.”
 Ic sprac: » Oom, wats gheschiet,
 205 Cruupter een lettelt bet in:
 Men moet wel pinen omme ghewin;
 Ic hebse wech, diere saten vore.’
 Dus so liet hi hem verdoren,
 Dat hi die hoenre te verre sochte.
- 210 Ic sach, dat icken honen mochte
 Ende hoonden so, dat hi voer
 Vant dac boven upten vloer,
 Ende gaf enen groten val,
 Dat si ontspronghen overal,
- 215 Die daer in den huse sliepen.
 Die bi den viere laghen, si riepen
 Dat ware in huus, sine wisten wat,
 Ghevallen dor dat viwergat.
 Si worden up, ende ontstaken lecht:
- 220 Doe sine daer saghen, echt
 Wart hi ghewont toter doot.
 Ic hebben brocht in menegher noot,
 Meer dan ic ghesegghen mochte.
 Nochtan, al dat ic nie ghewrochte
- 225 Jeghen hem, so ne roeke ic niet
 So sere, als dat ic verriet
 Vrouwe Hersinde, sijn scone wijf,
 Die hi liever dan sijns selfs lijf
 Hadde: God moet mi vergheven!
- 230 Haer dedic, dat mi liever bleven
 Ware te doene, dant es ghedaen.”
 Grimbert sprac: » Oft ghi wilt gaen
 Claerlike te biechte tote mi,
 Ende sijn van uwen sonden vri,
- 235 So suldi spreken ombedect.
 In weet, werwaert ghi dit trect:
 » Ic hebbe jeghen sijn wijf mesdaen.”
 Oom, dat en can ic niet verstaen,
 Waer ghi dese tale keert.”
- 240 Reinaert sprac: » Neve Grimbeert,
 Ware dat hoofschede groot
 Oft ic hadde ghescit al bloot

- Ic hebbe gheslapen bi miere moien ?
 Ghi sijt mijn maech, u souts vernoien
 245 Seidic eneghe dorperheit.
 Grimbert, nu hebbic gheseit
 Al dat mi mach ghedinken nu :
 Geeft mi aflaet, biddic u,
 Ende settet mi dat u dinct goet."
 250 Grimbert was wijs ende vroet:
 Hi brac een rijs van ere haghe,
 Ende gaffer hem mede XL slaghe
 Over alle sine mesdade.
 Daerna, in gherechten rade,
 255 Riet hi hem goet te wesene,
 Te wakene ende te lesene,
 Te vastene ende te vierne,
 Ende te weghe waert te stierne
 Die hi buten weghe saghe:
 260 Ende hi vort alle sine daghe
 Bescedenlike soude gheneren.
 Hierna so dedi hem versweren
 Beide roven ende stelen.
 Nu moet hi siere siele telen,
 265 Reinaert, bi Grimberts rade,
 Ende ghinc te hove, up ghenade.
 Nu es die biechte daer ghedaen.
 Die heren hebben den wech bestaen
 Tote des conincs hovewaert.
 270 Nu was, buter rechter vaert,
 Die si te gane hadden begonnen;
 Een prioreit van swarten nonnen,
 Daer meneghe gans ende menich hoen;
 Meneghe hinne, menich cappoen,
 275 Plaghen te wedene buten mure.
 Dit wiste die felle creature,
 Die onghetrouwe Reinaert,
 Ende sprac: »Te ghenen hovewaert
 So leghet onse rechte strate."
 280 Met dusdanen barate
 Leidde hi Grimbert bi der scure,
 Daer die hoenre buten mure

- Ghinghen weden harentare.
 Der hoenre wart Reinaert gheware:
 285 Sine oghen begonsten omme te gane.
 Buten den andren ghinc een hane,
 Die harde vet was ende jonc:
 Daerna gaf Reinaert enen spronc,
 So dat dien hane die plume stoven.
- 290 Grimbert sprac: » Ghi dinct mi doven,
 Onsalich man, wat wildi doen?
 Wildi noch om een hoen
 In alle die grote sonden slaen,
 Daer ghi te biechte af sijt ghegaen?
- 295 Dat moet u wel sere rouwen!"
 Reinaert sprac: » Bi rechter trouwe,
 Ic hads vergheten, lieve neve;
 Bit Gode, dat hijt mi vergehe.
 Het ne gheschiet mi nemmermeer."
- 300 Doe daden si enen wederkeer
 Over ene smale brugghe.
 Hoe dicke sach Reinaert achter rugghe
 Weder, daer die hoenre ghinghen!
 Hine conste hem niet bedwinghen,
- 305 Hine moeste siere seden pleghen:
 Hadde men hem thoost afgheslegghen,
 Het ware ten hoenrenwaert ghevlogghen,
 Also verre alst hadde ghemogghen.
 Grimbert sach dit ghelaet
- 310 Ende seide: » Onreine vraet,
 Dat u dat oghe so omme gaet!"
 Reinaert andworde: » Ghi doet quaet,
 Dat ghi mine herte so verdoort 1),
 Ende mine bede dus verstoort:
- 315 Laet mi doch lesen een pater nooster,
 Der hoenre sielen van den clooster,
 Ende den gansen te ghenade,
 Die ic dicke hebbe verraden,
 Die ic desen helegghen nonnen
- 320 Met miere list hebbe afghewonnen."

1) Lees misschien: *beccoot*.

Grimbert balch, newaer Reinaert
 Hadde emmer doghen achterwaert;
 Tes si quamen ter rechter strate.
 Doe began hem droeve ghelaten,
 325 Ende harde sere beefde Reinaert,
 Dat si keerden te hove waert,
 Daer hi waende sere mesraken.

R I D D E R P O È Z I E.

GERVINUS, Gesch. der deutschen Dicht. I. 154—166.
 Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. I. 217—248.

Sagenkring van Karel den Groote.

CAERL ende ELEGAST.

HOFFMAN VON FALLERSLEBEN, Horae Belgicae, Pars IV.
 Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. I. 264—280.
 ALBERDINGH THIJM, Karolingische Verhalen, 27—60.

Dit oorspronkelijk Nederlandsch gedicht, dat ons enkel uit eene latere omwerking bekend is en door Hoffmann naar de toen alleen bekende oude drukken uit de XVe eeuw uitgegeven, (daar eerst later een paar fragmenten uit de XIVe eeuw zijn ontdekt) verraadt kennelijk een veel hooger en ouderdom en dagteekent reeds van de laatste jaren der XIIe of het begin der XIIIe eeuw. Reeds Albericus Trium Fontium monachus, die in het midden der XIIIe eeuw leefde, verhaalt in zijne Kronijk (a. a. 788) hoe: „*ut in cantilena dicitur*, . . . Carolus Magnus monitu angeli ivit de nocte furari.”

In den vorm, waarin wij het bezitten, zijn zoowel vele inlapses van latere hand tusschengevoegd, als woorden en uitdrukkingen gemoderniseerd.

DE STRAF VAN EGGERIC'S VERRAAD.

vs. 1040—1376.

Karel wordt op zekeren nacht door een engel aangespoord te gaan stelen, en begeeft zich na lang aarzelen op weg. Hij ontmoet eenen zwarten ridder, dien hij bestrijdt en overwint, en

hoort dat deze de van het hof verbannen ridder Elegast is. Karel geeft zich voor zekeren Adelbrecht uit, en beide trekken naar den burcht van Eggheric van Egghermonde, Karel's schoonbroeder, om te stelen. De aan Karel trouw gebleven Elegast in Eggheric's slaapkamer doorgedrongen, hoort aldaar hoe Eggheric zijne vrouw deelgenoot maakt van een moordanslag tegen Karel gesmeed, en ontdekt buiten dit plan aan zijnen onbekenden medegezel, waarop zij scheiden.

Met deser talen dat si schieden.

- Elegast voer te sinen lieden,
 Daer hise liet in den dan,
 Ende Carel die edel man
- 5 Voer tInghelen in sijn casteel.
 Sijn herte was sonder rivèl,
 Datten die gheen wilde verraden,
 Die hem soude staen in staden,
 Soudet recht na rechte gaen.
- 10 Noch stont die poorte ontdaen
 Ende sine liede sliepen alle.
 Hi bant dors opten stalle
 Ende ghinc ter camere daer hi lach,
 Eert iemen hoorde ofte sach.
- 15 Doe hi sijn wapen hadde afghedaen,
 So was die wachter ghestaen
 Ter hogher tinnen ende blies den dach,
 Dien men scone verbaren sach.
 Doe wart in wake menich man,
- 20 Dien God den slaep sende an,
 Doe die coninc stelen voer;
 Dat was hem een scone boer.
 Doe sende Carel die coninc
 Om enen sinen camerlinc
- 25 Ende om sinen verholen raet,
 Ende seide, hoet met hem staet,
 Dat hi wiste wel te voren,
 Dat sine doot ware ghesworen
 Van Eggheric van Egghermonde,
- 30 Die comen sal in corter stonde
 Met alder macht van den lande,
 Om hem te doene scande,

- Als te nemene sijn leven ;
 Dat si hem goeden raet gheven ;
 35 Dat hi behoude sine ere
 Ende dat door haren gherechten here.
 Doe seide die hertoghe van Bayvier :
 » Laetse comen , si vinden ons hier ;
 Het sal den menighen costen tleven.
- 40 Ic sal ons goeden raet gheven :
 Hier es menich sterc Vransoys
 Uut Vrancrijc ende Avaloys ,
 Menich ridder , menich seriant ,
 Die met u quamen hier int lant :
- 45 Si sullen hem wapenen altemale
 Ende trecken in die hoghe sale ,
 Ende ghi selve , heer coninc ,
 Sult ghewapent staen in den rinc.
 Die u daer slaen wil of deren ,
- 50 Wi sullen hem wel van u weren ;
 Tbloet sal hem lopen ter sporen
 Ende Eggheric als te voren.”
 Dese raet doctem goet.
 Si wapenden hem metter spoet ,
- 55 Alle die doertoe dochten
 Ende wapine draghen mochten.
 Beide clein ende groot
 Si duchten swaren wederstoot.
 Eggheric was van groter macht ,
- 60 Ende alle die hadden cracht ,
 Weder daer ende opten Rijn ,
 Wouden in siere hulpe sijn.
 Men dede ter poorte sestich man
 Ghewapent ende halsberch an.
- 65 Doe Eggherics liede quamen ghevaren
 In sconincs hove met haren scaren ,
 Ontdede men die poorte wide
 Ende lietse alle daer dore liden.
 Doe si quamen int hof ,
- 70 Dede men haer cleder of ,
 Ende men vant naest haren live
 Witte halsberghe , scarpe cnive.

- Die ondaet was openbaer.
 Men leitse ghevanghen daer
 75 Altemet dat si quamen,
 Tot dat mense hadde benamen.
 Eggheric quam ghevaren
 Al metter lester scaren,
 Daer alle die mort ane stoet.
- 80 Doe hi ghebeet was te voet,
 Ende waende gaen in die sale,
 Sloot men die poorte te male.
 Men vinken als men dander dede.
 Men vant ghewapent sine lede
- 85 Bat dan iemen die daer was.
 Men leide hem in dat pallas
 Vor den coninc sinen here;
 Des moechti hem wel scamen sere.
 Die coninc leide hem vele te voren,
- 90 Maer hine wouder niet af horen,
 Hi loghende der ondaet:
 »Heer coninc, hebt beteren raet;
 Dadi mi lachter onverdient,
 Ghi hat verloren menighen vrient.
- 95 Ghi en waret ooc niet so coene,
 No gheen uwer baroene,
 Die mi op dorste staden,
 Dat ic u hadde verraden.
 Waer daer iemen, dies begaerde,
- 100 Ic daet hem loghenen metten swaerde
 Of metten oorde van minen spere.
 Nu come vort dies beghere!"
 Alse die coninc dit verstoet,
 Was hi blide in sinen moet,
- 105 Ende sende om Elegaste
 Bode na bode vaste,
 Daer hi was inden woude,
 Ende ontboot hem harde houde,
 Ende vergaf hem alle mesdaet.
- 110 Indien dat hi den camp bestaet
 Teghen Eggherike,
 Hi souden maken rike.

- Die boden en letten niet,
Sine deden dat die coninc hiet;
- 113 Si voeren tot dien stonden,
Daer si Elegaste vonden.
Dat hem die coninc beval
Seiden si Elegaste al,
Die sere verblide van den woorde.
- 120 Als hi die niemare hoorde,
Liet hi ligghen sijn ghereide
Sonder enich langher beide,
Ende swoer bi siere kerstenhede,
Waer hem God sculdich een bede,
- 123 Hi en begheerde ander goet,
Dan hi den camp vechten moet,
Ende sinen gherechten here
Mochte behouden sine ere.
Si voeren wech metter spoet.
- 130 Doe Elegast die ridder goet
Quam in des conincs sale,
(Nu moochdi horen sine tale)
Seidi: » God hoede dit ghesinde,
Den coninc ende dat ic hier vinde,
- 135 Maer Eggheric en groetic niet.
God, die hem cruceu liet
Om onsen wille, die veel vermach;
Late mi sien op desen dach,
Ende Maria die maghet soete,
- 140 Dat men te winde hanghen moete
Eggheric van Egghermonde.
Mochte God doen sonde,
So heeft hi sonde ghedaen,
Dat hi der galghen es ontgaen,
- 143 Omdat hi swoer mijns heren doot
Sonder bedwanc ofte noot.”
Als dit Elegast hadde ghesproken;
Eggheric badt gherne ghewroken,
Maer hi en hats die macht niet;
- 150 Daer was menich die hem liet.
Die coninc antwoorde daer of:
» Sijt willecome in mijn hof!

- Nu vermaen ic u bi alle dien ;
 Dies God van sonden plien , 1)
 133 Dat ghi secht ende brenct vort
 Die ondaet ende die mort
 Van Eggheric , dien ghi hier siet.
 Dat en laet dor niemen niet ,
 Ghi en secht waer ende niet el ,
 160 Hoe die aventure ghevel.”
 Elegast seide : » Gherne ,
 Mi en staets niet tontberne.
 Ic ben seker wel te voren ,
 Dat Eggheric heeft u doot ghesworen.
 163 Ic hooret hem segghen , daer bi lach
 Ende gaf sinen wive enen slach ,
 Dat sijt dorste anden ,
 Dat haer bloet ten tanden ,
 Ter nase ende ten monde uutbrac.
 170 Si rechte haer op ende stac
 Haer aenscijn over tbeddeboom.
 Ic was daer ende nams goom ,
 Ende croper liselike toe ;
 In minen rechtren hantscoe
 175 Ontfinc ic tbloet vander vrouwen.”
 Doe liet hi den coninc scouwen
 Ende hem allen diet wilden sien :
 » Dorste Eggheric loghenen van dien ,
 Ic dade hem lien der ondaet ,
 180 Eer die sonne ondergaet.
 Ghine moghet ontsegghen camp no strijt ,
 Die verdachvaert in den crijt
 Ter werelt ghenen man ,
 Dies u wille staden an.”
 183 Die coninc antwoorde daer naer :
 » Bi miere wet , ghi secht waer !
 Soudicken voeren na recht ,
 Ic deden slepen enen knecht
 Ende hanghen bider kele.”
 190 Doe ghinct Eggheric uten spele ,

1) Eene bedorven lezing , die geen zin oplevert.

- Ende hi pensde in sinen moet,
 Na dat hem ghescepen stoet:
 Beter es camp dan hals ontween.
 Int hof en was man negheen,
 195 Die spreken dorste te siere vromen.
 Dus wart die camp aenghenomen
 Een lettelt na der noenen.
 Die coninc ontboot sijn baroenen,
 Dat si ghewapent te velde waren;
 200 Hi en wil des camps niet ontbaren.
 Hi hiet den camp ghereiden
 Ende bat Gode, dat hi moeste sceiden
 Den camp ende tgevechte
 Na redene ende na rechte.
 205 Die coninc trooste Elegast wel
 Ende seide: verghinghe wel sijn spel,
 Ende behilti sijn leven,
 Hi souden sine suster gheven,
 Die Eggheric hadde te voren,
 210 Die sine doot hadde ghesworen.
 Men sloech coorden opt velt,
 Daer menich man ghewapent helt.
 Een lettelt voer respertijt
 Elegast quam ierst int crijt,
 215 Omdatti aenleggheer was.
 Hi bete neder int gras
 Ende viel in cnienghebede:
 » God van goedertierenhede,
 Ic come u heden te ghenaden
 220 Van allen minen mesdaden,
 Die mi ter werelt ie ghevel:
 Ic kenne mine mesdaet wel.
 Ootmoedich God, diet al vermach,
 En wreecht niet op desen dach
 225 Aen mi mine sonden.
 Dor u heilighe vijf wonden,
 Die ghi ontfinct dor ons mesdaet,
 Hebt heden mijns raet,
 So dat ic niet en sterve,
 230 Noch in den camp en bederve.

- Eist dat mi die sonden niet en slaen,
 So waen ic wel van hier ontgaen.
 Volmaect God, dor u doghet
 Ic biddu, dat ghi mi verhoghet;
 235 Ende Maria, soete vrouwe,
 Ic wil u dienen met rechter trouwe,
 Ende nemmermeer vortan
 En werdic rover noch scaecman
 In wildernissen ende in wouden,
 240 Mach ic hier mijn lijf behouden.”
 Doe hi ende sine ghebede,
 Seghende hi al sine lede
 Scone met siere rechter hant,
 Ende oec sijn ridders ghewant,
 245 Ende dors, dat vor hem stoet,
 Ende bat Gode dor ootmoet,
 Dat hem draghen moest met eren
 Ende uten campe laten keren.
 Met dat hi die tale seide,
 250 Sat hi op in sijn ghereide,
 Ende hinc den scilt ter luchter side.
 Nu naket ene grote stride.
 Hi nam in die hant den spere,
 Ende Eggheric quam met groten ghere
 255 Ten critewaert ghewapent wel,
 Die sere was int herte fel.
 Hi en seide noch en dede
 Te Gode waert enghene bede;
 Hi sloech met sporen vaste
 260 Ende reet op Elegaste,
 Ende Elegast op hem weder,
 Die Eggherike stac dor tleder
 Van der curien met ghewelt,
 Datti neder viel opt velt
 265 Vanden orse op daerde.
 Eggheric vinc ten swaerde,
 Dat hi trac uter sceide,
 Hi seide: »Nu sal ic u doden beide,
 Elegast, u ende u paert,
 270 En si dat ghi ter vaert

- Nederbeet op die moude,
 So mach u ors tlijf behouden;
 Hets so sterc ende so groot,
 Het waer scade, sloech ict doot;
 275 Die menighe soudet beclaghen.
 Moochdi u lijf ontdraghen,
 So behoudi u paert.”
 Elegast sprac ter vaert:
 „En ware dat ghi te voet sijt,
 280 Ic soude corten desen strijt.
 En wil u niet te voete slaen;
 Ic wil prijs aen u begaen,
 Al sout mi sijn te wors.
 Nu sit weder op u ors:
 285 Laet ons vechten ridderwise.
 Ic hebbe liever datmen mi prise,
 Dan ic u sloeghe bi rampe,
 Al soudic bliven in den campe.”
 Dat was den coninc Carel leet,
 290 Dat Elegast so langhe meert,
 Dat hi Eggherike spaert.
 Eggheric vinc sijn ors ter vaert.
 Doe Elegast die tale seide,
 Sat hi op in sijn ghereide.
 295 Doe verhief daer een strijt
 Tot langhe na vespertijt.
 En quam niemen daer hi sach
 So fellen strijt op enen dach,
 Als si hadden tusscen hem tween;
 300 Dats loghene negheen!
 Doe seide die coninc van Vrancrike:
 „God, also ghewaerlike
 Als ghi hier moghende sijt,
 So moeti corten desen strijt
 305 Ende dit langhe ghevechte
 Na redene ende na rechte.”
 Elegast hadde een swaert,
 Dat was sijns ghewichte waert
 Van ghemalen goude roet,
 310 Elken man te siere noot;

- Die coninc haddet hem ghegheven.
 Elegast die hevet verheven
 Ende sloech enen slach so sere ,
 Bi der hulpe van onsen Here
- 315 Ende dor des conincs Carels bede,
 Die hi over Elegast dede,
 So dat hi hem rovede
 Tmeeste deel van den hovede,
 Ende viel doot uten ghereide.
- 320 Dit sach die coninc ende seide:
 » Ghewarich God , ghi sijt hier boven ,
 Met rechte mach ic u wel loven ,
 Die mi so menighe ere doet.
 Die u dienen si zijn vroet.
- 325 Ghi moocht helpen ende beraden ,
 Die aen u soeken ghenade.”
 Nu wil ic corten dese dinc.
 Men sleepte Eggheric ende hinc
 Ende alle die verraders mede ,
- 330 Daer en halp scat no bede.
 Elegast bleef in der ere,
 Dies dancti Gode onsen Here.
 Die coninc gaf hem Eggherics wijf;
 Si waren tsamen al haer lijf.

ROMAN DER LORREINEN.

Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 3—79.

» » » Roman der Lorreinen.

De gruwelijke bloedveete tusschen het geslacht der hertogen van Lotharingen en Bordeaux, welke gedurende verschillende geslachten voortwoedde, is het onderwerp van een der vroegste voortbrengselen der epische muze in Frankrijk, de *Chanson des Lorrains*, en werd ook op onzen bodem overgeplant, doch is in slechts enkele groote fragmenten uit het laatste gedeelte tot ons gekomen.

De vertaling is zeer oud en valt tusschen 1190—1218.

JUDITHS ONTMOETING MET HARE VERWANTEN.

I. vs. 1125—1325.

Koning Yoen, een der Lorreinen, heeft eene dochter Judith, welke tot bruid bestemd is van Lodewijk, den zoon van Karel den Groote, en zich thans aan het hof van Koning Otte van Keulen, een der Bordeloozen, bevindt. Gelloen, de bekende verrader uit het geslacht van Bordeaux, voor deze verbintenis bevreesd, zet Otte tegen Yoen op, en beweegt hem de schoone Judith in een bordeel te plaatsen, en alzoo haar schitterend huwelijk te beletten. Een dapper ridder evenwel, Jan van Metz genaamd, die veel aan Judiths geslacht verplicht was, besluit hare eer te redden, ontvoert haar uit het bordeel, en brengt haar naar Aken. Garijn, Judiths oom, en Ritsart, haar broeder, door Jan van Metz van het gebeurde verwittigd, trekken daarop naar Aken om de geredde te ontmoeten en verder in veiligheid te brengen.

- Dus voeren Garijn ende Ritsart
 Taken waert sere beswart.
 Onderwegen vernamen si,
 Dat Otte die coninc vri
 5 Was vor Aken getogen
 Met menegen man vermogen,
 Maer dathi gekeert ware
 Om dathi vernam niemare,
 Dat Karel quame ende Yoen,
 10 Ende oec gevloen ware Gelloen.
 Dies was hem te moede swaer,
 Dat Gelloen was van daer.
 Dus sijnsi in die stat comen.
 Ogier, die dat heeft vernomen,
 15 Was te moede harde wale,
 Ende voer jegen hen daer dale,
 Ende heefse wel ontfæen.
 In die zale leidise saen,
 Ende vertelde hem met rouwen,
 20 Wat gedaen hadde der joncfrouwen
 Otte die coninc ende Gelloen,
 Ende hoe sine quamen beleggen doen
 Met enen starken here vermogen;
 Ende oec twi si avetogen
 25 Dies en wisti niet te waren.

- Garijn seide: » Men laet varen !
 Dit es niet die cerste quaethede
 Die ons die valsce Gelloen dede ;
 Maer mocht die leste sijn ,
- 30 Dat ware mi lief ,” seide Garijn.
 » Nemmer en moet hijs nochtan danc
 Hebben ; si sal eer iet lanc
 Keyserinne van Rome wesen ,
 Daer toe so wert si gelesen .”
- 35 — » Dies onne God der maget fier ,”
 Seide die borchgrave Ogier.
 In die camere ginc si na das ,
 Daer die scone maegt in was
 Metter goeder borchgravinnen.
- 40 Ende teerst dat sire quamen binnen
 Entie maegt den broeder sach ,
 Ontploec haer herte als die dach ,
 Enten oem beide mede.
 Met wenende ogen si seide :
- 45 » Oem , willecome so moeti
 Wesen bede Gode ende mi ,
 Want mi grote lelycheide
 Otte ende Gelloen beide
 Hebben gedaen na harer macht.
- 50 Maer , danc so hebbe die Gods cracht ,
 Ic bens met eren hen ontgaen ,
 Dat een ridder heeft gedaen ,
 Die geheten es her Jan van Mes ,
 Die te minen vader waert nu es ,
- 55 Ende sal hem vertellen al
 Mijn leet ende mijn ongeval ,
 Entie versmadenessc groet ,
 Die mi die coninc Otte boet .”
- Garijn seide : » Nichte , laet varen !
- 60 Het wert noch vergouden twaren ,
 Op dats ons onse Here an ,
 Die alle dinc wel voegen can.
 Wi sijn , nichte , comen om u.
 Gi moet met ons varen nu
- 65 Te Parijs , tuwen vader ,

- Enten keyser, die beide gader
 Na u beiden daer in die stat.”
 Die maecht seide: »Ic doe al dat.”
 Men gereide daer tien tide
- 70 Diere wagene ende gesmide,
 Daer si henen porden mede.
 Die borchgravinne van der stede
 Voer met hare vriendelike,
 Ende menege andre vrouwe rike,
- 73 Also wel selker maegt betam.
 Dus voer die maegt loefsam
 Met scoenre menechte te Parijs waert.
 Nu hort van sher Jans vaert
 Van Mes, die den coninc Yoene
- 80 Woude seggen van dien doene,
 Dat Gelloen ende Otte mede
 Sirer scoenrer dochter dede.
 Soe lange soe reet mijn her Jan,
 Dathi te Parijs quam an.
- 83 Entie keyser en was niet
 Te Parijs noch comen iet,
 Maer men liet hem verstaen,
 Dathi comen soude saen.
 Daer bleef die getrouwe here.
- 90 Maer hi wart onlustech sere
 Ende bleef liggende harde cranc.
 Doch so staref hi eer iet lanc,
 Dat hi niet en sprac Yoene,
 Ende men groef den ridder coene
- 93 Te sent Pauwels, God weet,
 Wies kerke dat in Greven steet,
 Scone ende eerlike,
 Also wel betam selken like;
 Want het was een goet man,
- 100 Daer vele trouwen was an!
 Nu latic bliven van desen here,
 Die es tontfermene sere,
 God moete sijns genadech sijn!
 Ende segge van den keyser sijn
- 103 Ende van den andren daer toe,

- Die te Parijs quamen doe.
 Banderside quam Garijn ,
 Ende daer mede die nichte sijn ,
 Die niet scoender wesen conde.
- 110 Die liede seiden met enen monde
 Dat nie quam in Vrankerike
 Coninginne die haer gelike
 Van scoenheden groet ocht clene.
 Lodewijc sach die maget rene,
- 115 Die hem behagede harde wale.
 Si vercierde al ene zale ;
 Ende teerst datsi den keyser sach
 Ontboet si heme goeden dach ,
 Ende haren vader den coninc mede ,
- 120 Gelijc datsi hen allen dede.
 Met wenenden ogen so seitsi :
 » Edele heren , verstaet mi
 Ende ontferme u der onnere ,
 Die mi Otte dede die here.
- 125 Bi des quaets Gelloens rade
 Pijndi mi te doene scade
 Ende scande mede groet.
 Danc hebbe God , dat niet besloet ,
 Dat niemant dan God selve dede ,
- 130 Die daer rechte wrachte mede !
 Here , Gelloen quam van Bordeas ,
 Daer hi ute verdreven was ,
 Met erer slavine al te voet
 Tote Coelne der stat goet ,
- 135 Daer hi den coninc Otten vant ,
 Dien hi vertelde al te hant ,
 Hoe hier ene brulocht gemaect si
 Tusscen den jongen keyser ende mi ,
 Dathi harde gerne brake ,
- 140 Op dathi mochte in enege sake.
 Doe berieden si hen daer ,
 Dat si mi togen daer naer
 Ten bordele in die stat ,
 Ende daden gebieden dat ,
- 145 Datter quame wie dat woude ;

- Want hi bi mi liggen soude.
 Edel here, weet vor waer,
 Datic onlange stont daer,
 Dat een ridder, een goet man,
 130 Ende hiet van Mes mijn her Jan,
 Ende seide dathi sijn goet algader
 Wan ane minen oudervader,
 Entaer omme so woude hi
 Aventuren dore mi
 135 Beide goet, lijf ende lede,
 Om mi te lossene mede.
 Ende ontfoerde mi na dat
 Tote Aken in die stat,
 Daer ic in uwe zale
 160 Van den borchgrave ontfacen was wale.
 Ende Otte quam daer naer
 Ende beleide ons in Aken daer;
 Maer in weet hoe hi sciet,
 Ende ons met paise bliven liet.
 165 Dit clagic u, her keyser, here,
 Ende minen vader harde sere,
 Ende nemmermeer en nemic man
 In sire gewroken an."
 Die keyser seide: »Scone, laet varen!
 170 Het wert wel gewroken twaren.
 Ende daer omme en laet niet dat.
 Ic sal u wreken vele bat
 Dan gi selve sout visieren.
 Mi dunct wel in allen manieren,
 175 Dat hijt dede in mijn despijt,
 Sijnt dat gi so langen tijt
 Hebt geweest in sine macht,
 Ende nu eerst toe es bracht,
 Alsoe gi sout minen sone trouwen.
 180 Magic leven het sal hem rouwen.
 Hier omme en laet die brulocht niet,
 Al en eest te voren niet gesciet."
 Die maegt wert vertroest hier bi,
 Ende seide: »Ic sal gerne dat gi
 185 Begert doen, lieve here

Al dert mi mine scande sere."
 Na dese tale quam in gegaen
 Die biscop van Riemen saen,
 Die vrome man her Tulpijn,
 190 Ende hadde dat mesgewade sijn
 In die capelle doen dragen saen,
 Want hi woude doe messe doen gacn.
 Ende also die goede man
 Hadde sijn ornament an,
 195 Brachtemen geleit die maegt daer.
 Ende het leidense, weet vorwaer,
 -- Twe coninge stout ende fier,
 Gondebant ende Ogier.
 Daer trouwetse Lodewike,
 200 Ende bleef coninginne rike.

YOENS VLUCHT MET HELENE.

II. vs. 1773—2076.

Otte, „die coninc van den Rine“, wordt door den verrader
 Gelloen opgezet, die hem met eede verzekert, dat zijne gade He-
 lena hem ontrouw is en Yoen bemint, waardoor deze zich dus-
 doende op zijnen neef en doodvijand Yoen zoekt te wreken. Otte
 besluit daarop, niettegenstaande Helena hare onschuld betuigt,
 haar te Berine in Noorwegen strengelijk te doen bewaken, waar-
 door Yoen troosteloos wordt, en naar Berine trekt.

Dor God, gi heren, nu verstaet
 Ene ontfarmelike daet:
 Yoen die coninc, die gewesen
 Heeft oyt van ridderscape utegelesen,
 3 Die es nu in sinen sinne
 Al versoft ane die minne,
 Diene maecte dicken erre.
 In sine stat van Gardeterre
 So lachi lange al puur stille,
 10 Also die hadde sinen onwille.
 Ende om die minne pensedi sere:
 Ili en pensde om veede noch om ere
 Dan hoe hi hebben mochte allene
 Die scone coninginne Helenen.

- 15 Wat rouwen het heme gaf
 En dorste hire vermanen af.
 Maer vorwaer so wetet dat,
 Dat al dat gout enten scat,
 Dathi yegerinc mochte gewinnen,
 20 Dede hi bringen in die stat binnen.
 Ic wane, na dat die jeeste wale
 Hout, en hadde tenen male
 So vele scats, in waerre dinc,
 Cresus die rike coninc,
 25 Die die rijeste van scatte was,
 Daer men noit ave las,
 Also vergadert heeft Yoen.
 Ritsarde dede hi varen doen
 Tsirer suster in Vrankerike,
 30 Ende van daer haestelike
 In Gasscoengen ende besage
 Hoet daer stoede ende lage.
 Dit dede Yoen oppenbare,
 Om dat hi woude dat Ritsart ware
 35 Uten lande sirer verde,
 Ende hi doen mochte dathi begerde.
 Ritsart bereide sine vaert
 Om te vaerne tsirer suster waert.
 Ane den vader nam hi orlof
 40 Ende es henen gesceden of,
 Dien daer na en sach
 Noch en vernam over menegen dach.
 Nu es Ritsart wech gesceden.
 Onse Here die moeten geleden!
 45 Ende Yoen die coninc
 Riep Olline, in waerre dinc,
 Sinen bode, die hem die mare
 Brachte dat gevangen ware
 Die coninginne te Berine,
 50 Daer hi omme dogede pine.
 Nouwe vragedi hem te rade
 Wathi alre best dade,
 Hi moeste die coninginne sien,
 Watter na mochte gescien.

- 55 Ollijn seide: » Twaren , here ,
 So moetijt aventuren sere."
 Yoen seide: » In rouke wat
 Ic aventure om dat ;
 Indien dat icse met ogen sie
- 60 En roekic oec wat gescie."
 Ollijn seide: » Dat sal gescien."
 Heimelike pordi mettien ,
 Ende dede in sijn lant verstaen
 Dathi moeste , sonder waen ,
- 65 Ene bedevaert hemelike doen ,
 Daer hi ridder no garsoen
 Mede woude dan hen twee :
 Ander geselschap woudi geen.
 Dus es geport hemelike
- 70 Met Olline die coninc rike.
 Te Berine eshi comen
 Ende heeft die vrouwe vernomen
 Hoge liggende op den stene ,
 Utesiende terer veenster allene.
- 75 Yoen den coninc diese sach
 Sloech op therte een swaer slach ,
 Ende viel neder in ommacht
 In een praeel bider borch gracht.
 Die coninginne sägen vallen
- 80 Ende nedersigen met allen.
 Si en wiste niet wat den man was ,
 Die daer nederseech in tgras.
 Ollijn , die in dit vergier
 Metten coninc was allene hier ,
- 85 Sach die coninginne allene ,
 Ende seide: » Vrouwe rene ,
 Bid vor den here mijn ,
 Die leget uten gereke sijn."
 — » Lieve vrient , dat willic doen.
- 90 Ende wat es hem , lieve garsoen?"
 Ollijn doe weider seide:
 » Twaren , vrouwe , sine nuloepheide."
 — » Dat beter hem God ," seide die vrouwe .
 » Mi dunct gi hebter omme rouwe."

- 95 Mettesen es Yoen becomen
 Ende heeft noch die vrouwe vernomen.
 Doe seide ten coninc Ollijn :
 » Here, bid gerer vrouwen fijn ,
 Datsi bidde onsen Here
- 100 Dathi u troeste ute uwen sere.”
 Die coninc seide: » Dat willic doen.”
 Doe riep opwert die coninc Yoen
 Ende seide: » Dor Gode, lieve vrouwe,
 Bid God dat hi mi si getrouwe.”
- 105 Ende eer dat wart ute was
 Vielhi weder, geloeft mi das,
 In onmacht, als hi te voren dede.
 Maer het verkenden hier mede
 Die scone vrouwe, die coninginne,
- 110 Die meestresse was van sinen sinne.
 Maer si en wiste wat anegaen.
 Enen brief ghincsi scriven saen,
 Daer si inne sette dat,
 Dathi bleve daer ter stat:
- 115 Si sal savonts comen daer
 Wat datter af come naer.
 In den brief werpse enen steen,
 Dies hi vele te swaerre sceen,
 Ende riep ane den bode:
- 120 » Neemt dit gelt, datic dor Gode
 U lieden geve hier ter stede,
 Ende quiter uwe herberge mede.”
 Doe warp si neder die lettre daer
 Metten stene die was swaer ,
- 125 Ende Ollijn esser omme geгаen ,
 Ende tonetse sinen here saen,
 Diese ondede ende las,
 Dies hi harde blide was
 Ende seide, dat hi daer bliven soude
- 130 Ende niet laten dor dat coude.
 Dit was op enen jaers avont,
 Dat die coninc namecont
 In dit vergier hier was comen.
 Die coninginne, die vernomen

- 135 Heeft dat die coninc Yoen was,
 Seide thare joncfrouwe, gelooft das:
 »Twaren, joncfrouwen. gi weet wale,
 Dat die liede altemale
 Tavont hebben feeste ende spel,
- 140 Datic oec name wel:
 Woudi entie cnapen mede,
 Die mi hoeden in dese stede,
 Met mi tavont eten comen,
 So worde mi doch ene hoede benomen,
- 145 Want mi die tijt dunct lanc,
 Datic hier ligge ane minen danc.
 Ic bidde u roept die cnapen hier boven.
 Besiet of sijt willen loven,
 Ende laet ons tavont hebben joie
- 150 Ende bliscap te minen vernoye.”
 Die joncfrouwe seide: »Wat wildi?
 Si en dadens niet, geloves mi.”
 Helene seide: »Doch vrages hen,
 In machs emmer niet hebben men
- 155 Dan sijt wederseggen doch,
 So en darfcs hen niet bidden noch.
 Die joncfrouwe seide: »Gi en dorft u,
 Vrouwe, nemmer moeyen nu,
 Si en dadens niet, noch ic mede,
- 160 Gi verlieset uwe bede.”
 Helene die scone coninginne
 Wert harde droeve in haren sinne,
 Dat si den coninc niet en sal
 Spreken, dien si boven al
- 165 Mint, entien si daer weet
 In den bogaert in selc leet.
 Haer vernoy so claget si
 Harde sere, geloves mi.
 In groter droefheid ende in rouwe
- 170 Was al dien avont die vrouwe,
 Ende pensde datsi niet verdient
 Hadde dat men haer was onvrient.
 Maer wouts haer geven God die stade,
 Si sout hem weder lonen met quade.

- 175 Si hadde Gode tote noch ontsien,
 Maer nu soudse laten gescien,
 Wat haer herte riede hare,
 Ende daer si gereet toe ware.
 Slapen so essi gegaen,
- 180 Ende so sijn die andre saen.
 Toter middernacht lachsi;
 Doc stontse op, geloves mi,
 Want minne vercoenetse sere.
 Om datsi Yoene den here
- 185 Wiste neder in dien bogaert
 Waer si gerne dare waert,
 Ende wilt aventuren al
 Datter haer na comen sal,
 Want nemmermeer en heefse wille
- 190 Weder te keerne, lude ocht stille,
 Te Otten weder den coninc,
 Sint si heme nu ontginc.
 Hort coenheit groet vander minnen
 Ende vander scoender coninginnen,
- 195 Ende hoe si aventuren sal
 Hare ere ende hare welvaert al.
 Hemelike essi opgestaen,
 Ende es in ene scone camere gegaen,
 Daer si vant een scone swaert,
- 200 Dat Otte hadde harde waert,
 Want sijns vader hadde gewesen.
 Dat swert nam si mettesen,
 Ende es vort gegaen te hant
 Daer si harer joncferen vant,
- 205 Die so sliep harde vaste
 Ende luttel wiste van desen gaste.
 Tswert toech die vrouwe uut
 Sonder te makene geluut,
 Ende staect dor dat herte der magt.
- 210 Die coninginne, diet al wagt,
 Sochte die slotle tes sise vant,
 Ende ontsloet vort metter hant
 Die dore van den wendelstene,
 Ende ginc vort neder allene

- 215 Tote daer die eerste cnape lach.
 Die mane sceen oft ware dach,
 Want het vroes een deel sere;
 Die vrouwe, die noch siele no ere
 En spaerde, es metten swerde saen
- 220 Tote daer die cnape lach gegaen,
 Ende verhief enen slach so groet,
 Dat avevoer dat hoet:
 Die slotle heefsi genomen
 Ende esser mede ter dore comen,
- 225 Ende ontsloetse haestelike.
 Doe ginc vort die vrouwe rike
 Daer die derde cnape lach.
 Dien gafsi oec enen slach,
 Datsi hem storte ende halsnoc mede
- 230 Al dorsloech tenen snede.
 Twe paer slotle vantse daer:
 Die ene gingen oppenbaer
 Ter zalen waert daer si
 Niet en woude, geloves mi,
- 235 Entie andre horden ter dore,
 Daer ene brugge vore
 Stont, die ten prayele ginc,
 Daer haers beide die coninc.
 Die dore ontsloet si doe
- 240 Ende ginc ten prayele toe,
 Daer si vant den coninc Yoene.
 Doe vragede daer die coninc coene
 Wie hi ware die quame daer.
 Die coningin seide oppenbaer:
- 245 » Ic ben die coningin Helene,
 Die comen ben ute gonen stene
 Allene tote u hier,
 U besien, here coninc fier.
 Ende oec alsoe, dat verstaet,
- 250 Comter mi af goet oft quaet,
 Datic nemmermeer en kere
 Ane Otte minen here."
 Doe die coninc dat verstoet
 Warthi blide in sinen moet,

- 155 Ende seide: » Willecome, vrouwe!
 Nu es gemindert mine rouwe
 Ende gemindert mijn verdriet.
 Wine mogen hier langer bliven niet,
 Wi moeten uten lande varen.
- 260 Ende weet oec wale, twaren,
 Datic oec al geheellike
 Laten wille mijn conincrike,
 Ende wille met u varen wege.
 God die moet ons geven sege!
- 265 Want bleven wi in den lande
 Men soude ons spreken selke scande,
 Beide vriende ende mage,
 Datwi souden tenegen dage
 Sceden, vrouwe, al waert ons leet.
- 270 Ic hebbe tonsen boef gereet
 Den scoensten stat, die noit man sach,
 Die ons niet avegaen en mach.
 Wi selen in heidinessen varen,
 Entaer wonende bliven twaren,
- 275 Daer men van ons nemmermere
 En verneme." — » Lieve here,"
 Seide die vrouwe, » nu doet alsoe,
 Datic altoes blive vroe,
 Ende gi mine. sonder begeven:
- 280 Ic wille u bliven al mijn leven,
 Ende al uwen wille doen."
 — » God lone u, vrouwe," seide Yoen.
 Te menegen tijt so es geseit,
 Dat es verloren aerbeit
- 285 Datmen vrouwen te nouwe wacht:
 Noit hadde dese vrouwe geacht
 Te mesdoene teneger stede,
 Noch selve Yoen die coninc mede,
 Die wile datsi hare entare
- 290 Spreken mochte oppenbare,
 Ende men hen dies niet verboet.
 Maer sint dat men die vrouwe sloet
 Ende benam hare vriheit,
 Ende zoeken moeste hemelycheit,

- 295 Heeftsi selke dinc gedaen,
 Die si node soude bestaen.
 Hen drien heeft si nu doet,
 Daer si om gaf cleine no groet.
 Oec heeft si hare lude ende stille
 300 Al gegeven tes conincs wille.
 Dit wan Otte anc sijn bedwanc,
 Dat hi der vrouwen maecte te lanc.

RENOUT VAN MONTALBAEN.

- D^r. JONCKBLOET, *Gesch. der Mnd. Dichtk.* II. 330—362.
 ALBERDINGH THIJM, *Karolingische Verhalen*, 63—292.
 HOFFMAN VON FALLERSLEBEN, *Horae Belgicae*, Pars V.

Van dit gedicht, dat de geschiedenis der Vier Heemskinderen behandelt en van den jongsten en beroemdsten zijnen naam heeft ontvangen, zijn slechts fragmenten tot ons gekomen, doch de volledige inhoud naauwkeurig bekend uit het beroemde en veelgeliefde volksboek, door den verdienstelijken Alberdingh Thijm op uitstekende wijze op nieuw voor ieder toegankelijk gemaakt. Hoewel de sage bij ons inheemsch en zeer oud was, is het gedicht in den vorm, waarin wij het bezitten, uit het Fransch naar de bewerking van Huon de Villeneuve vertaald en wel omstreeks 1240—1280, en wijst dus reeds op het tijdperk van verval der ridderpoëzie.

YWES ONTZET.

II. vs. 871—1403,

Ywe, de koning van Dordogne, Reinouts schoonvader, had dezen aan Karel, den bloedvijand van Haymijns geslacht verraden; doch Reinout wordt door Malagijs zijnen oom, die de kunst van nigromantie verstond, verlost, en zwoer Ywe te doen hangen. Deze vlucht in doodsangst voor zijnen schoonzoon en wordt monnik te Beauraepaer. Aan Karels hof dacht men dat Ywe de rol van verrader ook jegens den koning had gespeeld, en Reinout door zijne tusschenkomst was ontzet, waarop Roelant zwoer Ywe te zullen straffen met den dood, en de meeste genooten zich bij hem voegden, toen hij met zijne mannen optrok.

Doe swoer Roelant vele saen,
 Ili soude Ywe vareu vaen;

- Constine vinden in enich lant,
 Hi soudene hanghen doen tehant.
- 5 Doe sprac Naymes te Roelande:
 » Ic vare met u in elken lande
 Met twaelfhondert miere man,
 Die beste die noit heelt ghewan.”
 Doe sprac Oghier van Denemerken:
- 10 » Met stouten riddren ende met sterken
 So willic u te hulpen staen:
 Met achthondert riddren saen
 So sal ic u volghen waer ghi vaert,
 Die alle sijn wel bewaert.”
- 15 Doe sprac Olivier dat coene diet:
 » Roelant, in begheve u niet,
 Ic moet emmer met u riden
 Ende wesen neven uwer siden.”
 Doe sprac die hertoghe van Lioen:
- 20 » Ic vare met u, bi sente Simoen!
 Met sevenhondert miere baroene,
 Die alle stout sijn ende coene.”
 Doe sprac Diederijc van Ardan:
 » Ic vare met u, bi sente Jan!
- 25 Ic ende vijfhondert miere man,
 Daer grote doghet leghet an.”
 Wat holpe dat ict u maecte lanc?
 Die twaelf ghenote sonder wanc
 Van Vrancrike seiden dat
- 30 Aldaer op der selver stat,
 Si willen alle met Roelant varen
 In Gasconien sonder sparen,
 Ende daer stichten roof ende brant,
 Ende bernen sconincs Ywes lant
- 35 [Ende hanghen bi siere kelen saen,] 1)
 Waer dat sine moghen bevaen.
 Aldus ghereden si hare vaert
 Ende voeren te Gasconien waert,
 Ende alsi quamen int lant,

1) Deze regel ontbreekt in het hs., en is aldus door mij ingevuld. Vergelijk vs. 65.

- 40 Stichten si bede roof ende brant,
 Ende vrageden omme niemare,
 Ende waer die coninc Ywe ware.
 Dat volc antworde ghemanelike:
 » Hi heeft opghegheven sijn rike ;
- 45 Te Beverepaer es hi begheven ,
 Daer wil hi wesen al sijn leven.”
 Doe swoeren die ghenote daer ,
 Si soudene halen te Beverepaer ,
 Ende aldus sulsi varen
- 50 Beverepaer besitten tewaren :
 Dat doet ons distorie weten.
 Den clooster heeft Roelant beseten ,
 Ende met Roelant ghemanelike
 Die twaelf ghenote van Vrancrike.
- 55 Alse Ywe die monec dat sach ,
 Dat Roelant vor den clooster lach ,
 Ontboot Ywe vele houde
 Sinen swaghelinc Renoude
 Bi enen bode sonder blame ,
- 60 Dat hi hem te hulpen quame
 Jeghen Roelant den coenen degghen.
 Beverepaer haddi belegghen ,
 Ende die twaelf ghenote van Vrancrike ,
 Si hadden ghesworen ghemanelike ,
- 65 Dat sine soude vanghen
 Ende bi siere kelen hanghen ,
 Ende bat hem dies omoedelike
 Dor onsen Here van hemelrike ,
 Dat hi hem holpe uter noot ,
- 70 Bi den Here die mi gheboot!
 Jeghen Roelant den heelt wel ghedaen.
 Hi wildem gheven ghevaen ,
 So dat men hem in corter stonde
 Die tonghe snede uten monde
- 75 Ende utestake bede sijn oghen ,
 Hi wilt gherne ghedogghen ,
 Ende dat hem Renout , die heelt vercoren 1),

1) Bij Hoffmann: *Roelant*; om den zin noodzakelijk aldus te veranderen.

- Af dade sniden bede sijn oren
 Ende af dade slaen sinen rechten voet.
- 80 Dit ontboot Ywe, des sijt vroet,
 Dat men hem die herte utesnede,
 Daer hi verrahesse mede dede.
 Hi hadde wel verdient die doot,
 Des hi Renout sonder noot
- 85 [Bi verranesse wilde doen vaen.]
 Doe voer die bode vele saen
 Te Renout van Montalbaen,
 Ende heeft den heelt ghemeit
 Die sake al uut ende uut ghescit,
- 90 Also alsen was gheladen.
 Doe antworde Renout bi staden:
 » Mine roec, hets mi lief,
 Latene hanghen den vulen dief.”
 Alse Clarisse dat verstoet,
- 95 Wert soe droeve in haren moet
 Haer outste kint heeft si ghenomen
 Bider hant ende es comen
 Vor Renout met ghenint.
 Wel saen cussese dat kint
- 100 Vor Renoude den wigant.
 Daer na sprac soe te hant:
 » Adelaert,” seit soe, » sone mijn,
 Desen lachter daer wi in sijn,
 Dese scande ende dit seer
- 105 Ne verwinnen wi nemmermeer,
 Want men sal segghen sonder waen,
 Dat u oudervader was verdaen;
 Des suldi u, bi onsen Here!
 Hier na scamen harde sere,
- 110 Als men u verwiten sal,
 Waer ghi comt overal.”
 Daer die vrouwe dese tale sprac,
 Die trane haer uten oghen brac,
 Ende weende utermaten sere
- 115 Vor Renoude haren here.
 Als Renout die riddre goet
 Wenen sach die vrouwe goet,

- Ende hare hande tegader slaen,
Doe jamerde hem vele saen.
- 120 Adelaert sijn scone kint,
Dat hi met al siere herten mint,
Ghevinc hi in sine arme beide.
Daer na sprac hi ende seide:
» Vrouwe, laet staen uw mesbaren;
- 125 Te Beverepaer sal ic varen,
Also helpe mi sente Jan!
Te sorcoersene den valschen man
Met minen volke ghemenelike
Jeghen die ghenote van Vrancrike,
- 130 Ende mach ickene levende ghevaen,
Ic bringhene te Montalbaen;
Bi den Here die mi gheboot,
Of ic bliver omme doot.”
- Die vrouwe was edele ende goet
- 135 Ende neech den grave op sinen voet,
Ende dankes hem omoedelike.
Doe riep Renout hastelike
Te wapene al sine baroene.
Doe wapendem menich heelt coene;
- 140 Twaelf riddren te waren
Wapenden hem sonder sparen;
Hare orse sullen si bescriiden
Ende met Renout haren here riden
Ten clooster waert op die moude.
- 145 Ende alsi quamen buten woude,
Sprac Renout te hem: » Nu doet wale
Ende hoort een lettelt mine tale.
Ghi moet hier bliven, ic sal varen
Te Beverepaer sonder sparen,
- 150 Ende bidde Roelant minen neve,
Dat hi mi Ywe ghevanghen gheve.
Wil hine mi gheven met ghemake,
Ic nemene op alsulke sake,
Dat ic Yoen te Montalbaen
- 155 In minen carker houde ghevaen,
Ende berade hem so we,
Hine verraet mi nemmerme.

- Ende wil hinc mi ooc gheven niet,"
 Sprac Renout dat coene diet,
 160 » Met vrienſcapen ende met minnen,
 So ſal ict u doen bekinnen,
 Ende alsic blaſe minen horen,
 Volghet mi dapperlike met ſporen."
 Doe antwoerden die baroene:
 165 » Dit ne ſtaet ons niet te doene,
 Wi kennen die Vranſoïſe wel,
 Si ſijn overdadich ende fel.
 Wat ſo ons daer na gheſchiet,
 Allene vaerdire niet;
 170 Het ſal met u varen Ritsaert
 Ende u biriden Adelaert."
 Doe ſprac Renout: » Nemmer niet,
 Dan wille God niet dat gheſchiet!
 Ic ſal allene varen riden
 175 Te Beverepaer ſonder biden."
 Doe nopte Renout met ghewoude
 Sijn ors metten ſporen van goude,
 Ende reet vaſte ten clooſter waert,
 Stoutelike ende onvervaert.
 180 Maer eer hi quam te Beverepaer,
 Seit ons dat liet overwaer,
 Dat Roelant die coene man
 Den clooſter op die moneke wan,
 Ende dat Ywe, ſemmin leven!
 185 Hem Roelande heeft opghegheven,
 Ende Roelant dedele man,
 Also helpe mi ſente Jan!
 Heeft Ywen met enen bande
 Ghebonden bede ſine bande,
 190 Ende dedem al ſonder pine
 Om ſinen hals ene line
 Ende ledene te woude waert,
 Daer hi Ywen metter vaert
 Schiere ſoude nemen tleven,
 195 Wilden God die ſtade gheven.
 Maer doe ſach Roelant die heelt goet
 Renout comen in ſijn ghemoet,

- Ende Renout riep: »Soete neve,
Suldi mi den verradre gheven?
- 200 Ten minen casteel te Montalbaen
Voer ickene dan ghevaen,
Ende berade hem so we,
Ons ne verraet hi nemmermee.”
Roelant antworde saen:
- 205 »Renout, dese tale laet staen!
Alse gheve mi God pardoen,
Ic sal den dief hanghen doen,
Dat segghic u, bi siere kele.”
Renout sprac: »Dat ware te vele:
- 210 Hets miere kinder oudervader,
Si soudens hem scamen algader.
Maer, Roelant, wildine mi gheven,
Ic houdene ghevaen al mijn leven
In minen carkerstene,
- 215 Bi den Here van Nasarene!
Daerne man nemmerme ne siet.”
Doe sprac Roelant dat coene diet:
»Renout, wats u gheschiet?
Al dat ghi bit es al om niet.
- 220 Vliet varinc van minen oghen!
Inne caent langher niet ghedoghen,
Ic moet Ywe den wigant
An desen boom hanghen tehant,
Dat segghic u ende doe verstaen.”
- 225 Renout antworde saen:
»Ghine sult niet, her Roelant!
Ic hebbe Florberghe in mijn hant,
Daer ic eer met soude vechten
Ende Ywen minen sweer verrechten,
- 230 Alse helpe mi sente Simoen!
Eer ickene liete aldus verdoen.”
Doe sprac Roelant die heelt vri:
»Aergher, puterkint, wiltu di
Al noch jeghen mi hier setten?
- 235 Werpt over den reep sonder letten
Ende hancene hier an dese ranke,
Wien dat si lief ofte tondanke.”

- Renout antworde: »Bi sente Jan!
 Inne vinde heden so coenen man,
 240 Die minen sweer sal hanghen,
 Ten sal hem te scanden verganghen.”
 Roelant antworde mettien:
 »Bi miere wet, dat sal ic sien!”
 Doe bete Roelant gheverde
 245 Van [sinen] orse op die erde.
 Den reep werp hi omme saen
 Ende wilde Ywen hanghen gaen.
 Als dat Renout sach,
 Dat hi Roelant niene mach
 250 Verbidden, hine wilde tehant
 Ywe hanghen in sijn lant,
 Sloech hi met sporen Bejaerde
 Ende vinc haestelike ten swaerde.
 Den reep trac die grave Roelant,
 255 Renout onttrackene tehant.
 Ywe viel neder op die erde.
 Doe grepene donververde
 Renout ende leidene saen
 Vor hem, dat doe ic u verstaen,
 260 Ende spranc met hasten op Bejarde
 Ende vloere mede siere varde.
 Als dat sach die grave Roelant,
 Spranc hi op sijn ors tehant
 Ende volghede den heelt vercoren.
 265 Hi hats in sijn herte toren,
 Dattem Renout die jonghelinc
 Ghenomen hadde den coninc.
 Daer omme riep die degghen stout:
 »Ghi sijt verradre, her Renout.”
 270 Doe antwordi hem tehant:
 »Inne ben niet, Roelant.”
 — »Ghi sijt bi Gode! dat willic nu
 Altehanter proeven op u.”
 Doe sprac Renout sonder scamp,
 275 »Onghedeelt ware dese camp,
 Want bi Gode van Nasarene
 Inne ben hier maer allene,

- Ende ghi sijt hier met riddren vele,
 Het mochte mi gaen uten spele.
- 280 Wilden si mi algader slaen,
 Hoe mochtic metten live ontgaen?
 Maer, alse helpe mi sente Amant!
 Dordi mijns ontbiden tehand
 So langhe wile op desen dach,
- 285 Dat ic hier tot u comen mach,
 Alse behoude mi God in eren,
 Ghewapent sal ic wederkeren
 Ende daertoe al Ywes man."
 — »Ja ic," sprac Roelant, »bi sente Jan!
- 290 Wildi mi doen des sekerhede,
 Ghi sult mi vinden hier ter stede."
 — »Ja ic," sprac die jonghelinc.
 Doe setti neder den coninc,
 Ende keerde weder te Bejarde
- 295 Tote Roelant op die warde.
 Alsus sal Renout, semmin leven!
 Roelant sine trouwe gheven,
 Dat hi cortelike keren sal,
 Hem ne-lette God ende gheval,
- 300 Ende vechten jeghen hem dacr
 Enen camp overwaer.
 Aldus sal Roelant met eren
 Ten ghenoten wederkeren.
 Doe sprac Oghier sonder waen:
- 305 »Roelant, brincti Renout ghevaen,
 Of hebaine doot gheslegghen,
 Of heeft u die coene degghen
 ghenade ghebeden? — secht ons saen —
 Of brincti sinen sweer ghevaen?"
- 310 Roelant antworde in vrancois:
 »Swijch, God verwate di, Dannois!
 Ghi heren," sprac Roelant met sinne,
 »Ic sal varen ten clooster inne,
 Ende ghi moet alle ghemanelike
- 315 Wederkeren in Vrancrike."
 Doe antworde Oghier te desen:
 »Roelant, wildi monec wesen,

- U berouwen uwer mesdade?
 Nu vaert ende bit den abt ghenade.”
- 320 Doe sprac Roelant ten riddre fier:
 » Swijch, verwaten warstu, Oghier!”
 Doe sprac die Dannois lofsam:
 » Nu willic swighen, Roelant es gram.”
 Doe sprac die bisscop Tulpijn:
- 323 » Roelant, laet dese tale sijn;
 Twi souwi in Vrancrike
 Alle keren ghemenelike,
 Ende ghi sout bliven te Beverepaer?
 So segghic u overwaer,
- 330 Teerst dat wi quamen in Vrancrike
 Vor den coninc ghemenelike,
 [Ende hi soude openbare]
 Van u weten niemare,
 Wat mochtewi laten dan verstaen
- 335 Caerl den coninc wel ghedaen,
 Als ghi achter ons bleeft hier?”
 Doe antworde die grave fier
 Wel hastelike den neve sijn:
 » Ic saelt u segghen, her Tulpijn.
- 340 Hets mi also comen,
 Ic hebbe Renouts wedde ghenomen,
 Dies mi die here van Montalbaen
 Die verranesse hevet ghedaen,
 Dat hi mi den dief Ywen nam:
- 345 Hier omme was ic harde gram,
 Ende hebbe op den heelt ghemeit
 Die verranesse al opgheleit.”
 Doe sprac die bisscop utevercoren:
 » Roelant neve, hebdi ghesworen
- 350 Renouts doot van Montalbaen,
 Sone moghedi niet ontgaen:
 Dat segghic u sonder hale.
 Noch weten wi alle wale,”
 Sprac die biscop, donvervaerde.
- 355 » Dat men u met ghenen swaerde
 Mach ontghinnen no met spere;
 Ghi sijt beter dan een here.

- Mer siet hier die trouwe mijn,"
 Sprac die biscop Tulpijn ,
- 360 » Wert Renout van u verslegghen ,
 Ghine sult niet drie daghe leven ,
 Men sal u , deghen werde ,
 Graven onder die coude erde."
 Daer dit sprac her Tulpijn ,
- 365 Wert blide Oghier die heelt fijn
 Ende sprac hastelike :
 » Ay God van hemelrike !
 Gheven moeti tehandt ,
 Dat rechten moete Roelant
- 370 Jeghen Renout van Montalbaen ,
 So sal hi proeven harde saen
 Wat groter cracht die jonghe man
 In elken wighe gheleesten can."
 Doe sprac Roelant die heelt fier :
- 375 » Bi Gode , ic seggu , her Oghier ,
 Dat ic niet gheve omme sijn doen
 Alse goet als een bottoen."
 Doe sprac Ritsaert van Normendie :
 » Ghenade , vrouwe sente Marie !
- 380 Roelant , grave utevercoren ,
 Hebdi Renouts doot ghesworen ,
 Siet hier en trouwen , " sprac die deghen ,
 » Wert van u Renout verslegghen ,
 Roelant , ghine doet nemmermere
- 385 In Vrancrike wederkeren."
 Als dit sprac die rike Norman ,
 Doe seide die hertoghe van Ardan :
 » Edel neve Roelant ,
 Hebdi den doot van den wigant ,
- 390 Eer ghi keert in Vrancrike ,
 Emmer ghesworen sekerlike ,
 Sone moghedi niet ontganghen ,
 Wine sullen u alle hanghen."
 Daer dregghendem ghemenelike
- 395 Al die ghenote van Vrancrike ,
 Omme Renouts wille van Montalbaen ,
 Dien hi met campe wilde bestaen .

Doe antworde die grave Roelant:

» Nu eist mi ten sorghen bewant:

400 Wildi mi algader dregghen,
Inne mach mi niet verweren."

Doe sprac Naymes die wigant:

» Hoort na minen raet, Roelant."

— » Na wat rade sal ic horen?"

405 Sprac Roelant die grave vercoren,

» Ic hebbe Renoude den wigant
Mine trouwe ghegheven altebant,
Dat ic jegghen hem vechten sal,
Mine lette God ende ongheval.

410 Also helpe mi God van paradij's,

Inne liet niet om al Parijs,
Inne ware van den ede quite
Jegghen Renout in den crite."

Echt sprac Naymes een heelt fijn:

415 » Roelant, laet dese tale sijn.

Ne wildi na ons horen niet,
Ghine moet vechten, wats gheschiet,
Endelike jegghen Renoude
Onsen neve van Merewoude,

420 So willic dat ghij's seker sijt:

Taleerst dat ghi sijt int crijt,
So sullen comen ghemenelike
Die twaelf ghenote van Vrancrike
Met haren swerden, bi sente Jan!

425 Op Renout den coenen man,

Ende wille ons wiken dan Renout,
So sidi quite, riddre stout.
Van den ghelove, dat seghhic u,
Daer ghi ghebonden met sijt nu;

430 Ende wil hi ons ooc wiken niet,

So es hem evele geschiet:
Wi sulne vaen ghemenelike
Ende voern in Vrancrike."

Doe antworde Roelant die degghen:

435 » Een valsc raet es hier gheslegghen.

Alse gheve mi God pardoen,
Des ne sal men mi niet doen:

- Ic wille den camp allene vechten
 Ende mi selven int crijt verrechten.”
- 440 Dus bleven die ghenote daer.
 Dat segghic u al over waer,
 Dat Renout die heelt onvervaert
 Voer rechte te Montalbaen waert.
 Ende voerde Ywen den coninc
- 445 Met hem [in] waerlike dinc,
 Ende Renout leverdene sinen wive,
 Dat segghic u bi minen live.
 Als doe Renout vernam,
 Dat hi te Montalbaen quam,
- 450 Sprac hi vor die heren algader:
 » Vrouwe, nemt hier uwen vader,
 Een den alre valsten man
 Die nie siele of lijf ghewan.”
 Die vrouwe antworde omoedelike:
- 455 » Dat loon u God van hemelrike!”
 Nochtan was si harde gram
 Op haren vader die quam,
 Ende versprackene harde sere.
 Soe seide: » Verradre, groot onnere
- 460 Hebdi ghedaen ende grote scande,
 Dat ghi voert in Vranclande
 Ende vercocht daer Renoude
 Minen here van Merewoude,
 Ende alle mine swaghelinghe,
- 465 Die u in wel meneghe dinghe
 Hebben ghedaen grote ere
 Ende van vele lants ghemaect here.”
 Dit ende noch mee seisoë
 Ende sprac hem nidelike toe.
- 470 Doe riep Renout, dat wet wale,
 Met luder kele in die sale.
 Doe sweghen die heren altemale
 Ende Renout sprac dese tale:
 » Ghi heren,” sprac die grave fier,
- 475 » Ghi moet alle bliven hier
 Ende ic sal allene varen
 Te Beverepaer al sonder sparen.”

- Doe sprac sijn broeder Adelaert,
 Die coenere was dan een liebaert:
- 480 »Renout, dat u God beware!
 Wat suldi doen te Beverepare?»
 Doe sprac Renout die wigant:
 »Adelaert, bi sente Amant!
 Ic hebbe ghenomen sonder scamp
- 485 Jeghen Roelant enen camp
 Te Beverepaer op die heide."
 Doe sprac Adelaert ende seide:
 Toten riddre wel gheboren:
 »Wat duvel, Renout, hebdi ghesworen
- 490 Emmer die doot van Roelande,
 Daer mach ons wel af comen scande;
 Want ghi weet wel dat de degghen
 Niet ne mach werden verslegghen;
 Bedi hi es der beste een
- 495 Die die sonne ie bescheen,
 Ende bi den Here die mi gheboot,
 Vechti jeghen hem, ghi sijt doot,
 Ende wine versoenen nemmermere
 Jeghen Carle minen here."
- 500 Renout antworde saen:
 »Entrouwen ic sal die vaert bestaen:
 Danne lietic dor neghene noot,
 Al waendicker bliven doot."
 Doe weende vrouwe Claradijs
- 505 Bitterlike, des sijt wijs,
 Ende claghede Renout sere.
 Doe sprac Malaghijs die here
 Te Renouts wive, dat segghic u:
 »Vrouwe, laet staen uw wenen nu,
- 510 Dat u God houde ende beware!
 Want Renout moet te Beverepare
 Emmer varen, sal die here
 Nemmer ghecrighen ere,
 Ende wil hi sine trouwe quiten
- 515 Jeghen Roelant in den crite.
 Loghe hi hem in der noot,
 Men souts hem lachter spreken groot.

Ic salre varen," sprac die heelt vri,
 »Ende emmer sal ic hem wesen bi."

520 Adelaert sprac: »Ic sal varen
 [Met Renoude te Beverepare]"
 Ritsaert entie coene Writsaert
 Ghereden hem ooc ter vaert
 Als te varene met Renoude.

525 Doe sprac die grave van Merwoude
 Te sinen broedren openbare:
 »Inne wille niet dat iemen vare,
 Want bi Gode van Nasarene
 Roelant beit daer mijns allene!"

530 Dus voer die riddre met Bejarde
 Te Beverepare op die warde.

Sagenkring van Arthur.

GERVINUS, *Gesch. der deutschen Dicht.* I. 247—268.

D^r. JONCKBLOET, *Gesch. der Mnd. Dichtk.* I. 332—343.

SAN-MARTE, *Die Arthur-Sage.*

LANCELOT.

D^r. JONCKBLOET, *Gesch. der Mnd. Dichtk.* I. 343—400.

» Roman van Lancelot, 2 D.

Dit uitgebreide werk, het samenweefsel van verschillende op zich zelf staande overleveringen, werd omstreeks 1160, in Fransch proza, door Walter Map aan het hof van Hendrik II van Engeland vervaardigd, en kan als een vervolg van de Romans van het Graal en van Merlijn beschouwd worden, welke uit de pen van Robert de Borron zijn gevloeid. De vertaling in Mnd. verzen bevat de drie laatste boeken van den Lancelot, zoodat men mag besluiten dat het hs. blijkbaar een tweede deel is, terwijl het eerste waarschijnlijk de twee genoemde romans bevatte, die ook bij ons bekend waren (*Gesch. d. Mnd. Dichtk.* I. 200—201, 391—392). Het Haagsche hs. werd vervaardigd voor den Heer Lodewijk van Velthem, dagteekent uit de helft der XIVe eeuw, en bevat behalve den Lancelot andere Arthur-romans, die er later ingelascht zijn, als den roman van Moriaan, een groot deel van den roman van Percheval van Chrestien de Troies, de Wrake van

Ragisiel, den Ridder metter mouwen en den roman van Torea, welke alle jonger dan de Lancelot zijn, en reeds op een verval van kunst wijzen. De vergelijking van de taal van het oorspronkelijke werk met de latere inlapsesels, de meerdere vrijheid in het rijm, de onbekendheid met den Reinaert laten bijna geen twijfel over, dat de Mnd. bewerking tot de eerste jaren der XIIIe eeuw, zoo niet tot het laatste vijftiwintigtal der XIIe kan opgevoerd worden.

GINEVRA'S WANHOOP.

II. vs. 11173—11517.

Ginevra, Arthurs gemalin, staat in eene misdadige betrekking met Lancelot, die sedert eenigen tijd op avonturen is uitgegaan, en, daar geen zijner gezellen iets van hem heeft vernomen, voor dood wordt gewaand. De koningin vervalt in zware wanhoop, en wordt dood ziek. Bohort en Lionel, Lancelots neven, moeten het hof verlaten, de laatste om den verlorene te zoeken, waarop Ginevra ontroostbaar wordt, nu zij ook hunne deelneming moet missen.

- Davonture seget hier ter steden,
 Alsoe die gebrodere waren gesceden,
 Also als gi mocht horen
 In davonture hier te voren,
 5 Vander coninginnen, dat si
 Bleef drove ende tongemake daer bi.
 Daer en was niemen int hof
 Dien si dorste ontdekken waerof
 Dat si peynsede, noch openbaren,
 10 Nadat dese II en wech waren;
 Sine hadde daer binnen bedi
 Genen so lieven vrient, dien si
 Van haren rouwe woude laten kinnen
 Die waerheit ende van haerre minnen;
 15 Ende moeste dus doegen die smerten
 Ende die rouwe van haerre herten.
 Soude hare die doet comen bi
 Van siecheden, so waende si
 Wel seker sijn van desen,
 20 Dat vanden rouwe soude wesen.
 Den irsten nacht, nadat gesceden
 Waren die II ridders onder hen beden
 Vander coninginnen, wart si das

Sieker dan si te voren was.

- 23 Die coninginne lach allene
 In ene camere, sonder met ene
 Joncfrouwe die was met haer daerre,
 Hiet Helibeel, ende was haer nichte nare.
 Dit was die joncfrouwe dier si woude
- 30 Irst seggen, opdat si woude
 Die dinc ontdecken enichgen wive
 Emmermeer in haren live.
 Daer die coninginne in slape lach
 Dochte hare dat si sach
- 33 Lancelote openbaerlike
 Wel gecleet ende rikelike,
 Ende hi was so scone tien stonden,
 Datmen sine gelike niet ne hadde vonden.
 Ende na hem quam, dat hare dochte,
- 40 Die scoenste joncfrouwe die wesen mochte,
 Ende dat hare die coninc dede
 Groete feeste entie coninginne mede.
 Savonts alse Lanceloet was gegaen
 Inder coninginnen camere, sonder waen,
- 43 Ende hi inder coninginnen bedde lach,
 Ende die coninginne, als si plach,
 Bi hem int bedde woude slapen dare,
 Wart die coninginne geware
 Dattie joncfrouwe int bedde lach
- 50 Bi Lancelote. Als si dat sach
 Riep si Lancelote op sere
 Ende spraecs hem groet onnere.
 Lanceloet bat hare, dat hare dochte,
 Genaden, ende swoer al dat hi moch
- 53 Dat hi niet en wiste van hare.
 Dat en mochte helpen niet; mare
 Si verboet hem dat hi nemmermere
 In steden daer si es en kere.
 Hi wart tongemake so doe
- 60 Vander avonture, dat hi vloet
 In hernde, in broeke, van dier stede,
 Ende hi voer uut sinen sinne mede.
 Die coninginne wart om die sake

- Herde sere tongemake.
- 63 Alsi ontspranc was hare so onsochte,
 Dat si cume spreken en mochte.
 Die coninginne sechgende hare
 Ende dreef den meesten rouwe daer nare
 Die in erderike mochte wesen,
- 70 Ende si seide na desen:
 • Ay wel soete minne Lanceloet,
 U scoenheit es noch also groet
 Also mi dochte dat ic sach,
 Als ic in minen drome lach.
- 75 Vergave God, wel lieve minne,
 Dat gi nu wart hier inne
 Gesont, ende ic nu ter stonde
 Die joncfrouwe hier liggende vonde,
 Op vorwarde oft ic mi
- 80 Daer af so vererrede, dat ic daer bi
 Mijn hoeft verliesen moeste dan,
 Dat ic niet en woude nochtan
 Om al dat es in erderike.”
 Si mesbarde so drovelike
- 85 Als ocht si hadde gesijn doet
 Al die werelt, ende na dien rouwe groet
 Viel si in sulc gepens, dat si
 Van hare selven quam bedi.
 Mettien so wart geware
- 90 Dat een gebeelde stont vor hare
 In eens gewapens ridders gelike,
 Van houte gewracht subtiellike.
 Si sach op dat beelde tien stonden.
 Ten voeten van haren bedde stonden
- 95 Twee kersen die bernden clare,
 Die groet licht gaven dare.
 Alsi lange hadde gesien
 Dat beelde, dochte hare van dien,
 Dat dat beelde Lanceloet ware;
- 100 Ende si rechte hare op daer nare
 Int bedde ende warp hare himde gere
 Op haeren rugge ende si ontdede
 Beide hare arme metter vart,

- Ende seide : » Soete lief, coemt hare wart.
 103 Waer hebbedi so lange gemert nu?
 Coemt hare wart, dies biddic u,
 Ende helpt mi vander doet,
 Uter meester pinen, uter meester noet,
 Ende uten meesten rouwe
- 110 Daer noit in quam edele vrouwe
 Doer eens ridders lichame." Ende als
 Sach dat hi niet en dede dar bi
 Om bede, die si dede,
 Sprac si vort ende seide mede:
- 113 » Ay vrient Lanceloet, ic ne sach u
 Noit so fier als gi sijt nu
 Te mi wart; dit ne diet niet, bedi,
 Nu dat gi niet wilt comen te mi,
 Ic sal tote u comen, sonder waen."
- 120 Mettien es die coninginne opgestaen
 Ende gaet toten beelde als ende als,
 Ende warp hem den arm omden hals
 Ende dreef er mede feeste dare,
 Sulc alst Lanceloet selve ware,
- 123 Ende ontbeedde tote deser sake
 Tote dattie joncfrouwe wart in wake,
 Die met hare in die camere was.
 Als die joncfrouwe wart geware das,
 Dattie coninginne dat beelde helt
- 130 Gehelst met so starker gewelt,
 Si spranc op, alse die sorgede das,
 Dattie coninginne in frenesien was.
 Si liep ten wijnwatre thant,
 Die si genoech daer binnen vant,
- 133 Ende warp hare in dansichte doe,
 Ende sprac hare dapperlike toe:
 » Vrouwe, siet, hier coemt die coninc."
 Nu plac die coninginne ere dinc,
 Dat si sere tonsiene plach
- 140 Den coninc waer sine sach;
 Ende hadde sulken vrese vanden worde,
 Als vanden coninc spreken horde,
 Dat si quam alte haer selven daer,

- Ende ginc op hare bedde liggen daer naer.
- 145 Si wart slapende also siec,
 Dat si vorden dage niet ontwiec,
 Ende si vant hare doe hat gesont
 Dan si hadde geweest vor die stont.
 Si sat een luttel na dien.
- 150 Alsi hevet geeten heeft si versien,
 Dat niemen in die camere was dare
 Dan allene hare nichte met hare,
 Si seide: »Nichte, waendic dat gi
 Ene boetscap sout doen mi
- 155 Ic soude u sinden gerne;
 Ende mi stonts oec wel tonberne
 Gine wart vroet ende wel vorsien,
 Want anders ne docthi niet te dien
 Niet, bedi ne doedijs niet
- 160 Sone weet ic niemen, wat soes gesciet,
 Dien icker wille sinden dan,
 Het gaet mi so sere ter herten an.”
 Die joncfrouwe antworde der vrouwen:
 »Het en es gene dinc, bi mire trouwen,
- 165 Die ic vermach te done nu,
 Ine salse doen doer u,
 Ende ghine sout gheen wijf vinden,
 Die hare soude onderwinden
 Also wel te deckene uwe saken,
- 170 In dien dat gi mi cont wout maken.
 Ic bem sculdich tallen uren
 Doer u te doene bi naturen;
 Bedi ic bem van uwen geslachte
 Die naeste die gi hebt; ende ic achte
- 175 Van u goet tontfane ende weldaet,
 Opdat ieman te hebbene staet;
 Want also gi mi sult gebreken
 Alle andre sullen mi achtersteken.
 Ende mi staet u te diennen wel
- 180 Vele meer dan ieman el,
 Om te hebbene lude ende stille
 Uwen danc ende u goeden wille.”
 Die coninginne sprac: »Vindic di

- Getrouwe in allen saken jegen mi ,
 183 Ic sal di meer goets doen om die dinc
 Dan noit van coninginne ontfinc
 Op enichgen tijt joncfrouwe.”
 Si antworde: » Bi mire trouwe ,
 Vrouwe , ic sal u doen van desen
 190 Also seker als gi wilt wesen ,
 Dat ic getrouwelike sal
 In allen stucken dienen al.”
 Doe begonste een stuc die coninginne
 Te pensene in haren sinne.
 195 Naden pensene sprac si doe
 Dus haerre nichten toe:
 » Joncfrouwe , gi sult moeten , tuwaren ,
 Morgen int lant van Gaule varen
 Ende gi sult zoeken in dat lant
 200 Enen casteel , die Trebes es genant.
 Daerbi staet ene abedie , als ic weet ,
 Die in walsche Monstyr Roal heet ,
 Dats in dietsche na mijn verstaen
 Coninclike monster , sonder waen.
 205 Die monster was gesticht , dats waer ,
 Om conincs Bans ere daer.
 Die monster steet op enen berch al ,
 Ende onder die monster staet een dal ,
 Ende daerin een lac. Also gi coemt daer
 210 Gaeter in al sonder vaer ,
 Want els niet dan toverie en es ;
 Ende hebbedi gene herte des ,
 Dat gire in gaet , ontbeit totien
 Dat gire ieman ingaen sult sien.
 215 Ende alse gire ieman ingaen siet
 Volget hem ende en laetes niet ;
 Want ne daedijs niet , sonder waen ,
 Mijn orbare bleve al ongedaen.
 Ende als gi sult comen daer lac es ,
 220 Gi sult daer vinden , des sijt gewes ,
 Scone huse ende salen
 Ende hovesche lieden ende vroet van talen.
 Vraeget dan om die vrouwe daer

- Van daer binnen, die heet over waer
 225 Iemene bi rechter namen, ende si
 Heet vrouwe vanden Lake daer bi.
 Alse gise siet segt hare daer naer,
 Dat ic selve sinde daer,
 Ende dat ic hare bidde om Gode des,
 230 Bider trouwen die si sculdich es
 Den genen dien si heeft gevoet,
 Dien si niet min en mint dan si mi doet,
 Dat si, opdat hare wille si,
 Hier wille comen spreken jegen mi.”
 235 Ende si visierde doe hare
 Welc hare wech te vaerne ware.
 Mettien quam die coninc daer inne,
 Ende als hi sach die coninginne
 Opgeseten was hi blide,
 240 Want hi wiste wel tien tide,
 Dat si niet also siec ne was, sonder waen,
 Alse hem was doen verstaen.
 Hi vragede hare wat si daede.
 Si seide: »Wel, bider Gods genade,
 245 Ic ne bem niet so siec bedi
 Als ic gisteren was,” seide si.
 »Ic bem verlicht van mire siecheden.”
 Hi seide: »Aet di iet heden?”
 Si seide: »Jay ic, een luttelkijn.”
 250 — »Ic woude wel,” sprac hi, »mocht sijn,
 Dat gi vanden bedde wart gestaen
 Ende ghi inden zale moest gaen
 Met ridders, ende proven dare
 Ocht gi mocht horen niemare
 255 Die u mochte vertroesten iet.”
 Si seide: »Ic ne gare noch niet:
 Bedi ic bem siec ende swaer.”
 Die coninc seide tote hare daer naer:
 »Ic salre danne gaen, bedi
 260 Het es etentijt.” Doe ginc hi,
 Ende men ginc daer eten saen.
 Doe begonsten in die camere gaen
 Tote hare vrouwen ende joncfrouwen,

- Die vergaeten alles rouwen
 263 Als sise saegen verlicht alsoe ,
 Ende maecten grote feeste doe ,
 Ende troesten so si best mochten daer af.
 Maer om troest diemen hare gaf ,
 Noch om dinc diemen seide dare
- 270 Ne mochten si blide maken hare ;
 Want sine wisten niet levende , als haer dochte ,
 Daer alle bliscap hare af comen mochte.
 Nochtan was si op dien dach
 Blider dan si te sine plach ,
- 275 Ende si dede soeken metter vart
 Een goet ende een dapper part.
 Ende si dede soeken beide
 Breidel , sambuwe ende gereide ,
 Die diere waren ende rike
- 280 Ende bereect mede cierlike.
 Des anderdaeges stont op vroe
 Die coninginne ende seide doe
 Ter joncfrouwen : » Hets tijt nu ,
 Dat gi wech vart , gereid u .”
- 285 Si gereidde hare daer nare ,
 Ende die coninginne gaf hare
 Om te ridene bede
 Roc ende mantel mede
 Van roden samite , ende daer bi
- 290 Noch enen mantel , die si
 Tandren tiden , alsi woude
 Ende haer goet dochte , dragen soude.
 Ende si leverde haer enen naen ,
 Die alle tongen conste verstaen ,
- 295 Ende enen sciltknecht diere gelike
 Om te varne sekerlike.
 » Als gi biden lake coemt ,” seide si ,
 » Ne voerse niet met u daer bi ,
 Maer laetse te Mostier royale .”
- 300 Si seide si sout doen wale.
 Die joncfrouwe porrede mettien ,
 Ende die coninginne heeft na hare gesien
 Al in een , ende wachte

- Also verre als sise sien mochte.
- 305 Ende als sise niet langer mochte sien,
 Noch joncfrouwe noch pert mettien,
 Gebrac hare therte ende si besweec,
 Ende si sat neder al bleec
 Ende weende ende mesbarde so saen,
- 310 Dat si met pinen mochte opstaen.
 Alsi dus weende si vant
 Een vingerlin an hare hant,
 Dat Lanceloet te dragene plach.
 Mettien si opt vingerlijn sach,
- 315 Dat hem die vrouwe van Lac gehinde,
 Doe sine te hove sinde
 Om nuwe ridder sine;
 Ende hare gedachte biden vingerline
 Omden ghenen diet hare gaf,
- 320 Daer hare vele pinen was comen af.
 Doe custe si dat vingerlijn
 Gelijc ocht helich hadde gesijn.
 Mettien seide die coninginne:
 » Ay Lanceloet, wel lieve minne,
- 325 Nadien dat ic nacht roch dach
 En gene bliscap hebben ne mach
 Bi niemaren die ic hore van u,
 So sal ic mi conforteren nu
 Met desen vingerline, dat gi
- 330 Hadt so wart, ende bedi
 Dat gi so minnet ne sal ic niet sien,
 Ic ne sal verbliden van dien.
 Ende God onse Here moete geven,
 Dat ic noch so lange moete leven,
- 335 Dat ic u gans ende gesont
 Hebben moete noch teneger stont,
 Mine mochten daerna gene saken
 Gescien, die mi drove mochten maken.”
 Die coninginne sprac dese wort
- 340 Tote haer selven, die gi hebt gehort,
 Ende si ginc neder blide van desen
 Dan si te voren hadde gewesen,
 Ende bat Gode dat hi hare

Horen dede goede niemare.
 343 Die si begherde te horne sere.

LANCELOT TE CORBENYC.

II. vs. 14783—15250.

Lancelot wordt door eene jonkvrouw gered uit de strikken hem door Morguein, Arthurs zuster, eene befaamde tooveres gespannen, en komt eindelijk in het kasteel van Corbenyc, waar zich het Heilige Graal bevond, en aanhoudend vreemde wonderen geschieden. Lancelot, oorspronkelijk bestemd om het Graal te winnen en een einde te maken aan de wonderen die het land verdierven, had dit verbeurd door zijne misdadige liefde voor Ginevra, daar geen ander dan een maagdelijk ridder dit voorrecht zoude te beurt vallen. Hiertoe was zijn nakomeling bestemd, „de leeuw die uit den luipaard zou voortkomen”, en rein en onbesmet zou blijven. Hoe Lancelot dezen verwekt komt in het volgende verhaal voor.

Dien nacht was Lanceloet met minnen
 Te gemake gedaen daer binnen,
 Ende ruste alse dies noet hadde doe,
 Ende sliep toter primetijt toe.
 5 Ende als hi op soude staen
 Men brochte hem nuwe cleder saen.
 Hi horde messe, ende daer naer
 Ginc men sitten eten daer.
 Na den etene nam hi orlof;
 10 Hine woude niet bliven in dat hof,
 Nochtan bat mens hem sere.
 Alse opgeseten was die here
 Hi nam sinen scilt ende bat daer naer,
 Datmen hem een spere gawe daer;
 15 Ende men gaft hem in die hant.
 Hi seide toter vrouwen thant:
 »Vrouwe, gedinct u vanden gelove,
 Dat gi deedt eer ic hier quam ten hove?”
 Si seide: »Jaet.” Doe seide hi:
 20 »Vrouwe, quijt u danne jegen mi.”
 Si daedt gerne, seide si.
 Si dede een part sadelen bedi,
 Ende hiet enen cnape volgen hare.
 Die here vragede daer nare

- 25 Der vrouwen waer si varen soude.
 Si seide dat si leiden woude
 Den here te Cambenoyt toe,
 Want si hadt geloeft also
 Hem te toennen die scoenste dinc
- 30 Die hi noit gesien hadde nieuwerinc.
 Si voer en wech metten here.
 Si hadde hare bewimpelt sere
 Jegen die heyten vander sonnen.
 Si reden als si hadden begonnen,
- 35 So dat si een deel na none quamen
 In een dal, dat si vernamen
 Enen wel sittenden casteel.
 Alsire gehinde quamen een deel
 Gemoetten si ene joncfrouwe daer bi,
- 40 Die der joncfrouwen vragede waer si
 Genen ridder leiden soude.
 Si seide: te Cabenoyt, also houde.
 — »So mindine luttel,” seide si, bedi
 Si leiddene tere stat, daer hi
- 45 Sonder scande niet sceden ne sal,
 Noch sonder scade, hine hebs geval.
 Als sire in quamen seiden die lieden doe
 Inden casteel, daer hijt horde toe:
 »Here ridder, die kerre beit na u.”
- 50 — »Dat en is dirste niet nu,”
 Sprac Lanceloet doe al stillekijn,
 »Dat icker op hebbe gesijn.”
 Si reden dien meesten tor bet naer,
 Dien Lanceloet sere besach daer:
- 55 Het was die scoenste, als hem dochte,
 Die in enich lant wesen mochte.
 Hi horde bi hem ropen tien tide
 Een wijf, dochte hem, in die rechte side.
 Hi reet derwart, ende hi vant
- 60 Die selve joncfrouwe te hant,
 Die Waleweine op enen tijt ontvacht,
 Daer hi toe dede al sine macht,
 Uut ere cupe te done, ende si
 Riep: »Helpe, Sinte Marie! ende wi

- 63 Sal mi helpen uut deser noet ?"
 Als si sach dat quam Lanceloet
 So riep si op hem sere :
 » Helpt mi hier uut, lieve here ,
 Ic verberne al." Hi nam thant
- 70 Die joncfrouwe bider hant ,
 Ende hiefse uut metter vart ,
 Dat hem niet te pinen ne wart.
 Si viel hem te voeten doe ,
 Ende si custe sinen scoe ,
- 75 Ende seide : » Lieve here , die tijt
 Moete sijn gebenedijt ,
 Dat gi wart geboren, bedi
 Gi hebt uter meester noet geholpen mi ,
 Daer noit enich wijf in was."
- 80 Alsmen wiste die waerheit das ,
 Doe begonste vervullen die zale
 Van vrouwen ende joncfrouwen altemale ,
 Van ridders ende van porters mede ,
 Die alle quamen tier stede ,
- 85 Die wouden die joncfrouwe besien.
 Ende si leidense na dien
 In ene capelle, daer si sere
 Alle dankeden onsen Here.
 Si leiden Lancelote daer naer
- 90 In een kerchhof onder den tor daer ,
 Ende togeden hem ene tombe tien stonden ,
 Daer lettren ane gescreven stonden.
 Dit es datter was gescreven :
 » Dese tombe wart niet opgeheven
- 95 Eer die lupart hant daer an sal slaen ,
 Daer die groete liebart uut sal gaen :
 Hi salse opheffen lichtelike ,
 Ende die grote liebart sal sekerlike
 An sconincs dochter gewonnen wesen ,
- 100 Daer men int walsce af mach lesen ,
 Datmen noemt coninc
Del tere foreine, in waerre dinc."
 Lanceloet ne was niet vroet das
 Wattie lettren meinden als hi las.

- 103 Die ghene seiden, die daer waren bi:
 • Dat sidi, here, alse wanewi;
 Daer die lettren af spreken entrouwen;
 Want wi weten wel bider joncfrouwen,
 Die gi dilevereert hebt nu ter tijt,
- 110 Dat gi die beste ridder sijt
 Diemen nu vint, ende sonder genoet.”
 — • Wat wildi dat ic doe?” sprac Lanceloet;
 • Ic saelt gerne doen,” seide hi.
 Si seiden: • Wi willen, here, dat gi.
- 113 Dese tombe opheft ende siet
 Wat daer onder es, ende lates niet.”
 Hi hiefse op doe, ende hi vant
 Daer een vreselic serpent thant,
 Ende dat wreetste dat hi vordien
- 120 Noit te voren hadde gesien.
 Alst sach dat vor hem was Lanceloet,
 Het warp vier uut doe so groet,
 Ende verberuede daer ter stede
 Sinen wapenroc ende sinen halsberch mede.
- 123 Het warp hem uten putte daer naer
 In midden vanden kerchove daer,
 So dattie bome begonsten sciene
 Verbernen vanden heyten viere.
 Die daer binnen waren vloen
- 130 Ende clommen ten venstren om dat doen.
 Lanceloet decte hem metter vart
 Metten scilde ende ginc der wart,
 Alse die engene avonture doe
 Hem en ontsach die hem quam toe.
- 133 Ende dat serpent warp uut thant
 Gevenijnt vier, so dattie brant
 Sinen scilt buten al verbrande;
 Ende Lanceloet staect so sere thande
 Metter glavyen in sine borst,
- 140 Dat si den serpente ginc sonder vorst
 Doer den lichame, ende dat hout mede;
 Ende het sloech op derde tier stede
 Metten vlogelen slage groet,
 Alse dat was gewont ter doet.

- 143 Daer na hi hem sulc enen slach gaf,
 Dat hem dat hoeft vloech af.
 Die ridders quamen toe daer naer
 Om Lancelote te helpene daer.
 Alsi saegen dat serpent was doet
- 150 Si toenden hem doe bliscap groet.
 Daer quamen doe binnen en trouwen
 Ridders, vrouwen ende joncfrouwen,
 Ende deden hem grote feeste.
 Si riepen alle minste ende meeste,
- 155 Dat hi wel moeste comen wesen,
 Ende leidene int paleys na desen.
 Binnen dien quam daer, sonder waen,
 Een ridder met vele ridders gegaen,
 Ende hi was die scoenste man
- 160 Die Lanceloet gesien hadde vor dan.
 Alse die van binnen worden geware
 Dattie coninc gegaen quam dare,
 Si stonden op ende seiden na dien:
 » Here, hier mogedi den coninc sien.”
- 165 Lanceloet stont op met desen
 Ende hietene wellescome wesen.
 Die coninc groettene weder doe
 Ende helsedene sere toe.
 Hi seide: » Wi hebben u begart lanc:
- 170 Nu hebben wi u, God danc,
 Wi hadden uwer coemste grote noet;
 Onse lant es verwoest al bloet:
 Die arme lieden hebben verloren al
 Hare lantwinninge groet ende smal,
- 175 Ende het ware wel tijt nu mere
 Dat hem ware, wilt onse Here,
 Hare verlies verset van haren goede,
 Dies si nu in dese aermoede
 Grote breke hadden menich jaer.”
- 180 Si gingen beide sitten daer.
 Doe vragede hem die coninc das,
 Hoe hi hiet ende wie hi was.
 — » Ic bem Lanceloet;” antworde hi.
 Doe seide die coninc: » Segt mi,

- 185 Lieve vriend, was u vader dan
 Die coninc Ban, die goede man;
 Die van rouwen starf?" Doe seidi: ja hi.
 Die coninc seide: » So bem ic seker daerbi,
 Dat bi u, ochte bi dinge
- 190 Die van u sal comen sonderlinge,
 Sal dit lant dilevereert wesen
 Vanden vremden avonturen na desen,
 Die hier bi dage ende bi nachte gescien,
 Alse wi alle dage moegen sien."
- 195 Mettien quam ene oude vrouwe daer,
 Die wel sceen hebben C jaer,
 Ende sprac den coninc in nauwen rade,
 Ende vrageden wat men best daede
 Metten riddre die daer was doe,
- 200 Die hem God hadde gesint toe.
 — » Ic ne weet," antworde die coninc,
 » Sonder datmen doet ene dinc,
 Dattie ridder hebbe stille
 Mine dochter te sinen wille."
- 205 Si seide: » Hine salre willen niet
 Hebben, gevalt datmense hem biet;
 Want hi mint so over sere
 Des conincs Arturs wijf, lieve here,
 Hine wille gene andre dan hare.
- 210 Dus bedarf datmenre toe vare
 So vroedelike, seggic u,
 Dat hijs niet worde geware nu."
 — » Nu doet dan met deser dinc
 Also als u goet dinct," sprac die coninc.
- 215 — » Laet mi," seit si," gebruijen daer mede,
 Ic sal wel doen dese besichede."
 Die coninc quam in die zale weder
 Ende sat bi Lancelote neder,
 Ende hilt jegen hem sprake
- 220 Van enen ende van andren saken.
 Doe vragede Lanceloet den coninc des
 Hoe hi hiete. Hi seide: Pelles,
 Ende dat conincrike horden toe
 Datmen in walsche hiet *Tiere foreine* doe.

- 223 Alsi dus sitten ende spreken van dien
 Heeft Lanceloet die duve versien
 Dore ene venstre comen daer in;
 Dat was die duve, meer no min,
 Die mijn here Walewein daer sach
 230 In enen tide dat hi daer lach.
 Si droech in haren bec openbaerlike
 Een scone wiroecvat ende rike.
 Ende alsoe dit was so wert die zale
 Daer binnen vervult altemale
 233 Metten soetsten roke, dat hem dochte,
 Dat enich man gepensen mochte;
 Ende alle die daer waren swegen vort,
 Dat daer niemen en sprac een wort,
 Maer elc knielde alsoe hi vernam
 240 Dattie duve daer binnen quam.
 Si keerde in ene camere doe.
 Doe sprongen die seriante toe
 Ende decten die tafle haestelike.
 Si saten daer alle gemeenlike
 243 Datter nieman toe sprac een wort,
 Ende men riep daer nieman om eten vort.
 Dies wonderde Lancelote sere,
 Maer hi dede no min no mere
 Alsoe hi den andren sach doen daer.
 250 Maer hi sat vorden coninc daer naer,
 Ende hi sachse wesen al
 In bedingen, groet ende smal.
 Daer quam uter cameran na dien
 Ene joncfrouwe, die hadde wel besien
 253 Mijn here Walewein alsoe hi daer was.
 Si was so scone, alsiet las,
 Ende so hebbelijc daer bi,
 Dat Lanceloet doe seide dat hi
 Noch soe scone wijf sach negene
 260 Sonder sire vrouwen allene,
 Ende seide dat si hem wel seide waer,
 Die ghene diene brachte daer.
 Hi sach dat si gedraegen brochte
 Een vat, dat hem wesen dochte

- 263 Talre rijeste dat hi vor dien
 Noit te voren hadde gesien.
 Ende Lancelote dochte das,
 Dat in keelcs wise gemaect was,
 So dat hem wel daerbi dochte
- 270 Dat helege dinc wel wesen mochte.
 Hi leide sine hande doe bede
 Te gadere ende neech oec mede.
 Ende alse die joncfrouwe inden rinc
 Vor alle, die taflen ginc,
- 275 Elc tirst dat hi sach dat
 Knielde ek vordat helichge vat,
 Ende Lanceloet hi dede also.
 Die taflen worden vervult doe
 Van goeder ende van riker spisen,
- 280 Diemen niet mach volprisen,
 Ende dat paleys wert vervolt tier ure
 Met alsoe soeter roeke aldore
 Ocht alle die specien waren daer,
 Diemen vonde verre ende naer.
- 285 Alse die joncfrouwe hadde gegaen
 Ene waerf omme si keerde saen
 In die camere daer si ute ginc.
 Doe sprac tote Lancelote die coninc:
 »Ic hadde om u groete sorge nu,
- 290 Dattie gracie ons Heren ane u
 Gefalgiert soude hebben, als si dede
 An Waleweine ter selver stede.”
 Lanceloet seide: »Het en bedarf niet,
 Dat onse Here, diet al siet,
- 295 Ende so goedertierse es, dat hi
 Op sinen sondare altoes gram si.”
 Na etene die coninc vragede
 Lancelote hoe hem behagede
 Vanden vate dat die joncfrouwe brochte.
- 300 Lanceloet seide, dat hem dochte
 Dat hi noit en hadde vordien
 Also scone joncfrouwe gesien:
 »Van vrouwen ne seggic niet,” sprac Lanceloet.
 Doe pensede die coninc al bloet

- 303 Om die dinc die hem was gedaen
 Vander coninginnen. Genevren verstaen.
 Mettien tote Abrisane ginc,
 Sire dochter meestersen, die coninc,
 Ende seide hoe hem al bloet
- 310 Van sire dochter antworde Lanceloet.
 — » Here, ic wist wel, » seide si saen:
 » Ontbeit, ic salne spreken gaen. »
 Si ginc tote hem ende vrageden daer naere,
 Och hi wiste enichgē niemare
- 313 Van Artur den coninc; ende hi seide
 Dat hire af wiste die waerheide.
 — » Here, » seit si, » ic ne wille u
 Om die coninginne niet vraegen nu,
 Bedi ic sachse hets onlanc. »
- 320 Also hise nomen horde hi verspranc
 Van bliscapen, ende seide nadien:
 » Waer hebbēdise dan gesien? »
 — » Ic sachse, » seget si, » sonder gilen,
 Henen omtrent II milen
- 323 Tere stat daer si te nacht liggen sal. »
 Hi seide: » Gi speelt met mi al. »
 Si seide: » Ic en doe, entrouwen,
 Ende om u nimme; wildise scouwen
 Ic salse u tonen, volget mi. »
- 330 — » Ic salt gerne doen, » seide hi.
 Si ginc toten coninc saen
 Ende seide hem hoēsi hadde gedaen.
 » Doet uwer dochter opsitten ter vaert
 Ende doetse voren ter Quassen waert,
- 333 Dats den naesten castēl dien gi
 Iewerinc hebt hier bi,
 Ende doetse daer te bedde gaen
 In een scoen rijc bedde saen;
 Ende wi sullen comen daer naer,
- 340 Ic ende Lanceloete daer,
 Ende ic sal hem gewagen des,
 Dat dat die coninginne es;
 Ende ic sal hem dranc drinken geven;
 Als hine heeft beseven

- 345 In sine herssene, hi sal
 Dan doen minen wille al.
 In desen manieren sal van dien
 Onse begerte moegen gescien."
 Die coninc sindese en wech daer nare,
- 350 Ende wel XX ridders met hare.
 Men dede die zale wardelike
 Berechten, herde rikelike;
 Ende daerna, alst donker nacht was,
 Quam Lanceloet daer, als ict las,
- 355 Ende Brissame leidene thant
 In die camere daer si die ridders vant,
 Diene hieten wellescome wesen,
 Ende ontwapendene na desen.
 Die vrouwe beval ere joncfrouwen,
- 360 Diere si daer toe woude betrouwen,
 Alsi heyschen soude drinken,
 Dat si den dranc soude scinken,
 Dien si hadde daertoe gemaect,
 In enen cop wel geraect,
- 365 Ende dat si Lancelote daer ave
 Ende niemen els drinken ne gave.
 Alse Lanceloet ontwapent was
 Hi hadde dorst ende vragede das,
 Waer sijn vrouwe was die coninginne.
- 370 Si was te hare camere inne,
 Antworde hem doe Brissane,
 »Ende si slaept al nu, ic wane."
 Lanceloet heyschede den wijn doe.
 Die joncfrouwe die was geleert daer toe
- 375 Scincte hem vanden dranke daer,
 Alst hare bevolen was. Hi was claer
 Alse fonteine in scine,
 Gevaruwet gelijc den wine.
 Hi hadde dorst, ende die vrouwe beval
- 380 Dat hi den nap uutdronke al:
 »Het sal u goet doen, sekerlike,
 Gine dronct in langen desgelike."
 Hi nam den nap ende dranc so sere,
 Dat hine uutdranc ende heyschts mere.

- 383 Men brochts hem meer, ende hi dranc.
 Ende hi verwandelde eer iet lanc,
 Ende hi vragede daer nare
 Waer sijn vrouwe die coninginne ware.
 Si sach op hem ende wert geware das,
- 390 Dat hi een deel verwandelt was,
 Want hine wiste niet doe
 Waer hi was, ende waende toe
 Hebben geweest te Kameloet:
 Aldus was verdoelt Lanceloet;
- 395 Ende hem dochte doe oppenbaer,
 Dat hi doe sprac jegen die vrouwe daer,
 Die met sire vrouwen alden dach,
 Die coninginne, te sine plach.
 Brissane sagene ende haer dochte,
- 400 Datmenne wel bedriegen mochte.
 Si seide: » Here, » na desen,
 » Mijn vrouwe mach wel in slape wesen:
 Waeromme ne gaedi tot haere niet?»
 Hi seide: » Omdat si mi niet ontbiet
- 405 Sone willicker niet gaen.
 Ontbode si mi ic ginger saen.”
 Die vrouwe seide daer nare:
 » Gi sulter sciene horen niemare.”
 Si ginc diere gelike daer binnen
- 410 Ocht si sprake der coninginnen,
 Ende si quam weder ende seide: » Nu
 Gaet, here, mijn vrouwe ontbiedt u.”
 Hi ontcleedde hem ende ontscoyde hem ter vart
 Ende ginc thant te bedde wart,
- 415 Ende lach op thedde bider joncfrouwen daer,
 Also die wel waende overwaer,
 Dat sijn vrouwe ware, die coninginne,
 Ende si, die in haeren sinne
 Els negene dinc begerde dan si
- 420 Den genen mochte hebben daer bi,
 Daer al ridderscap bi verlicht was,
 Si was herde blide das,
 Ende ontfingene blidelike.
 Ende hi was blide diesgelike,

- 425 Dat hi blide te sine plach
 Als hi bi sire vrouwen lach.
 Dus waren te gadere gelegen daer
 Die beste ridder, dat es claer,
 Ende die scoenste die mochte wesen,
 430 Ende die scoenste joncfrouwe tote desen
 Ende vanden meesten geslachte toe,
 Diemen iewerinc hadde vonden doe:
 Maer die meininge van hen beden
 Waeren herde verre versceden;
 435 Want sine doet om sine scoenhede,
 Noch om lost van vleessche mede,
 Maer om vrocht tontfane,
 Daer al tlant soude winnen ane
 Ende al tlant soude comen mede
 440 Weder in sine irste scoenhede,
 Dat verwildert ende verwoest was herde
 Biden droven slage van enen swerde,
 Alsmen sal horen wale
 In die queste vanden grale.
 445 Ende Lanceloet begarde hare
 In andre maniere, dats openbare;
 Want hine begaretse niet
 Om hare scoenhede, diet wel besciet,
 Maer om dat hi waende das,
 450 Dat sijn vrouwe die coninginne was.
 Ende bi diere vergaderinge, sonder waen,
 Wart daer sulke vrocht ontfanen.
 Om dat suverheit daer wert besmet
 Was den lande daer over geset,
 455 Dat bi diere vrocht onder die liede
 Vele soets ende goetheiden gesciede
 In menichgen lande, dat wale
 Verclaert distorie vanden grale,
 Ende seget datmen daer doe wan
 460 Galaädde den goeden man,
 Den besten riddre die wesen mochtē,
 Ende die ten inde brochte,
 Nader historien tale,
 Davonturen vanden grale,

463 Die in dat vreselike sitten sat
 Vander tafelronde, bedi in dat
 Ne sat noit ridder sonder hi,
 Hine moeste sterven ocht messcieden daer bi.

LANCELOTS DANSWOEDE.

II. vs. 18136—18614.

Lancelot komt aan een bosch, aan welks ingang een kluize-
 naar hem waarschuwt, daar niemand die er zich binnen waagt
 het kan verlaten. Zonder zich aan deze vermaning te storen,
 trekt hij verder, en ontwaart weldra eene vlakte, waarin een
 prachtige ivoren zetel stond en waar een aantal ridders en vrou-
 wen zich met dansen vermaakten. Lancelot, tot heden slechts
 bezielde voor strijd en ridderdaden, wordt door dezelfde dans-
 woede aangetast, en mengt zich niettegenstaande de aansporin-
 gen van zijnen schildknaap onder de dansende menigte.

Daventure seget als die knape sciët
 Van Lancelote, ende hine liet
 Inden dans, dat hi wech reet
 Ende haesten te ridene gereet,
 5 Omdat hi lange hadde gemert.
 Hi voer wech sere verert
 Ende drove, omdat hem dochte
 Dat Lanceloet daer wel bliven mochte
 Dansende al sijn leven lanc.
 10 Dar dansede Lanceloet ende sanc
 Alse dandre deden doe:
 Dat duerde toter vespertijt toe;
 Ende als men eten soude gaen
 Quam ene joncfrouwe tot hem saen,
 15 Die hem seide: » Here, ic segt u,
 Gi moet sitten in desen setel nu,
 Ende wi selen setten, des geloeft,
 Dese guldine crone op u hoeft.”
 Hi seide dat hi niet ene bone
 20 En michte op eten no op crone,
 Noch dat hi gerde ander saken
 Dan dansen ende blide te maken.
 — » Gi moet hier sitten,” seide si;
 » Wi selen weten oft wi daer bi

- 23 Telivereert selen wesen bi u.
 Ende telivererdi ons niet nu,
 So blijfdi met ons nu ten tiden;
 Ende wi moten hier ontbiden
 Tote dattie gene hier comen sal,
- 30 Die ons loessen sal van al
 Der sotheit daer wi nu in sijn."
 Hi seide: »Hets wel die wille min:
 Ic salder op sitten dies gijt wilt also."
 Hi ginc opten setel sitten doe,
- 33 Ende si sette hem die crone op thoest,
 Ende si seide: »Here, des geloest,
 Dat gi seker moget wesen des,
 Dat uwes vader crone op u hoeft es."
 Hi sach opwerd, ende hi sach vallen
- 40 Vanden torre neder met allen
 Ene ymage, die gemaect was rike,
 Rechte na eens conins gelike,
 Ende viel soe sere, dat si
 Te sticken brac; ende daer bi
- 43 Falgierde die toverie daer.
 Si quamen alle weder daer naer
 In haren sin, daer si vor desen
 Lange ute hadden gewesen.
 Alse Lanceloet ward geware das,
- 50 Dat op sijn hoeft ene crone was,
 Warp hise van sinen hoefde neder
 Ende ginc vanden setele sitten weder,
 Daer hi tien tiden niet sitten mochte,
 Bi redenen, alse hem dochte,
- 53 Om dat teken was van coninge.
 Ridders ende vrouwen gemenelinge
 Ende joncfrouwen helsdene sere,
 Ende daden hem feeste, ende seiden: »Here,
 Die ure dat gi hier comen sijt
- 60 Mote sijn gebenedijt!
 Want gi hebt ons geworpen daer mede
 Uter meester sothede,
 Daer enege liede in quamen noit ere;
 Ende wine waren ut comen nembermere,

- 63 En haddu God niet gesint hire.”
 Si leidene opten torre scire,
 Daer si deden comen knapen,
 Ende dadene haestelijc ontwapen.
 Doe quam daer een jonc ridder vort,
- 70 Ende sprac tot Lancelote dese wort:
 »Ic seide dat in allen maniren
 Dese toverie niet soude falgiren
 Vor dat gi quaemt te deser stede,
 Ende hets wel beproefde dinc mede,
- 75 Dat gi een die beste riddere sijt
 Die nu in die werelt es te derre tijt,
 Ende die alre scoenste man;
 Ende u sijn sculdich te minnen vort an
 Die gene die hier binnen sijn, here;
- 80 Want sine waren nembermere
 Teliverert sonder bi u,”
 Lanceloet sprac: »Here, segt mi nu,
 Waerbi dese aventure gevel;
 Want alle die gene, weetmen wel,
- 85 Die in desen dans quamen, dat si
 Haren sin verloren daer bi
 Ende al hare bedachteheden,
 Ende van benen niet mochte sceden.”
 — »Here, dat sal ic u seggen wel,”
- 90 Sprac die gode man: »het gevel
 Alse die coninc Artur dede feeste
 Van sinen huwelike, dattie meeste
 Van sinen lande ende sine barone
 Quamen om hem manscap te done;
- 95 Ende na dattie bruilocht was leden
 U vader quam dor dit foreest gereden.
 Daer vant hi VI joncfrouwen doe,
 Die dancsten ende songen toe
 Vander coninginne Jeneveren neuen sanc,
- 100 Die nieuwe gemaect was onlanc.
 In die middelt van den dansse stont
 Een setel, daer op sat tier stont
 Die scoenste joncfrouwe bi gelike,
 Die mochte sijn in ertrike:

- 105 Conincs dochter soe was si,
 Ende coninginne daer bi.
 Die coninc Ban was doe een out man:
 In sijn geselschap was nochtan
 En geen so hebljic ridder als hi;
 110 Ende hi bleef houdende daer bi,
 Ende besach den dans tien tiden.
 Ende daer hilt bi sire siden
 Een sijn neve, en clerc wel geraect,
 Ende van leden wel gemaect,
 115 Wel hebbende ende edel man,
 Ende wel singende; nochtan
 En haddi noit gemint bi minnen
 Ende was man die in allen sinnen
 Meest conste nigromantien
 120 Ende alle manire van toverien.
 Die coninc besach die joncfrouwen wel,
 Die daer dansten ende maecten spel.
 Die clerc was een jonc man,
 Ende sach sere der joncfrouwen an,
 125 Die opten setel sat, ende hem dochte,
 Dat hi sijn geluc wel prisen mochte,
 Die joie mochte hebben met hare;
 Ende hi seide vord daer nare,
 Hine gecrege joie nembermere,
 130 Hine hadde hare minne ere;
 Maer hine wiste wie oft hoe
 Hire wel mochte comen toe.
 Alse die coninc lange hadde gesien
 Genen dans, hi seide nadien:
 135 „Het stonde wel, bi mire trouwe,
 In desen dans, dat elke joncfrouwe
 Enen riddere hadde an die hant.”
 Ende hi dede beten te hant
 Ses ridders vanden sinen ter stede,
 140 Ende deetse anden dans gaen mede.
 Dus hadde elke joncfrouwe daer
 Enen riddere al oppenbaer.
 Ende als die joncfrouwe die inden setel sat
 Dat geselschap sach, si seide nadat,

- 145 Datter goder tijt geboren ware
 Die altoes hebben mochte daer nare
 Alsulc geselschap, dans ende spel.
 Die clerc verstont haer tale wel,
 Ende seide: » Wildi, joncfrouwe,
 150 Gi selet al hebben, bi mire trouwe,
 Enen scoenren dans dan dese es,
 In sulker maniren, des sijt gewes,
 Dattie dans soude tallen uren
 Alst scone weder ware geduren,
 155 Somer ende winter daer bi."
 — » En trouwen dat woudic," seitsi
 » Ende ic soude doen dat willen soude
 Die gene, diere toe hulpen woude,
 Bedie mi donct dat gelijc desen
 160 En mochte en gene dinc wesen."
 Hi seide: » Wildi geloven dat gi
 El niemane minnen sult dan mi
 Binnen minen live, lude oft stille,
 Ic sal hier af doen uwen wille.
 165 Ic sal u seggen hoet sal sijn nu:
 Die gene die gi hier siet, seggic u,
 Salic doen dansen als gi siet
 Al haer leven, ende selen niet
 Modere werden van dansene embertoe;
 170 Ende si selen dansen alsoe
 Den winter ende den somer al,
 Alst scone weder wesen sal.
 Ende en sal hen in haren moet
 Niet meer vernoiën dant nu doet;
 175 Ende alle die comen selen daer binnen,
 Opdat si gemint hebben of minnen,
 Selen met hen bliven also scire,
 Ende dansen in sulker manire,
 Ende niet pensen om ander saken
 180 Dan om dansen ende feeste maken;
 Ende dit sal geduren, sonder sage,
 Toten avonde alle dage,
 Ende dan selen si in genen torre gaen
 Om eten ende om resten, sonder waen;

- 183 Ende licgen alle nachte daer binnen;
 Maer **engene** liede, sonder die minnen
 Oft **gemint** hebben ongelogen,
 Selen **niet** met hen bliven mogen;
 Want **onder** liede die joie driven
 190 En mogen gene liede bliven,
 Sine hebben joie; ende nieman mach
 Grote joie hebben heden den dach,
 Hine hebbe gemint of hine minne.
 Ende den dans, daer si sijn inne,
 195 Sal geduren tonsen liven,
 Ende sal niet faelgiren no bliven
 Vor die tijt datter toe comen sal
 Die **beste** riddere vander werelt al,
 Ende die scoenste: tot dien dage
 200 Sal die dans falgiren sonder sage
 In sulker maniren dat hi begint;
 Bedie ic wille dat gijt kint,
 Die dans sal beginnen, bi u',
 Die de scoenste joncfrouwe sijt nu
 205 Van ertrike, dat donket mi;
 Ende hi sal falgiren daer bi,
 Alsoe die scoenste riddere vander werelt al
 Hier binnen sal comen; ende hi sal
 Aldus bi scoenheit begin ontsaen,
 210 Ende bi scoenheit sal hi tegaen,"
 Alsoe die joncfrouwe dat verstont
 Si hilt vor logene tier stont,
 Ende waende in allen maniren,
 Dat hi daer af soude falgiren;
 215 Ende geloefde hem omt gone
 Algader sinen wille te doenc.
 Hi berecte die ridders saen,
 Die anden dans waren gegaen
 Bi sire toverien alsoe,
 220 Dat si danen niet wouden sceden doe;
 Entie joncfrouwen, sekerlike,
 Berecti dies gelike.
 Als die coninc Ban werd geware das
 Dat hen dansen soe in ernst was,

- 225 Hi seide dat hi, alse hem dochte,
 Sijn crone bat niet bestaden mochte
 Dan te gevene doe, sekerlike,
 Den besten ridder van ertrike;
 Ende lietse hier tsinen behoef alsoe.
- 230 Die coninc Ban voer wech doe,
 Ende die clerc bleef metter joncfrouwen
 Blide ende ontladen van allen rouwen,
 Ende hadde al sinen wille daer of,
 Alsi hem hadde gedaen gelof.
- 235 Die vanden lande quamen besien
 Dit wonder, alsi horden van dien:
 Doe quamen sulke vanden lieden,
 Die van henen nine scieden,
 Soe dat icker op enen dach
- 240 Wel hondert ende viftech sach.
 Die dans gedurde daer naer
 In deser maniren wel XIII jaer,
 So datter joncfrouwen vernoide dat;
 Ende si haren lieve bat,
- 245 Dat hi die toverie brake.
 Hi sprac: »In mach in gere sake
 Vor die tijt comt, diere geset es toe.”
 — »Ic bidde u dan,” seit si doe,
 »Dat gi ons maect enich ander spel,
- 250 Daer wi ons mogen alsoe wel
 Alsoe met dansene mergen mettien,
 Ende sulc, dat alle diet sien
 Te wondere daer op mogen scouwen.”
 Hi gaf antwerde der joncfrouwen:
- 255 Na dien dat sijs bat, hi sout doen wel.
 Doe maecti een rike scaecspel,
 Van goude, van selvere gemaect,
 Dat noit minsce soe wel geraect
 En maecte van enegen stene,
- 260 Datmen scaecbert hiet int gemene,
 Dat wel duser marct was werd.
 Ende als hi van beiden was bewerd
 Hi bracht der joncfrouwen na dien,
 Ende bat dat sijt soude besien.

- 265 Ende si waren alsoe geset,
 Alsmen daer soude spelen met.
 Ende seide hare dat si name
 Die side die haer best bequame;
 Want si moester spelen mede.
- 270 Die joncfrouwe seide tier stede:
 » Jegen wien daer spelen nu?
 En sal niet wesen jegen u;
 Want gine connes niet jegen mi.”
 — » Speelt beste dat gi cont,” sprac hi,
- 275 » Want gine sult dit spel
 Nembermeer connen spelen soe wel,
 Gine sult inden hoec sijn gemat.”
 Tirst dat si verstont dat,
 Si trac ene vinde vort alse houde
- 280 Om te wetene wat wesen soude.
 Dar spranc ene vinde vor thant,
 Datter nieman toe ne dede hant;
 Ende alsij des wart geware,
 Dat tspel spelde jegen hare
- 285 Sonder ander helpe, si pijnde sere
 Subtilike te speerne vort mere,
 Alsoe die gerne weten woude
 Wat inden daer af comen soude,
 Want si conste alsoe vele
- 290 Ende meer dan ieman vandien spele;
 Mar sine conste soe wel niet dat,
 Sine was in dien hoec gemat.
 Ende alsijt hadde besien wel,
 Si seide dat wel gemaect was tspel;
- 295 Ende si vragede oft alle
 Dier comen soude bi gevalle
 Derre gelijch gemat souden wesen.
 Die clerc antwerde te desen:
 » Neent niet, bedie hir comen sal
- 300 Een riddere gratieus boven al,
 Ende begeert ende gemint, die soe vele
 Connen sal van scaecspele
 Ende van andren spele, dat sine gelike
 Niet en sal sijn in eertrike.

- 305 Van subtylheden; ende bi desen
 Sal dit spel ende ander gemat wesen
 Diere mede spelen gemene,
 Sonder die riddere allene;
 Ende die macht van desen sal
- 310 Geduren des ridders leven al,
 Ende te sire doet, in alre manieren,
 Salt bi hem selven falgieren."
 Aldus brochte die clerc dien dans vort,
 Als gi hebt gesien ende gehort,
- 315 Ende hi sal bider comste van u
 Inde nemen, des hopic nu.
 Ende alse si hare lange ende vele
 Gemercht hadde mettien scaecspele
 Starft si ende die clerc mede,
- 320 Ende dandre bleven tesar stede,
 Darsi nembermeer ute ne waren comen,
 Mar dat gi hen quaemt hir te vromen,
 Darsi sijn verloest mede
 Van harre groter sothede.
- 325 Ende ne haddi niet meer goets gedaen
 Binnen uwen leven, sonder waen,
 Soe soude u in alre wisen
 Bi rechte al die werelt prisen,
 Bi dire eren, die wi u sien gescien."
- 330 Lanceloet seide: » Nu motic sien
 Die aventure vanden scaecspele,
 Dar gi af spreect soe vele."
 Men bracht hem, ende hi besacht wel,
 Dat scakier ende dat scaecspel,
- 335 Bedie si waren sere rike
 Ende gewracht subtyllike;
 Ende hi sette te poente bede
 Die guldine ende die selverine mede,
 Alsi te rechte souden wesen;
- 340 Ende hi trac vorwart na desen
 Int begin die selverine vinne,
 Die bider coninginnen stont, met sinne.
 Ende alsi getrect hadde alsoe,
 Die vinde an dander side quam vort doe;

- 345 Ende te met dat hi vort trac sijn spel,
 Sach hi dander spel spelen alsoe wel.
 Alsi hadde gespeelt met vinnen
 Ginc hi met ridders beginnen
 Sijn spel ende met rocken toe,
 350 Ende speelde soe lange doe,
 Dat hi met ere vinden tien tide
 Dat spel matte in dander side.
 Die gene die dat hadden gesien
 Hadden groet wonder van dien,
 355 Ende seiden: »Met rechte es uwe dat spel,
 Want gi hebbet gewonnen wel,
 Ende wet wel waerlike dat,
 Nadien dat gi niet en sijt mat
 Met wapinen mere dan mettien sake,
 360 Dat es u ene sekere sake.”
 Hi antwerde dat hi das
 Utermaten blide doe was.
 Doe begonste minste ende meeste
 Dar binnen spelen ende maken feeste,
 365 Dat si bi Lancelote doe
 Waren delivereert alsoe.
 Dien nacht was hi wel ontfæen;
 Sander dages alsi op was gestaen
 Ende gewapent, doe bat hi des
 370 Enen riddere vanden lande van Logres
 Ombe ene boetscap te done,
 Dies herde blide was die gone.
 Hi bat hem dat hi soude varen
 Te Cramelot al sonder sparen,
 375 Ende hi den coninc ende die coninginne
 Van sinen talven grote met sinne,
 »Ende der coninginnen seggen dar nare,
 Datic dat scaecspel sinde hare.
 Ende teelt hare dat ict wan,
 380 Entie maniere diere leget an.”
 Hi seide dat hijt gerne doen soude
 Ende hi porde alsoe houde.
 Ende reet soe verre, dat hi quam
 Te Kameloet, dar hi vernam

- 385 Die loetsen gerecht tier wile,
 Die waren lanc ene halve mile,
 Dar die tornoy soude wesen.
 Hi vor in die stat na desen,
 Ende vant den coninc te rade
- 390 Wat men best mettien tornoie dade,
 Dar alle die hoge liden gemeinlike
 Selen comen van ertrike.
 Die coninginne sat bi siere side
 Rikelike gepareert tien tide.
- 395 Die riddere groette tien beginne
 Den coninc entie coninginne
 Van Lanceloets halven. Mettien worde
 Spranc op die coninc alse hijt horde,
 Ende helsdene sonder sparen,
- 400 Soe blide was hi vander niemaren,
 Ende vragede hoet met Lancelote stoet.
 Hi seide: » Ic hope dat hi wel doet,
 Want hets leden onlange stont
 Dat icken sach gans ende gesont.”
- 405 Doe brachtli vort dat scaecspel
 In een ziden forel berecht wel,
 Ende hi seide: » Vrowe, mijn here
 Lanceloet hi groet u sere,
 Ende sint u dit scaec bi mi
- 410 Op selke vorwarde, dat gi
 Noit en sacht des gelike,
 Gi mocht wel gesien hebben also rike.”
 Die coninginne was sere blide,
 Ende dede vortbringen tien tide
- 415 Dat scaecspel, datsi woude besien.
 Die coninc sater toe mettien,
 Entie baroene alsoe wel,
 Ombe te besiene dat scaecspel.
 Doe seiden si gemeinlike
- 420 Sine sagen noit geen soe rike.
 Die riddere sette dat spel na desen
 Alst bi rechte soude wesen,
 Alse oft menre mede spelen woude.
 Hi sprac ten coninc alsoe houde:

- 423 » Here, kiest hir binnen wijf oft man,
 Die gi wilt, die best spelen can,
 Hi sal in den hoec wesen
 Gemat, sijt seker van desen.”
 — » Ic sal selve spelen,” sprac die coninc.
- 430 Alsoe die baroene horden die dinc
 Si seiden: » Gine selt, here;
 Laet mire vrouwen spelen ere,
 Diere meer af can, dat wi wel kinnen,
 Dan alle die sijn hir binnen.”
- 435 Die coninc dede die coninginne
 Spelen, die met al haren sinne
 Hare sette te speelnē wel.
 Ende alsī sagen dat scaecspel
 Jegen die coninginne spelen alsoe
- 440 Bi hem selven, hen wonders doe.
 Si hildent over toverneye saen,
 Ende alsoe waest, sonder waen.
 Die coninginne pijnde sere
 Ombe wel te speelnē in allen kere,
- 445 Want vele hoger lude sach opt spel;
 Mar sine const gespelen niet soe wel,
 Sine was in dende inden hoec mat.
 Si logen in die zale om dat:
 Die coninc sceernde oec op hare.
- 450 Si vragede den riddere dar nare,
 Oft Lanceloet lettēl ofte vele
 Gespelt hadde mettien spele.
 Hi antwerde: » Jahi, vrouwe.”
 — » Nu segt mi bi uwer trouwe,
- 455 Was hi gemat?” — » Neen hi, dat wet wel,”
 Sprac die riddere, » want hi wan tspel.”
 — » Wat soudic seggen,” sprac die coninc,
 » Van Lancelote? In alre dinc
 Men vint in al eertrike
- 460 Van provechen sijn gelike:
 Van ridderscape noch van scoenheden
 Nes sijns gelike in gere steden.”
 Die coninc seide: » Bi mire trouwe,
 Lanceloet heeft u, vrouwe,

- 465 Ene scone gichte gegeven nu:
 Danckes hem, dat radic u;
 Want noit riddere ere vrouwen ne gaf
 Scoenre gichte, sijt seker dar af.”
 Die coninc dede geven daer naer
- 470 Den riddere, die dat present brachte daer,
 Goede wapine ende een goet part,
 Ende ander dinc, dat vele goods was wart.
 Die coninginne in dander side,
 Die vanden presente was blide,
- 475 Dedem soe vele geven,
 Dat hijs te bat hadde al sijn leven;
 Ende si bleven dar na desen
 Tote dat die tornoy soude wesen.

LANCELOTS GESPREK MET GINEVRA.

II. vs. 21340—21485.

- Het geviel op dien selven dach,
 Daer die coninginne ten vensteren lach,
 Dat Lanceloet bi hare was ende nieman mee
 Ne ware soe na dan si twee,
- 5 Die hare tale mochte verstaen.
 Die coninginne seide tote hem saen:
 „Ay Lancelote, verstondi iet die wort,
 Die Walewein heden brachte vort,
 Dar gi hem horet vertellen
- 10 Daventure vander woester capellen,
 Die hi seide dat geen man ne brochte
 Te hoofde, noch dar toe en dochte;
 Eert Gode alsoe bequame,
 Dat dongevallege riddere daer quame,
- 15 Die bider keytivechede
 Van siere vulre onsuverhede
 Hadde verloren bi dien dingen,
 Dat hi niet ne mochte te hoofde bringen
 Die aventuren van den grale,
- 20 Ende seide vort in sine tale
 Vanden selven riddere mede,
 Datmen hiet tere ander stede

- Der drover coninginnen sone;
 Wettie iet wie es die gone?"
- 25 — „Nenic, vrowe," antwerde hi.
 Si seide: „Lanceloet, dat sidi.
 Hets mi leet dat gi bidien eesche
 Ende bider hitten van uwen vleesche
 Faelgieren moet vandien dingen,
- 30 Dat gise te hoefde nine moget bringen
 Dar alle eertsce vromechede
 Sal moten sijn gepijnt mede.
 Nu mogedi seggen wel dat gi
 Mine minne dire hebt gecocht daer bi,
- 35 Dat gi hebt verloren dar binnen,
 Dat gi meer en selt mogen gewinnen;
 Ende weet wel, dat ic niet min
 Des drover ben in minen sin
 Dan gi sijt, maer mere;
- 40 Bedie hets grôte scade, here,
 Nadien dat u God hadde gemaect
 Best ende scoenst ende best geraect,
 Ende gratieus boven alle man,
 Ende hi hadde u gegeven nochtan
- 45 Selc geluc, dat gi sout hebben wale
 Gesien dat wonder vanden grale,
 Nu hebdi verloren dese dinge
 Bi onser beider vergaderinge.
 Ons ware beter datic hi voren
- 50 Noit en ware worden geboren,
 Dan aldus vele gods bleven si
 Te done, alst nu es bi mi."
 Hi seide: „Vrowe, gi messegget na;
 Ic ne ware niet comen, seggie u,
- 55 Te also groter hoecheden
 Alsic ben opten dach van heden,
 Dat mi al bi u es gesciet.
 Ic en hadde bi mi selven therte niet
 Int begin van mire wandelinge
- 60 Te begripene also hoge dinge,
 Dar andre liede niet ombe wachten
 Bi fauten van haren machten;

- Mar dat gi ende uwe grote scoenhede
 Mi bracht in soe groete fierhede,
- 65 Datic gene aventure en vant
 Ic en brachse te hovede te hant.
 Ic was al seker, en haddict niet
 Te hoefde bracht, wats ware gesciet,
 Bi vromecheiden, ic ne ware
- 70 Nembermeer te u comen dar nare.
 Ende ic moeste ember," sprac Lanceloet,
 »Tote u comen ofte bliven doet.
 Ende dit was die sake, die dede
 Meest wassen mine vromechede."
- 75 Si seide: »En rout mi niet, here,
 Dat gi mi mint dus sere,
 Nadien dat gire sijt comen bi
 Te alsoe groter werdecheiden alse gi segt mi;
 Ende mi es leet dat gi hier voren
- 80 Te volbringene hebt verloren
 Die aventuren vanden grale,
 Dar ombe gesticht was, weetmen wale,
 Dat geselcap vander tafelronden."
 Lanceloet seide te dien stonden:
- 85 »Vrowe, gi segt groet wonder nu;
 Ic en ware niet comen, seggic u,
 Ne haddi geweest, dar toe
 Dat ic comen ben, verstaet hoe:
 Ic was arm in minen iersten spronc,
- 90 Ende buten minen lande, ende jonc;
 Ic en hadde niet dese dingen
 Sonder vromecheit te hoefde mogen bringen,
 Dar gi af spreect, al sonder waen;
 Ende ic en hadder niet toe gedaen,
- 95 Ne haddic niet soe wel met u gewesen."
 Si vrachde hem na desen
 Ombe Morgueine, die suster was
 Des conins Artur, als men las,
 Diene hadde gedreget soe.
- 100 Hi telde hare al doe,
 Dies si sere tongemake was;
 Want si was wel seker das,

- Dat sine haette lude no stille
 Anders dan ombe haren wille.
- 405 Si seide: » Here, ic radu wel
 Dat gi u wacht, want si es herde sel.
 Si can soe vele duvelien,
 Si soude met harre toverien
 Onneren wel dapperlike
- 410 Den besten man van ertrike.
 Ic en weet wat anders raden u,
 Dan gi nemt dit vingerlin nu,
 Ende gijt an uwen vinger draget,
 Want het toverie verjaget,
- 415 Ende doetse kinnen al bloet,
 Want gi hebbes groten noet.”
 Hi nam dat vingerlijn van hare
 Ende deet an sinen vinger daer nare.

GALAÄD WINT HET GRAAL.

III. vs. 10033—10824.

Galaäd, Lancelots zoon bij Pelles dochter, wordt op tienjarigen leeftijd naar een klooster gezonden, waar hij vijf jaren verblijft, en daarop naar Arthurs hof gaat om tot ridder te worden geslagen. Daar gekomen neemt hij plaats in den gevreesden zetel aan de Ronde Tafel, waarboven eensklaps een opschrift met zijnen naam te lezen staat, en waarbij meer andere wonderen voorvallen. Galaäd ontvangt een wonderdadig schild en het zwaard van David, en zoowel hij als vele andere ridders gaan uit op de queste van het Graal. De meesten, dewijl zij met zonden besmet zijn, vinden geene avonturen; slechts Bohort, Perchevaal en Galaäd hebben allerlei ontmoetingen, en treffen elkander eindelijk na jaren lang omdolen te Corbenyc weder aan.

Hoe Galaät den coninc Mordran vertroeste ende die tomme brac, ende Perchale ende Bohorde vant, ende hoe si dat grael vonden.

- Daventure seget hier ter steden:
 Alse Galaät was gesceden
 Van Lancelote, dat hi daer nare
 Reet menegen dach harentare
- 3 Daerne leitde die aventure,
 Soe dat hi quam tere ure
 In die abdie daer Mordram in was,

- Die coninc, daermen hier vore af las.
 Ende alsi verstont die niemare,
- 10 Dattie coninc Mordran ontbeit daer nare
 Tote dattie goede riddere soude
 Daer comen, hi pensde also houde,
 Dat hi tot hem soude gaen.
 Des ander dages alsi op was gestaen
- 15 Ende messe gehort, hi ginc te hant
 Daer hi den coninc Mordramme vant.
 Ende alse die coninc, die daer lach,
 Hem biden wille van Gode sach,
 Die coninc, die lange daer te voren
- 20 Sine siene hadde verloren,
 Ende sine macht van sinen leden,
 Rechte hem op daer ter steden
 Als hem Galaüt naken began;
 Ende hi sprac hem aldus an:
- 25 » Warechtich riddere, ende seriant
 Ons Heren, alst es wel becant,
 Wies comste ic hier ter steden
 Soe lange hebbe nu ontbeden,
 Nem mi in dine arme sonder vorst
- 30 Ende late mi resten op dine borst,
 Dat ic in dine arme bede
 Van desen Armen live scede.
 Du best so suver ende maget
 Boven al dat wapinc draget,
- 35 Alse der lylien blome, daer bi
 Magedom es betekent, bedi
 Si wittere es dan andere blomen,
 Ende meer dogeden daer af comen.”
 Ende alse Galaüt dat horde
- 40 Hi ginc sitten metten worde
 Ten bedde daer lach die coninc,
 Dien hi binnen sinen armen bevinc,
 Ende hiltene vor hem, om dat dan
 Hem resten soude die goede man.
- 45 Ende als Mordran die coninc sach,
 Dat hi in Galaüts arme lach,
 Hi seide: » Ic ben te minen wille sere.

Nu biddic Gode onsen Here
 Dat hi u geselschap doe."

- 50 Die ziele sciet vanden lichame soc.
 Also die liede dat hadden verstaen
 Si quamen daertoe alle saen,
 Ende vanden genesen sine wonden,
 Die hi gedragen hadde lange stonden,
 55 Dat hen groet wonder dochte wesen,
 Ende si grovene na desen.

Ende Galaüt voer wech ende quam
 Int vresselike forcest, ende vernam
 Die fonteine, die te wallen plach,

- 60 Daermen hier vore af lesen mach.
 Ende als hire in stac sine hant
 Verginc die hitten althant,
 Ende was nember heet vortmere;
 Dat was bedie, dat in dien here

- 65 Noit ne was teneger uren
 Enege hitten van luxuren.
 Ende menne heitse vortane niet
 Lanceloets fonteine, mar si hiet
 Galaäts fonteine vord ane.

- 70 Ende hi sciet doe van dane
 Ende quam in ene abdie int lant
 Van Logers, daer hi doe vant
 Die tombe, die bernde soe sere,
 Daer Lanceloet hadde gesijn ere.

- 75 Ende also Galaät daer binnen quam
 Ende hi dat hol daer vernam,
 Ende die tomme, die bernede soe,
 Hi bat daer enen broder doe,
 Dat hi hem seide wat dat ware.

- 80 Die broeder seide hem daer nare:
 » Hets ene wonderlike aventure,
 Die nembermer te gere ure
 Geen man te hoefde bringen sal,
 Sonder die in ridderscap sal liden al

- 85 Die ridders vander tafelronde."
 Galaät seide te dire stonde:
 » Ic bidde u op grote minne,

Dat gi mi wilt leiden daer inne,
 Dat ic moge comen daer toe."

90 Entie broder leide hem daer doe.
 Alser Galaät toe comen soude
 Vier ende vlamme verginc also houde
 Vander tommen, dat si nemmere
 En bernede alsi dede ere.

95 Ende hi hief op die tomme te hant,
 Daer hi enen doden lichame vant.
 Ende alse die hitten was vergaen
 Hordi ene stemme seggen saen:
 » Galaät, gi sijt schuldech sere

100 Gode te dankene, onsen Here,
 Die u sulke gratie heft gegeven,
 Dat gi om u goede leven
 Zielen moget trecken uter hellen,
 Daer si jamberlike in quellen,

105 Ende senden daer ute in hemelrike,
 Daer te blivene ewelike;
 Bedie ic ben Symon, die was
 Van uwen geslechte, sijt seker das,
 Daermen hier te voren af las.

110 Ende oec hebbic, wet wel das,
 In dese hitten gesijn vorwaer
 Driehondert ende LIII jaer,
 Om tongeldene ene sonde,
 Die ic dede terre stonde

115 Ane Joseppe, diemen wilen hiet
 Van Aromathien. En waerdi niet,
 Ic ware verdoemt ewelike.
 Maer die Here van hemelrike
 Hevet mi versien bi sire genadechede;

120 Ende om die grote oetmodechede,
 Die in u es, so heeft hi mi nu,
 Allene om die comste van u,
 Verloest ut mire groter noet,
 Ende geset in bliscepen groet."

125 Den genen, daer dit gedaen was,
 Hadden herde groot wonder das;
 Want daer, noch elre onder liede,

- Noit so groet wonder gesciede.
 Hi dede den lichame daer naer
- 130 Delven anden meesten outaer,
 Alsmen schuldech te doene was.
 Si waren blide alle das,
 Ende festeerdene doe herde sere,
 Ende daden hem grote ere,
- 135 Ende si vrachden hem wie hi ware,
 Ende hi seide hen daer af dwarc.
 Des ander dages nam hi orlof
 Na messe ende ruemde thof.
 Ende hi reet nu hier nu daer
- 140 In dire maniren wel vijf jaer,
 Eer hi quam, daer ic eer sprac of,
 In des gemangirts conincs hof.
 Perchevael bilt hem oec tier ure
 Geselschap al die vif jaer dure.
- 145 Si brachten die aventuren, die waren
 Binnen Logers, in vif jaren
 Te hoofde, so datter na die saken
 Lettel te bringene achter gebraken;
 Ende sine worden noit te genen stonden,
- 150 Hoe vele liede dat si vonden
 Jegen hen, in en gere maniren
 Datmense mochte iet scoffiren.
 Op enen dach quamen si gereden
 Uten foreeste tere steden,
- 155 Ende gemoetten Bohorde daer naer,
 Die allene quam gereden daer.
 Si waren blide onder hen drien,
 Also elc anderen hadde gesien.
 Si groettene beide na desen
- 160 Ende vrachden hem om sijn wesen.
 Ende hi seide henlieden, twaren,
 Hine lach op bedde in vif jaren
 Nie vierwerf, no in huse toe
 Daer liede in wonende waren doe.
- 165 Dus waren dese drie gesellen
 Vergadert, daer wi ave tellen,
 Die versceden hadden gewesen;

- Ende reden te gadere na desen,
 Soc dat si ten castele quamen
 170 Van Corbenijc. Alsi dat vernamen,
 Die gene diere waren binnen,
 Si ontfingense met minnen;
 Ende boven hen allen die coninc,
 Die wel wiste, dat bi deser dinc
 175 Breken soudē die aventuren
 Die in dien casteel waren tier uren,
 Die daer lange hadden gestaen.
 Ende die niemare quam ute saen,
 Al dat hof dore, vanden drien;
 180 Ende si quamense alle besien.
 Ende die coninc Pelles weende soc
 Op Galaäte sinen neve doe:
 Soc daden alle dandere mede
 Die daer waren in die stede,
 185 Diene sere hadden gemint
 Ende gesien als hi was een kint.
 Tirst dat si ontwapent waren
 Quam te henlieden sonder sparen
 Elyser des conincs Pelles soene,
 190 Ende hi brachte vor die goene
 Dat gebroken swaerd, daer gi
 Hier vore af horet lesen mi,
 Daer Joseph mede was gewont
 In sine bene tere stont.
 195 Als hijt getrect hadde uten scoe
 Ende hi hem vertelt hadde hoe
 Dat sward wilen tebroken was,
 Behort quam ende provede das
 Ant swaerd oft hi daertoe dochte
 200 Dat hijt te gadere bringen mochte;
 Mare en mochte niet gescien.
 Ende Perchevael provede mettien,
 Dient ontfacht te done alsoe,
 Ende hi seide te Galate doe:
 205 » Van deser aventuren hebwi
 Gefalgirt, here, nu moetti
 Proven wat gire moget doen an;

- Ende falgeerdi daer af, ic wane dan
 Dats geen man cracht ne heeft
- 210 Te hoefde te bringen, die nu leeft.”
 Doe nam Galaät die sticken in die hant
 Ende vergadertse daer te hant
 So wel, dat geen man van dien
 Ware worden geware, diet gesien
- 215 Hadde, dattet min no mere
 Igeren gebroken was ere.
 Tirst dat van dien sconen beginne
 Die gesellen worden in inne,
 Si seiden: » Wi selen sekerlike
- 220 Dandere aventuren lichtelike
 Te hoefde bringen wel nadien
 Dat wi van dese hebben gesien.”
 Alse die van binnen die aventure
 Vanden sweerde sagen aldure
- 225 Te hoefde bracht, si waren das
 Utermaten blide dat also was,
 Ende gaven Bohorde tswaerd daernare,
 Ende seiden dat wel besteet ware
 Anc Bohorde, omdat hi dan
- 230 Wert riddere was ende goet man.
 Te vespertide begonde daer
 Dat weder donkeren, dat was claer,
 Ende sere verwandelen daertoe.
 Daer hief een groet wint doe,
- 235 Die in dat palais sloech gereet;
 Ende het ward daer binnen so heet,
 Dattie liede waenden verbernen wel;
 Ende daer selc in onmacht vel
 Vander hitten die si hadden daer.
- 240 Ende si horden ene stemme daernaer,
 Die hen dese word oppenbarde,
 Dat si souden gaen harre varde
 Die gene die niet schuldech waren
 Te sittene, al sonder sparen,
- 245 Ter taflen Jhesus Kerst ons heren,
 Daer hi die sine wilde eren;
 » Bedie hi sal bi sire goeden

- Die vraie ridders saen voeden,
 Die hi waerd heeft talre wise,
 230 Met sire hemelscher spise.”
 Alsi gebort hadden die tale
 Si ruemden alle die zale,
 Sonder Pelles die coninc,
 Die goetman was in alre dinc,
 255 Ende daertoe Elysar sijn soene,
 Ende ene joncfrouwe (diegone
 Was conincs Pelles nichte, ende si
 Was dbeste wijf die was daerbi).
 Dese bleven daer onder hen drien,
 260 Om dat si wilden besien
 Wat daer soude gescien. Daernaer
 Sagen si comen negen ridders daer,
 Al gewapent, die doe afdaden
 Hare wapine al met staden;
 265 Ende alsi dat hadden gedaen
 Si negen Galaäte alle saen,
 Ende si seiden tot hem doe: » Here,
 Wi hebben ons gehaest so sere,
 Omdat wi wilden met u
 270 Ter hoger taflen eten nu.”
 Ende Galaät antwerde: » Gi sijt
 Harde wel comen nu ter tijt,
 Bedie hets oec lanc leden
 Dat wi quamen hier ter steden.”
 275 Ende si saten alle neder daer,
 Ende Galaät vrachde hen daernaer
 Van wat lande si waren doe.
 Die ene drie waren daertoe
 Uten lande van Gaule, twaren;
 280 Dandere seiden doe sonder sparen:
 Van Yrlant; entie andere drie
 Van Denemerken; dat seiden sie.
 Binnen dien dat si van desen saken
 Onderlinge hier af spraken,
 285 Hebben si IIII joncfrouwen vernomen
 Daer ute ere cameren comen
 Met enen bedde, daer op lach een man;

- Die tongereke soen wesen dan,
 Ende hadde op sijn hoeft ene crone
 290 Van goude, rike ende scone.
 Si setten in die zale neder
 Dat bedde ende kerden weder.
 Doe hief sijn hoeft op die edelman
 Ende sprac aldus Galaäte an:
 295 » Wel moetti comen sijn, here!
 Ic hebbe u begerd wel sere
 Te siene, ende ic hebbe nu
 Lange hier ontbeit na u
 In selken pinen ende in rouwen,
 300 Alsoe gi hier ane mi moget scouwen.
 Nu es die tijt comen, hopie sere,
 Dat biden wille van onsen Here
 Mine pine nu lichten sal
 Ende vander werelt sceden al.”
 305 Binnen desen hebben si gehort
 Ene stemme secgen dit wort:
 » Die niet en hebben vor desen
 Gesellen vander questen gewesen
 Gaen harre varde wech, bedi
 310 En es geen recht dat si
 Hier binnen bliven.” Ende om die dinc
 Ginc wech Pelles die coninc,
 Ende Elysar entie maget mede.
 Ende alsoe geruemt hadden die stede
 315 Alle die, sonder die hadden gewesen
 Ter questen, hen dochte na desen,
 Dat vanden hemele quam een man,
 Die biscops abijt hadde an,
 Ende in die hant een sceptre droech,
 320 Ent opt hoeft een mitere dire gnoech.
 Ende III inge brachten dien man
 Op enen setel gedragen dan,
 Ende daden dien setel staen
 Optie tafle, sonder waen,
 325 Daer dat heilege grael op stont doe.
 Die gene die daer was bracht alsoe
 Hadde staende in sijn vorhoeft

- Letteren, die seiden, des geloeft:
 »Dits Joseph, die dierste biscop was
 330 Vanden kerstenen, die te Serras
 Biscop wiede onse Here
 Int geestelijc palais wilen ere."
 Die ridders die hadden gesien
 Die letteren, hen wonderde van dien;
 335 Want Josep, daer die letteren af al vloet
 Spraken, was CCC jaer doet.
 Doe seidi tot hen: »En laet u
 Niet wonderen, Gods seriante, nu,
 Al siedi mi heden desen dach;
 340 Bedie diere gelike dat ic plach
 Te diennen den heiligen grale
 Alsic ertsch man was, also wale
 Plegic noch te diennen hem
 Dor al dat ic gesteleece ben."
 345 Ende hi dede sine bedinge daer toe.
 Daerna horden si doren ontoen doe
 Vander cameren, ende daer nare
 Soe worden si daer geware,
 Dattie ingle, die daer te voren
 350 Joseph brachten, als gi mocht horen,
 Die twe brachten gedragen daer
 Stallichte al bernende claer,
 Ende die derde ene roede dwale,
 Van samite gewracht wale:
 355 Die vierde eene glavie doe,
 Die ember bloetde sere toe,
 Dat vander glavien wech ende weder
 Dropelen bloets vielen neder,
 Die de gene in ene bosse ontfinc,
 360 Die daer metter glavien ginc.
 Die twe setten die kerssen daernaer
 Op ene selverine tafle daer,
 Entie derde leide die dwale
 Optie tafle neven den grale,
 365 Ende die vierde hilt die glavie doe
 Neffens den vate embertoe,
 Dat bloet doe in sinen loep

- Nederward daer in doe droep.
 Ende alsi dat hadden gedaen
- 370 Josep stont op alsoe saen,
 Ende trac die glavie ter stont
 Vanden vate datter onder stont,
 Ende decte dat vat metter dwale,
 Die daer bi lach, harde wale.
- 375 Joseph maecte gelike also houde
 Oft hi te sacramente gaen soude
 Vander messe. Ende als hi daer
 En lettelt hadde gelet daernaer
 Nam hi ene hostie nadat .
- 380 Met sinen handen int heilige vat,
 In gelike van brode; ende als hi
 Dat ophief, doen sagen si
 Vanden hemele comen tier ure
 Nederward ene figure
- 385 In kins gelike, die hadde doe
 Dat ansichte roet, ende alsoe
 Ontsteken in diere gebare
 Als oft een ontsteken vier ware;
 Ende sloech in dat broet dare,
- 390 Daer si toesagen al oppenbare,
 Dattet hadde die vorme dan
 Van enen geesteliken man.
 Ende alsoe Joseph lange hadde alsoe
 Gehouden, hi leitdet neder doe
- 395 In dat heilige vat alsoe saen.
 Alsoe Josep dit al hadde gedaen
 Ende datten pape te done ginc an
 Van datter messen behort dan,
 Hi ginc tot Galaäte tier stont,
- 400 Ende custene ane sinen mont,
 Ende hi hiet hem, dat hi alsoe
 Custe alle sine brodere toe.
 Ende Galaät deet alsoe saen.
 Joseph seide alst was gedaen:
- 405 » Seriante ons Heren, die hebt u
 Gepijnt ende gemoit tot nu
 Om die wondere hier besien ,

- Die ten heiligen vate gescien ,
 Sittet tescr taflen saen ,
- 410 Daer gi selt die hogeste spise ontfacen
 Entie beste , daer oit af aten
 Enige ridders waer si saten ,
 Van uwes sceppers handen. Hierbi
 Mogedi wel seggen dat gi
- 415 Hebt gepijnt omden hogesten loen
 Daer oit ombe onder den troen
 Enich riddere pine dede ,
 Oft enich ander man mede.”
- Als Joseph hadde geseit die wort ,
- 420 Daerna verloren sine vort ,
 Sine mochten niet geweten waer.
 Si saten ter taflen daer
 Ende si weenden soe sere , dat
 Hare ansichten worden nat.
- 425 Ende daerna hebben si vernomen
 Uten heiligen vate comen
 Enen man , die bloetde , bede
 An die hande ende an die vote mede ,
 Ende andien lichame alsoe ;
- 430 Die seide tot dien lieden doe :
 » Gi , die mi getrouwe sijt ,
 Ende goede seriante nu ter tijt ,
 Die na dit eertsce leven
 Vort int geestelike sijt verheven ,
- 435 Gi hebt mi soe lange gesocht nu ,
 Dat ic ne wille mi vort jegen u
 Niet langer decken ; ende bedien
 Moetti mi nu een deel besien
 Ende van minen saken weten.
- 440 Gi sijt nu tere taflen geseten ,
 Daer noit riddere ne at
 Sider datter Joseph toe sat
 Van Arithmathien , die riddere fijn ;
 Maer die riddere die hier binnen sij
- 445 Hebben hier af binnen desen ,
 Alse gi sijt , gevoet gewesen.
 Nu comt vort ende ontfact van mi

- Dat hoge gerechte, dat gi
 Begert hebt soe langen tijt,
 430 Daer gi so vele om gepijnt sijt."
 Nu nam hi selve dat heilege vat
 Ende quam tote Galaäte nadat,
 Ende Galaät knielde daer naer
 Ende ontfinc sinen behoudere daer;
 435 Ende sine gesellen gemeinlike
 Daden alle dies gelike.
 Ende alsi alle hadden ontsaen
 Dat hoge gerechte, sonder waen,
 Ende die gene, van wies handen
 460 Sijt ontfingen, seide te handen
 Tote Galaäte dese tale:
 » Sone, also suver ende also wale
 Gepurgiert also wel in desen
 Enech ertsche man mach wesen,
 465 Wetstu wat ic hier houde vor di?"
 — » Nenic, here, gine secget mi,"
 Antwerde Galaät, die seriant.
 — » Ic houde hier in mine hant
 Die scotele daer God ute at,
 470 Daer hi met sinen jongeren sat.
 Nu hefstu gesien dattu
 Sere begeres te siene vor nu;
 Maer dune heves niet, sekerlike,
 Gesien also oppenbaerlike
 475 Alstuet noch hier na sals sien.
 Ende wetstu waer dat sal gescien?
 Het sal in die stat van Serras wesen,
 Int geestelike palais, bi desen.
 Derward moestu henen sceden
 480 Ende dat heilege vat geleden,
 Dat noch tavont rumen sal
 Dat conincrike van Logres al.
 Ic wille dattu die vard bestaes,
 Ende dattu ter riviren gaes:
 485 Du sals tscip daer vinden gemeert,
 Daer du wilen in vondes tswert
 Metten vremden ringen, ende du

- Sout Perchevale leiden met u nu ,
 Ende Bohorde mede ; ende bedi
 490 Dat ic niet ne wille dat gi
 Wech vard al sonder genesen
 Den gemangierden coninc, bi desen
 Willic dat gi vanden bloede ontfact,
 Dat vander glavien nedergaet,
 495 Ende gine daer met bestrijct: hi sal
 Van sire mesquame genesen al.”
 Ende Galaät seide: » Lieve here, twi
 Ne gedogede di niet dat si
 Allegadere daer mede gaen ?”
 500 Ende hi antwerde hem saen:
 » Ic wille dat gi in die gelike sijt
 Van minen apostelen nu ter tijt;
 Bedie gelijc dat si saten
 Met mi ter taflen ende aten
 505 En witten dondersdage, soe suldi
 Sitten ende eten oec met mi
 Ter taflen vanden heilegen grale,
 Ende gi XII oec bi getale,
 Die te deser questen behoren,
 510 Gelijc dat waren hier te voren
 Twaelf apostelen; ende ic ben
 Die dertienste met u, alsic was met hen
 Boven al; ende ic moet wesen
 Met rechte u meester in desen.
 515 Derre gelike dat ic dede sceden
 Mine apostele, ende in vele steden
 Dede predecken, enter meneger ure,
 Minen name al die werelt dure,
 Diere gelike suldi barentare
 520 Gesprait werden verre ende nare,
 Op ende neder, weder ende vort,
 In menech lant, in menege port.”
 Ende hi gebindietse doe,
 Ende si verloerne daer alsoe,
 525 Datsi daer ne wisten niet
 Waer hi voer, als van hen sciet,
 Sonder dat hi maecte sine vart,

Also hen dochte, te hemele ward.

Galaät ginc ter tallen te bant

530 Daer hi die glavic op vant,
Ende nam vanden blode daer ter stede,
Ende bestreker daer doe mede
Des conincs been daer hi was gewont;
Ende hi genas daer ter stont,

535 Ende lovede doe onsen Here
Vrindelijke ende oec sere,
Dat hi hadde sine gesonde.
Ende hi levede daerna lange stonde,
Maer dat ne was ter werelt niet;

540 Want hi altebant die werelt liet,
Ende ginc in witten religione,
Ende wart van soe heilegen done,
Dat God dor hem menege miracle dede,
Dies ic swige hier ter stede;

545 Maer ic sal u hier vord tellen
Wat doen selen dese gesellen.

*Hoe tgrael gewonnen was, ende hoe Perchevaels suster
begraven was.*

Dus seget der aventuren cracht,
Dat recht omtrent middernacht,
Daer si lagen in haer gebede,
550 Ene stemme horden spreken gerede:

» Mine lieve vrient, al nu
Gaet van hier, dat hetic u;
Daer u geleiden wilt daventure
Derward gereit u nu ter ure.”

555 Also die stemme hadden gehort

Si antwerden alle dese wort:
» Vader van hemelrike, here,
Gelovet moetstu sijn embermere,
Bedi dattu gewerdeges dattu

560 Over dine vriende ons nomes nu.
Die pine es niet verloren, die wi
Menichwerf hebben gedaen dor di.”
Si rucmden dat palays doc,

- Ende gingen neder int hof daer toe,
 565 Ende vonden hare wapine daer,
 Ende wapenden hem daer naer,
 Ende saten op hare parde
 Ende voren harre varde.
 Ende alsi buten den castele quamen
 570 Vragede elc oms sanders namen,
 Soedat si worden geware das,
 Dat vanden drien van Gaule was
 Claudijn, Claudas sone, die een;
 Ende si vonden vanden anderen twee,
 575 Dat si waren van groter machte
 Ridders ende van groten geslachte.
 Tirst datsi daer vernamen
 Dat si ten scedene daer quamen,
 Si ondercusten hen alle daer
 580 Alsoe gebrodere; ende daer naer
 Seiden die van Gaule wenende sere
 Tote Galaäte: » Wel lieve here,
 Wine waren noit so blide
 Als wi waren te diere tide,
 585 Dat wi quamen int geselschap van u;
 Ende het soude ons sere rouwen nu
 Dit sceden van u numere,
 Maer dat alsoe wille onse Here."
 — » Wi moeten ember sceden nu;
 590 Hier ombe soe bevelic u
 Den Here van hemelrike,
 Ende bidde u oec vrindelike,
 Oft gi comt ins conincs Arturs hof,
 Ende u gedinet dan daer of,
 595 Dat gi mi grotet minen vader,
 Lancelote, ende oec mede allegader
 Die gesellen vander tafelronden."
 Si antwerden hem tien stonden,
 Si souden doen sine bede
 600 Oft si quamen tiere stede.
 Si scieden alle also daer,
 Ende elc voer sinen wech daer naer.
 Galaät ende die sinc reden doe

- Soe verre aldus, dat si alsoe
- 603** Rechte binnen IIII dagen quamen
 Ter zee; ende si vernamen
 Dat scep, daer tenen stonden
 Tswaerd metten ringen was vonden;
 Ende si vonden letteren daer
- 610** Ane dbort gescreven oppenbaer,
 Dat nieman ware so coene,
 Dat hi hem sette tselken doene,
 Dat hi int scip en sette voet,
 Iline ware vast ende goet
- 613** Int gelove, dat hi gewaerlike
 Gelofde anden Here van hemelrike.
 Tirst dat si int scep quamen
 Ende si dat bedde vernamen
 Si worden te hant geware
- 620** Der silverinen taffen aldare,
 Daer si waren gesceden of
 In des gemangirs conincs hof;
 Ende si sagen daer op staen
 Dat heilege grael, sonder waen,
- 623** Met enen roeden samite verdeckt,
 Gelijc ere dwalen bereect.
 Alsi sagen dat heilege vat
 Elkerlijk toende anderen dat,
 Ende dancten onsen Here das,
- 630** Ende seiden dat hem wel comen was,
 Dat si waren int geselschap doe
 Vanden heilegen grale alsoe;
 Ende si bevalen hen onsen Here,
 Dat hise vord geleitde mere.
- 633** Ende die wint, die stille was ere,
 Ward doe waiende herde sere,
 Ende dede dat scep met selker vard
 Udeward zeilen ter groter zee ward;
 Ende si voren in die zee alsoe
- 640** Lange, dat si niet wisten doe
 Waer si voren. Ende Galaüt plach
 Te bedene nacht ende dach,
 Als hi ginc slapen telker stont,

- Ende mede also hi opstont,
 645 Starkelike ende oetmodelike,
 Den groten Here van hemelrike,
 Dat hi bi sire genade
 Hem gehingede, als hijs bade,
 Dat hine dade sterven dan.
- 650 Hi hielt heme soe lange daer an,
 Dat hi op enen tijt horde
 Van ere stemmen dese worde:
 » Galaät, ne temayert u niet!
 Onse Here wille dat gesciet
- 655 Dattu heme heves gebeden;
 Te wat tiden ende te wat steden
 Dattus bids, het sal gescien,
 Ende dine ziele sal varen nadien
 Met Gode in hemelrike,
- 660 Ende daer bliven ewelike.”
 Dic gesellen lagen alsoe
 In die zee daer ember toe,
 Soe dat Perchevael ende Bohort
 Te Galaäte spraken dese word:
- 665 » Dat bedde dat hier leget nu
 Was gemaect, here, dor u,
 Alsoe die letteren doen kinnen,
 Ende gine lageter noit binnen,
 Ende gi sijt sceldech, na onse verstaen,
- 670 Daer in te ligene, sonder waen;
 Bedic die brief seit int begin,
 Dat gire sout resten in.”
 Ende Galaät antwerde also houde,
 Dat hire dan in resten soude.
- 675 Ende hi ginc opt bedde licgen daer,
 Ende sliep te hant daer naer.
 Ende als hi ontwake worden was
 Sach hi te hant die stede van Serras;
 Ende hi horde ene stemme doe,
- 680 Die henlieden dus sprac toe:
 » Ons Heren seriante, gaet nu ter tijt
 Uten scepe daer gi in sijt,
 Ende nemet onder u drien

- Die selverine tafle, ende na dien
 685 Dragetse onder ulieden vort
 Tote Serras in die port,
 Recht alsi nu es, min no mere,
 Ende en setse niet neder ere
 Vor dat gi ten palaise comen sijt,
 690 Dat men geestelijc heet nu ter tijt,
 Daer God te biscoppe wiede
 Joseppe ende gebindietde,
 Die van Aramathien genant was."
 Ende alsi hen pijnnden das,
 695 Soe werden si altehant geware,
 Dat tselve scep quam dare,
 Daer si hadden lange te voren
 In geleit, als gi mocht horen,
 Perchevaels suster, die was doet.
 700 Ende doe seiden si al bloet,
 Dat hen die joncfrouwe seide,
 Vordien dat si starf, waerheide.
 Si namen die tafle daer nare
 Onder hen drien, die was wel sware.
 705 Perchevael ende Bohort drogense voren,
 Ende Galaät, als gi moget horen,
 Droechse achter allene, ende vernam
 In sinen wech aldaer hi quam
 Enen man, die daer met crocken sat
 710 Ende om aelmoessene daer bat
 Om die minne van onsen Here,
 Daer hi af nam sine liefnere.
 Ende Galaät sprac hem dus an:
 »Com hulp mi dragen, goet man,
 715 Int palais dese tafle nu."
 Hi seide: »Wat soudic hulpen u?
 In mochte niet gaen in tien jaren
 Sonder ander mans hulpe, twaren."
 Galaät sprac: »Dine roke des niet,
 720 Stant op, du heves geen verdriet."
 Ende die man stont op tier stont
 Al geganst ende al gesont,
 Als oft hi noit ere

- En hadde gehad gene dere ,
 725 Ende droech die tafle ter ere side
 Jegen Galaät te dien tide.
 Ende alsi quamen in die port
 Seidi ten lieden weder ende vort
 Die miracle, die hadde gedaen
 730 Onse Here an hem , sonder waen.
 Alsi int palais quamen si vonden
 Dien setel te dien stonden ,
 Die daer hadde gereet onse Here
 Te Josephs behoef wilen ere ,
 735 Om dat hñre in sitten soude.
 Daer quam gelopen also houde
 Die vander port van Serras bidien
 Dat si dat grote wonder wilden sien
 Vanden mangirden crepelingē ,
 740 Die gesont was worden newinge.
 Alsi hadden gedaen onder hen drien
 Dat hen was bevolen van dien
 Si kerden ten watere daernaer ,
 Ende gingen in dat scep daer ,
 745 Aldaer si Perchevaels suster in vonden ,
 Ende namense metten bedde ter stonden
 Endē drogense int geestelike
 Palais , daer sise rikelike
 Dolven , alse betamde conincs kint.
 750 Alse die coninc vander port sach tgent ,
 Die Hestoran hiet bi namen ,
 Dattie drie gesellen daer quamen
 Ende ridders waren , hi quam te hant
 Tot hen liede , ende hi ondervant
 755 Ane hen wanen si waren doe ;
 Ende hi vrachde heulieden toe
 Wat si daer brachten in die port
 Optie selverine tafle vort.
 Si seiden doe hem al van dien
 760 Ende vanden anderen , onder hen drien ,
 Die waerheit al in scoenre tale ;
 Ende oec vanden heilegen grale
 Ende van sine macht mede

- Seiden si hem die wachhede.
763 Alse die coninc Ilestoran horde
 Deser III goder ridders worde
 Hi hilt over logene altemale
 Dat si hem seiden vanden grale,
 Alse die ongetrouwe was ende fel,
770 Ende ne gelovede niet wel;
 Omdat sijn geslechte heiden was
 En wildi niet geloven das,
 Dat haer seggen was waerhede,
 Ende hiltse over verraders mede.
775 Ende hi ontbeide tot dat si
 Alle drie ontwapent waren, bedi
 Dat hise ontsach, ende deetse vaen
 Alsi haer wapene af hadden gedaen,
 Ende in een gevanckesse leggen daer,
780 Daer si in lagen wel een jaer;
 Maer onse Here, die ter menger stede
 Toget sine genadechede,
 Ende die der gere, als men seget,
 Te vergetene niet en pleget,
785 Die hem dienen lude ende stille
 Met goeder herten, met goeder wille,
 Hi sinde sinen vrienden soe,
 In die gevanckenesse daer si lagen doe,
 Dat heilege grael om hen mede
790 Te vertroestene te dier stede,
 Soedat si vander gratien van dien
 Altoes gevoet waren onder hen drien.

W A L E W E I N.

D^r. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 79—111.

„ „ „ Roman van Walewein, II D^r.

Dit gedicht, een der uitstekendste voortbrengselen der ridder-
 poëzie, hebben wij te danken aan twee dichters, Penninc en
 Pieter Vostaert, van welke de laatste verreweg het kleinste ge-

deelte heeft bearbeid. Hoewel geene bepaalde bron bekend is is het evenwel te vermoeden dat het aan een Fransch origineel is ontleend, en hoewel het Leidsche hs. van het jaar 1350 dagteekent, moet de vertaling ongetwijfeld niet later dan in de eerste jaren der dertiende eeuw gesteld worden.

WALEWEIN EN YSABELE.

vs. 7833—8428.

Op eenen hofdag van Arthur te Kaerlioen zweeft eensklaps een prachtig schaakbord door de zaal en verdwijnt weder onmiddelijk. Walewein gaat op 's konings hede uit om dit te zoeken en komt na vele avonturen aan het hof van koning Wonder, die hem het wonderlijke schaakspel belooft, zoo hij hem het *zwaard met de vreemde ringen* verschaft, dat door koning Amorijs is een onverwinbare burcht wordt bewaard. Na lang dolen komt Walewein op den Ravensteen, waar hij door koning Amorijs vriendelijk wordt onthaald, en ontvangt van dezen het wonderzwaard op voorwaarde dat hij Ysabele, koning Assentijns dochter, voor hem zal winnen. Na vele wonderdadige ontmoetingen geraakt hij eindelijk binnen het kasteel waar Ysabele wordt bewaakt, doch wordt aldaar gevangen genomen en op het zien van de jonkvrouw in liefde voor haar ontstoken. Ook Ysabele ontbrandt in liefde voor hem, en verzoekt haren vader den gevangen ridder aan haar af te staan, opdat zij aan hem haar moed zoude kunnen koelen. Zij verwijdert zijne bewakers en hoort eene alleenspraak, waarin hij zijne liefde voor haar in roerende jammerklachten uitstort, waarop zij hem 's nachts heimelijk in haar vertrek doet brengen.

Aldus in deser selver maniere

Keerden uten carkre weder sciene
Die ridders; ende alsi waren buten
Dede die joncfrouwe Ysabele sluten

5 Die camere vaste metter spoet.
Twe camerieren ghetrouwe ende goet
Hadde Ysabele doc met hare,
Die hare stille ende openbare
Heimelike waren tallen saken.

10 Soene wilde ghene droeve herte maken,
Ende al si dat sake dat sijt weten;
Hare dinct soe hevet al leets vergheten,
Na dien dat soe haren lieven amijs
Met hare hevet in hare porprijs.

- 15 Noch ne was joncfrouwe in erderike,
 Die so sere inhertelike
 Enen rudder minde ende so sere
 Als soe Waleweine dede den here.
 Wet wel, dat die scone maghet
- 20 El en gene dinc en jaghet
 Dan te drivene hare jolijt
 Metten her Waleweine te deser tijt.
 Soe weet hare selven seker daer,
 Dat soe mach wesen sonder vaer.
- 25 Daer der Walewein lach upt pavement
 Liep soe tote hem met ghenent;
 Ne waer dat hare die scamelhede
 Een wedertrecken gaf tier stede,
 Soe hadde thant den ridder van prise
- 30 Ghehelst, ghecust in menegher wise.
 Dit hevet soe hare ten selven stonden
 Onthouden met pine; maer onbonden
 Hevet soe saen den edelen man.
 Ende mijn her Walewein, die hem can
- 35 Wel ghelaten, sprac met desen:
 » Ay scone joncfrouwe, hoe saelt wesen
 Weder salic sterven ofte leven?
 Salic sterven, ic sal u gheven
 Mine siele, scone joncfrouwe!
- 40 Neemdi mijn lijf, met soeten rouwe
 Willic sterven in uwen scoot.”
 Die joncfrouwe sprac: » Ne ghene doot
 Ne suldi, here, van mi ontfæen;
 Maer mochtic, ic soude ju saen
- 45 Telivereren van algader
 Ute den danghiere mijns vader.
 Na dien dat nu ghescepen staet
 Wetic ooc wel sulken raet,
 Dat ic wel cortelike sal
- 50 Ju telivereren van allental.”
 Die joncfrouwe namene bi der hant
 Ende dedene upstaen thant,
 Ende ledene ten selven tiden
 In ene andere camere daer besiden.

- 53 Noit en was in aerderike
 Camere so scone, no hare ghelike
 Ghemaect bi meestrien groot:
 Soe bleete van den goude root,
 Ende scemerde harde menichfoude.
- 60 Meneghe scone historie, oude
 Ende nieuwe, stonden daer ghepinghiert,
 Daer die camere mede was verchiert,
 Van cinopre ende van lasure,
 Van selvre ende van goude pure.
- 63 Die pingheringhe ende dat wonder
 Dat daer ghewrocht was boven ende onder,
 Die ystorie van Troyen ende oec mede
 Twonder dat Alexander dede.
 In can ju ghemaken vroet
- 70 Van al den wondere datter stoet
 Ende dat men daer al omtrent
 Mochte sien upt pavement.
 Ooc stont daer ghemaect ene duwiere
 Subtjillijc in al sulker maniere,
- 75 Dat niemen ne ware so vroet van sinne,
 [Dat hi des mochte werden in inne]
 Welker neffens dat soe stoede.
 Te groten rampe, niet sere te goede
 Quaemt den meestere diese maecte,
- 80 Want allene up hem becræcte
 Tongeval; hort in welker maniere:
 Also houde als hi die duwiere
 Hadde vulbrocht ende twerc vollhent,
 Stappans was hem sijn payment
- 85 Ghegeven: ic mach ju segghen hoe:
 Die joncfrouwe dedene doe,
 Ysabele, die goedertiere,
 Stappans werpen in die riviere,
 Daer hi verdranc, ende sijns daer nare
- 90 Nemmermeer ne wart niemare.
 Dus ne wiste niemen van der dinc
 Dan die joncfrouwe. Ende die ghinc
 Bi den her Waleweine neder sitten
 Up ene lijt, die met witten

- 93 Sidenen clederen was verdeckt.
 Daer hevet soe hem vertrect
 Al hare wesen, al haren raet,
 Ende hoe dat daer binnen staet.
 Soe heeft hem die duwarie ghewijst,
- 400 Die mijn here Walewein sere prijst,
 Want soe behagedem harde wale.
 Ysabele, die scone smale,
 Ende Walewein, die riddre vri,
 Waren gherne elc andren bi.
- 405 Dat grote solaes, die soete vie,
 Dat grote amoers, die melodie,
 Die si onderlinghe dreven
 Wert jou van mi niet bescreven,
 Want ic en caent ghesegghen niet.
- 410 Ende of si ooc speelden iet
 Onder hem tween der minne spel,
 Dan canic ju ghesegghen niet wel.
 Heimelike al sonder rouwe
 Es Walewein ende die joncfrouwe:
- 415 Si hebben haren wille al gader.
 Ysabele hevet haren vader
 Vergheten ende sinen rouwe groot;
 Soe hadde liever hi ware doot,
 Dan soe den riddre stout, vermeten,
- 420 Waleweine, soude vergheten.
 Hare vader, die coninc Assentijn,
 Hi waent wel weten die waerheit fijn,
 Dat Walewein hevet die pine groot,
 Starcke vancnisse, toter doot.
- 425 Lettel achte hi dat hi so wale
 Met siere dochter, der scoenre smale,
 Es te ghemake met soeten spele.
 Hi ghelosedede dicke ende vele
 Met hoedane doot hine dade bederven,
- 430 Ende met diversen tormenten sterven.
 Der Walewein, also ict eerst seide,
 Ende Ysenbele hadden beide
 Amors, jolijt ende grote jonste
 Dat van haer negheen en conste

- 135 Van andren werden sat of moede.
 Thaer selfs behouf heeft soe ene roede,
 Ysabele, ghepluct; ic wane
 Soe wertre harde qualike ane,
 En doe gheluc ende groot gheval,
- 140 Bi reden die ic ju segghen sal.
 Daer was een ridder int hof, die sere
 Poghede om der joncfrouwen onnere.
 Hi hadde bi nachte ende bi daghe
 Verradelike gheleit laghe,
- 145 Ende ghewachte bi suptilen trekken
 Al hare segghen, al hare spreken,
 Dat amors ende die feeste,
 Die soe dreef met bliden gheeste
 Jeghen den ridder goet van prise.
- 150 Walewein, die in alre wise
 Die joncfrouwe minde met herten groot,
 Hem dinct si sijn uut alre noot.
 Si hadden hare hemelijchede
 Ende hare grote riveel mede,
- 155 Daer toe spel ende soete jolijt.
 Dies hadde die ander groten nijt.
 Hi was wreet, fel ende stuur.
 Met subtilheit haddi in den muur
 Ghemaect een gat, daer hi sach
- 160 Die feeste, die te drivene plach
 Mijn here Walewein, die fiere,
 Jeghen die maghet goedertiere:
 Hi sach hem te menegher stont
 Die joncfrouwe cussen an haren mont,
- 165 Ende helsen na der minne spele.
 Dit was so dicke ende so vele,
 Dat die felle riddre wreet
 Toten coninc liep ghereet,
 Daer hine in ene camere vant.
- 170 Allene. Hi cnielde althant
 Ende seide: »Lieve coninc, here,
 Mijn herte weent van groten sere;
 Ghi sijt verraden jammerlike,
 Ende ghi sult derven cortelike

- 475 Juwer werelt ere ende juwer crone.
 Joncfrouwe Ysabele, die scone,
 Heeft ju bi subtylen engiene
 Verraden. Ju staet te ghesciene
 Grote ramp ende swaer verlies."
- 480 Die coninc sprac: » Berecht mi dies;
 Daer of soudic weten gherne.
 Bestaet mi mijn dochter tonterne,
 So waert jeghen nature sere
 Dade mi een ander goet ende ere.
- 485 Maer hoe mochtic gheloven dat?"
 Die ridder sprac: » Here, up een rat
 Doet mi legghen, eest niet waer.
 Nu comt selve tote daer:
 Ic sal ju leden te sulker stede,
- 490 Daer ghi selve die waerhede
 Properlike sult bescouwen."
 Die coninc die antworde: » Met trouwe,
 Daer moeti mi leden saen."
 Dander sprac: » Here, weten gaen!
- 495 Ic salre ju leden, wanic wale."
 Si ghingen te gader na der tale,
 Die coninc ende die ruddere wreet.
 Sinen heere leedde hi ghereet
 Toter camere daer die ghelieve
- 500 In waren, dat ten groten grieve
 Hem bedeh sal comen in corter ure,
 Sine hebben meer dan aventure.
 Die rudder leetde den coninc mettien
 Bet vort, daer hi mochte dorsien
- 505 Die masiere, ende hevet te hant
 Versien den rudder achemant,
 Waleweine, sittende met rivele
 Bi siere dochter der damosele,
 Ende sachse sitten allene twee
- 510 Tere scoenre taflen ende nemmee.
 In harde menegerande wise
 Hadsî plaintheit van goeder spise,
 Ende van wine drierande ofte viere,
 Elken ooc na sine maniere.

- 215 Vore die goedertiere so sneet
 Walwein die morssele ghereet.
 Eer die maeltijt was voldaan,
 Ic segghe ju, sonder minen waen,
 Dat siere manlijc andren binnen
 220 Bi den rade van der minne
 Custen ende helseden hondert waerf.
 Dat van rouwe doe niet en staerf
 Die coninc, hare vader, doe hi dit sach!
 Stillekine seit hi: » O wach,
 225 Wien sal men betrouwen oft gheloven
 Na dat mi nu wille roven
 Mijns selfs kint mine werelt ere!
 Soe salre omme sterven met groten sere."
 Als een die al es verwoet
 230 Ghinc hi danen met groter spoet
 Die riddre volghede hem ter vaert.
 Die coninc ghinc ter salewaert.
 Ridders, serjante, al datter was
 Verstormdi, sijd seker das,
 235 Ende deetse doen in hare arnasc.
 Meneghe ridder stout ende rasc
 Was daer ghewapent wel.
 Assentijn, die coninc fel,
 Ledetse met hem alle gader
 240 Daer der aventuren vader
 In die camere was sonder rouwe
 Met Ysenbelen der joncyrouwen.
 Als alle sine liede waren daer
 Doe sprac die coninc overwaer
 245 Ende telde hem die baeldadichede
 Die Ysenbele sijn dochter dede,
 Ende dat soene met valscher houe
 Ontherven wilde van siere crone,
 Ende algader sijn volc verderven,
 250 Ende verradelike doen sterven.
 Hi vertelde hem dat soe drouch
 Des ridders minne, die hem verslouch
 So meneghen crachteghen baroen.
 Sine liede waren om dit doen

- 255 Harde gram ter selver ure.
 Ende die coninc die hiet die mure
 Ontwee steken metter vaert.
 Doene was daer langher niet ghespaert.
 Ende sine daden gheen ander warc.
- 260 Met hantbomen, groot ende starc,
 Begonsten si hurten ende steken.
 Wel dochte Ysabelen breken
 Hare herte ende scoren mids ontwe,
 Van groten vare hadse so wee.
- 265 Doe sprac soe te haren lieve:
 » Wel soete minne, te groten griewe
 Sal onser tweer minne enden.
 Mijn vader comt ende wille ons scenden.
 Wi sijn bespriet ende ghewacht:
- 270 Vullike toe, metter jacht
 Vliet in die duwiere met haeste groot.
 Of ghi sijt nu sekerlike doot!
 Ende ic sal hier buten bliven
 Eer mi mijn vader sal ontliven.
- 275 Al waert dat ghi ju settet ter were
 En mochte ju helpen myn no mere."
 — » Lief," sprac mijn her Walewein,
 » So waric dan een groot vilein,
 Soudic mi selven daer toe gheven
- 280 Te vliene daer ghi verlost ju leven.
 Het ware mijn lachter al te groot!
 Eer sal ic bi ju bliven doot.
 Helpt mi wapen, scone joncfrouwe,
 God sal ons helpen uut desen rouwe
- 285 Ende heden sijn onse toeverlaet.
 Ic hope emmer, hoe soet gaet,
 In sal niet sterven sonder were."
 Minen here Waleweine den here
 Halp die joncfrouwe dan
- 290 Dapperlike so soe best can.
 Der Walewein vor allen dinghen
 Claechde sijn swert metten tween ringhen,
 Dat hijt daer niet en hevet.
 Hi bidt der maghet dat soe beghevet

- 295 Hare wenen ende hare carmen.
 Mettien bevinc hise in sinen armen:
 Inhertelike, doe ic ju cont,
 Custe hise an haren roden mont.
 Hi seide: » Lief, set juwen troost
- 300 An onsen Here, ende gheloof
 Dat al ten besten comen sal.”
 Mettien maecten so groot gheschal
 Des coninx liede jeghen die duere,
 Dat sise met crachte in corter ure
- 305 Daden spliten ende frotsieren.
 Si riepen inwart ende crayeren:
 » Waer sidi, ribaud, pautenier?
 Ghi hebt volgaen, ghi blives hier!”
 Doe staecsi seere dan te voren.
- 310 Walewein en liet hem niet verdoren:
 Vore die duere ghinc hi staen
 Metten bloten swerde, ende sal ontfæen
 Die gaste diere willen liden.
 Daer hebben si ten selven tiden
- 315 Die duere ghesteken in clenen sticken.
 Walewein en can niet ghemicken
 Hoe hi sijn lijf sal ondraghen;
 Met harde vruchteliken slaghen
 Onthaelde hi die vorderste daer,
- 320 Die liden waenden sonder vaer.
 Drie ridders starc ende fier
 Heeft hi doot gheslegghen hier,
 Elken met enen slaghe groot.
 Duere die bitterheit van der doot
- 325 Crijsten si daer si gaven den gheest.
 Al sulc gheschal, al sulc tempeest,
 Als mijn her Walewein daer maecto
 Ne horde nieman: dien hi gheraecto
 Die moeste die bitter doot smaken.
- 330 Men horder menich spere craken
 Up Waleweine, den rudder sijn.
 Die coninc selve, Assentijn,
 Riep up sijn volc: » Wat doedi, dieve!
 (Noit en dadi mi noch lieve.)

- 333 Laetji ju enen rudder verwinnen?
 Ghi moetes andersens beghinnen
 Suldine vact, versaghede ketive!
 Jouwe blode herte, flau als wive,
 Ne laet ju ghene prouaetse toghe;
- 340 Ghine cont die slaghe niet ghedogen.
 Die coninc was fier ende sere fel,
 Ghewapent utermaten wel.
 Ten here Waleweine waert
 Maecti hem, ende hevet sijn swaert
- 345 Ghetrect, dat scaerp was ende breed.
 Ili haeste hem ende slouch ghereet
 Up Waleweine met beden handen.
 Wel waendine al toten tanden
 Hebben gheslegghen; hi miste dies.
- 350 Der Walewein, die en gheen verlies
 Nontsach, no ghene aventure,
 Slouch daer weder ter selver ure
 Up den coninc Assentine.
 Die diere stene entie fine
- 355 Uten helme spronghen ghemene;
 Ende van der druust mochte up sine bene
 Die coninc langher niet ghestaen,
 Dat hi viel ter aerden saen,
 Verdovet van den slaghen so sere,
- 360 Dat hi was al uten kere:
 Hine horde no en sprac ooc niet,
 No en wiste wat hem was gheschied.
 Als dit siene liede versaghen
 Begonsten sine sere claghen.
- 365 Si seiden: »Dits jammerlike dinc,
 Es aldus doot die coninc."
 Daer scoter harde vele toe,
 Die den coninc droeghen doe
 Uter porssen achterwaert.
- 370 Si waren om sijn lijf vervaert.
 Si daden hem of den helm sniemen.
 Hen soude ju ghesegghen niemen
 Hoe dat sine alle ende even ghedichte
 Weenden ende warpen hem int ansichte

- 375 Water; ende cort na dien
 Begonste die coninc up hem sien.
 Hi seide: » Ghi heren, sijt onvervaert,
 In hebbe gheen aerch. Haelt mijn swaert,
 Van nieuwes willic up hem striden.
- 380 Gawi toe van allen siden!
 Hine sal niet langhe mogen gheduren,
 Ende hi sal in den sconfelturen
 Doot bliven ofte mat.
 Niemen wese traghe no lat!"
- 385 Met desen so es upgheheven
 Die coninc, ende hem es ghegeven
 Zijn swaert, dat was van groter waerde.
 Wel grammelike hi ghebaerde,
 Ende trac met ghewillegher hant
- 390 Vor Waleweine den wigant
 Wel met twee hondert ridders van prise.
 Dese ghinghen in alre wise
 Up den here Waleweine houwen.
 Daer mochtmen felle bataelge scouwen,
- 395 Ende Waleweine, den degghen goet,
 Ontstaen menich starc ghemoet,
 Menechen slach, meneghen steke.
 Noit vacht man so degghenleke:
 Die vaste scilde, die helme starc
- 400 Dede hi spersen in dat parc,
 Ende dorslouchse in dien stonden.
 Tbloet liep uten verscen wonden
 Ende goyde recht als ene beke.
 Daer riep menich jammerleke:
- 405 » Dese, die ons hier dus scent,
 Es van den duvel hier ghesent,
 Anders so en ghedade hi niet
 Die grote mort die hier ghesciet.
 Hets Belsebuc of sijn gheselle,
- 410 Ende hi es comen uter helle
 Om dat hi ons allen wille verdiven.
 Haddi moghen versterven
 Hi ware overlanc verslegghen."
 Die coninc Assentijn, die degghen,

- 415 Wart gram om dese tale sere,
 Ende seide: » Kative, grote onnere
 Moeti hebben! Ghi sijd versaghet.
 Haddi jn stoutelike ghewaghet
 Wi hadden den rudder over lanc
- 420 Doot oft ghevaen an sinen danc.
 Hi es mensce alse wel als ghi.
 Ic mach wel tote jou segghen: spi!
 Dat ic ju goet ende heerscapie
 Gheve, ghi sijd so blode partie."
- 425 Mettien worden die baroene
 Sere bescaemt van desen doene,
 Ende algader dat conroot
 Begonsten met bitterhede groot
 Alle up Waleweine den here
- 430 Steken ende slaen, al even sere;
 Ende harde dit so langhe stont,
 Dat si den ridder namecont
 Met crachte velleden ter erden,
 Ende roofdene van sinen swerde,
- 435 Ende bondene ende mesvoerdene sere;
 Ende brochte uut haren here,
 Diene wredelike ontfinc,
 Ende die stappans siere dochter vinc.
 Hadsoe ghewilt, die goedertiere,
- 440 Soe ware wel ontfloen in die duwiere;
 Maer sidemeer datsoe sach
 Den gonen daer hare troost an lach
 Onder sine vianden ghevaen
 Wilde soe die doot mede ontfacen,
- 445 Ende niet langher leven meer.
 Al sulc jammer, al sulc sulc seer,
 Ne was noit ghehort in ghere stede.
 In den karker dat mense dede,
 Die onrein was ende cout;
- 450 Ende Waleweine den ridder stout
 Dedemen in enen andren besiden.
 Ic wane noit te ghenen tiden
 So felle vanghenesse was ghevisiert.
 Onsochte was hi daer in ghepiert,

- 455 Ende in boyen so sere beslegghen,
 Het hadde een ors ume ghedregghen.
 Ontfarmelike, met groten rouwe,
 Claghedi sijn lief die joncfrouwe;
 Ende seide: »Lace! wel soete vriendinne,
- 460 Soete lief, en was noit minne
 In aerderike so sere verraden
 Alse die onse! Ay God, ghenade!
 Dat men uwen sconen, soeten lechame,
 Die so scone es ende bequame,
- 465 Sal jugieren ende verderven!
 Ic wilde dat ic moeste sterven
 Duer ju drie dode allene,
 Ende men ju uten karkerstene
 Dade, ende sculde u quite vort an.
- 470 Wie was die dief, die valsce man,
 Die ons versceden ligghen dede?
 Waerdi met mi te deser stede,
 Wi souden bede in dit mesval
 Te bet verdragghen onse ongheval."
- 475 Al hadde der Walewein groten rouwe,
 Vele meerren hadde die joncfrouwe.
 Soe wranc hare hande ende sleet haer haer,
 Menichfout beweende soe daer
 Den hovescen mijn her Waleweine.
- 480 Het was daer vul ende sere onreine
 Daer soe sat, dat edel wijf.
 Sere mesmaecte soe hare lijf.
 Assentijn, die felle coninc wrede,
 Hadse ghedreecht dat hise bede
- 485 Ontliven soude met groten tormente:
 Hine liet om al sine rente.
 Elc claghede sere van hem beden
 Dat si also waren versceden,
 Ende dat si mallinc andren niet
- 490 Vertroesten moeste in dat verdriet;
 Ende andren meer dan hem selven.
 Dene mict dat mense sal delven
 Levende, oft bernen in een vier.
 Dander mict: »Nu werdic hier

495 Verhangen of up een rat gheleit."

Met dusghedaenre sericheit

Daden si claghe, eert hem ontfaecht,

Al tote over die middernacht.

Nu latic hier of die tale,

500 Ic salre weder toe keren wale.

Ghi hebt wel ghehort hier voren

Hoe Walewein die ridder uutvercoren

Jeghen den roden ridder vacht,

Die der joncfrouwen dede cracht,

505 Hoe hise slouch met hertenen riemen:

No verre no na was daer niemen

Die hare mochte helpen uten rouwe

Dan Walewein, die oit ghetrouwe

Troostre was in allen sere

510 Allen joncfrouwen. Met scilde, met spero

Volghede hi over ene riviere

Den wreden roden ridder sciere;

Hoe hine achterhaelde ende bat dies,

Dat hi niet en ware so ries

515 Dat hise sloughe vor sine oghe,

Want hine mochts niet ghedoghen.

Die rodè was van groten danghiere,

Ende slouch die maghet goedertiere

Vele te meer ooc al in een.

520 Doe worden si vechtende onder hen tween,

So dat mijn her Walewein

Doot slouch den fellen vilein;

Maer hi biechtene ooc eer,

Ende muenechdene daerna, dats meer,

525 Metter aerde; ende daer naer

Nam hi den doden ende voer van daer,

Want hi belovet den doden man.

Ooc groefhine up een kerkhof dan.

Om dese doghet die Walewein dede

530 Quam hem grote vrome mede,

So ic ju sal maken vroet.

Des doden gheest quam metter spoet

Tote Waleweine in den karker onrene,

Daer hine vant in groten wene.

- 335 Ili sprac tote hem: »Ridder, ne sijt
 Niet vervaert te deser tijt.
 Ic sal ju verlossen wel:
 Ic bem die rode ridder fel,
 Dien ghi versloughet om die ontrouwe
- 340 Die ic dede der joncfrouwen.
 Omme dat ghi mi daedt ter aerde,
 Ende mi moneghet also ic begaerde.
 So salic jou verlossen van hier.”
 Waleweine den ridder fier
- 345 Wonderde sere van desen saken.
 Ili seide: »Mijn God heeft wel ghewaken!
 Ghi moet varen in Abrahams scoot
 Dat ghi mijns ghedocht tesar noot,
 Ende in deser sware groter pine.”
- 350 Mettien braken sine vingerline.
 Der Walewein wart verloest thant.
 Die dode namen bi der hant
 Ende ledene uten karkerstene
 Tote Ysabelen der joncfrouwen rene
- 355 In den karker, daer sise vonden;
 Claghende sere in dien stonden:
 Die dode verlost die goedertiere:
 Hare vingherline braken sciene.
 Ende Walewein sprac jeghen hare:
- 360 »Scone lief, sijt niet in vare,
 Onse vernoy ende onse mesval
 Sal ten besten comen al.
 Wi sijn verloest, wi moghen gaen,
 Wine bliven hier nemmee ghevaen.”
- 365 Die dode leetde die joncfrouwe
 Ende Waleweine nut al sonder rouwe.
 Darne was in ghene stede
 Slot so vast, het en ondede
 So waer so die dode quam.
- 370 Doe leide hi Waleweine daer hi ham
 Sine wapine, die hi daer brochte,
 Want hi el ne ghene ne rochte
 Sonder die sine; si waren so goet.
 Doe leetdi Waleweine metter spoet

- 375 Int stal ende dede hem nemen thant
 Theste ors dat hi daer vant.
 Waleweine leide hi voren doe,
 Tote ter uterster porten toe ¹⁾
 Quamen; ende doe sise leden.
- 380 Hevet Walewein dat ors bescreden,
 Ende sette vor hem int gherede
 Die joncfrouwe. Dus reden si bede.
 Si reden vaste ende sloeghen met sporen.
 Die dode die was emmer voren.
- 385 Ende alsi quamen ter duwiere,
 Die ghinc onder die riviere,
 Moesti sceden van den paerde,
 Ende liet lopen siere vaerde;
 Want darne mochte gheen ors liden.
- 390 Die dode ghinc ten selven tiden
 Voren in die haghedochte.
 Walewein volghede als hi eerst mochte,
 Ende leetde vor hem bi der hant.
 Sijn lief, die joncfrouwe achemant.

FERGUUT.

Dr. JONCKBLOET, *Gesch. der Mnd. Dichtk.* II. 151—184.

Prof. L. G. VISSCHER, *Ferguut*, Ridderroman uit den Fabelkring van de ronde Tafel.

Deze roman is uit het Fransch vertaald, en werd in het origineel door Guillaume li Clers, ook wel Guillaume de Normandie genoemd, een Anglonormandisch schrijver ten tijde van koning Jan van Engeland omstreeks 1226 gedicht. De tekst die wij bezitten is later omgewerkt, doch kunnen wij gerustelijk aannemen dat de eerste bewerking niet veel na 1250 zal vervaardigd zijn.

FERGUUT EN GALIENE.

vs. 1144—1535

Ferguut, een boerenzoon, wordt op het zien van Arthurs

¹⁾ Zie over de uitslating van het pronomen *si* Dr. Jonckbloet, *Mnd. Ep.* Vsb. 93.

prachtigen jachtstoet zoo verrukt, dat hij besluit naar 's konings hof te gaan, en niettegenstaande de tegenkanting zijner ouders zich op reis begeeft. Onder weg overwint hij vier roovers, en komt met de koppen van twee aan zijnen zadelknop aan Arthurs hof, waar hij tot ridder wordt geslagen en ondanks Keye's bitteren spot onvervaard op avontuur uitgaat, om den zwarten reus te bevechten en den sluyer en horen te veroveren.

- Ferguut ten coninc orlof nam
 Ende ane alle sine man;
 Te minen her Gawein es hi comen
 Ende heft orlof ane hem genomen.
 5 Mijn her Gawein in goeder trouwen
 Bevalne sere onser Vrouwen.
 Ferguut voer volleke daer of
 Ende ruemde sconinx hof.
 Ferguut reet met groter vaert,
 10 (Van fierheden scheen hi liebaert)
 Alden dach toter vespertijt;
 Sere vernoide hem die tijt.
 Een water dat hi liden soude,
 Doe sach hi neven enen woude
 15 Enen casteel vast ende groet,
 Een groet water daer omme scoet.
 Hi quam gereden aen dien casteel,
 Die scone was, men hieten Ydel.
 Ene lange brucge hi voer hem vant
 20 Ende enen ridder, die op sine hant
 Hilt enen edelen valke diere,
 Ende meide hem op die rivire.
 Met hem ginc ene joncfrouwe scone:
 Hen was so scone onder den trone;
 25 Volmaect hadse die nature;
 Noit man sach sulke figure.
 Hen sal u lieden niet vernoien,
 Die niet wille horen lope met coyen.
 Ic wille u seggen die waerheit
 30 Vander joncfrouwen scoenheit:
 Die joncfrouwe hiet Galiene.
 Die voere al tlant dore van Aliene,
 Hine vonde gene so wel gereit.

- In hare was alle hovesscheit:
- 35 Si mochte te rechte sijn keyserinne.
 Het ware wel recht dat haer die minne
 Een deel in dat herte quame,
 Ende si te minnen vername.
 Waric Venus, die geeft die minne,
- 40 Ic ware al geel in haren sinne;
 Sine mochte niet bet sijn dan in hare.
 Si heeft grauwe ogen ende clare,
 Brune winbrauwen gheoget reine,
 Niet te groet, te maten cleine,
- 45 Tforhoeft upheven ende slecht,
 Haer ansichte lanc ende recht,
 Wit alse een snee, te poente roet,
 (Een mochter hem in besien ter noet)
 Die lippen roet, den mont nauwe
- 50 Vele soeter dan enech dauwe,
 Haer tande clene, wit, nagestaen;
 Haer adem roec als galigaen,
 Over die scouderen was si smal,
 Ende wel gescepen overal;
- 55 Haer aerme lanc, cleine witte hande:
 Soenre wijf noit man bekande.
 Hens nieman diese volprisen mochte,
 Want natuer al haer gedochte
 Dede ane hare, doe si was geboren,
- 60 Daer si hondert ane verloren.
 Galiene ginc met haren oem,
 Si nam sijns goeden goem:
 Ferguut hi groete seere
 Die joncfrouwe ende dien here,
- 65 Ende bat herberge dien nacht.
 Die goede man was wel bedacht,
 Ende seide: » Vrient, willecome motti sijn,
 Ghi selt wel te ghemake sijn.
 Men sal u wel doen u ghevoech;
- 70 U pert sal orscorens hebben gnoech."
 Ferguut den here wel verstoet;
 Doe beitte hi ende maecte hem te voet.
 Galiene vollijc gegreep

- Ende hilt heme sinen stegereep.
 75 Ferguut waest leet in sijn gedochte,
 Want nature noit en wrochte
 Scoenre wijf dan Galienen.
 Sijn wert wijsdem datti altenen
 Vrouwen ende joncfrouwe ere dade,
 80 Ende hi volchede sinen rade.
 Die joncfrouwe nam hi bider hant,
 Ende si heme weder; doe quam een seriant
 Ende dede heme sine wapine uut.
 In een bliaut bleef Ferguut
 85 Al bloet staende van sindale:
 Ili was gescepen herde wale.
 Die joncfrouwe wel sere besach
 Dien ridder, dien si wale mach:
 Wel bequam hare sijn gelaet.
 90 Die minne versiet wel ende verstaet,
 Dat tijt ware datsi in hare quame,
 Ende si te minnen vername.
 Si sette een scicht in haren boge,
 Ende scoet der joncfrouwen dore doge
 95 In therte so diep, hem conste verdriven
 Noit meester, het moeste met hare bliven.
 In wil niet, dats mi yemen veronste,
 Dat ic seide dat minne conste
 Scichte schieten of quarele.
 100 Al ware een man in drie castele,
 Dorewapent met ysere ofte met stale,
 Si dorescoten met haren strale.
 Die minne es soe ghetrahijnt,
 Hare scichte sijn soe ghefenijnt,
 105 Wien si scietet, wijf of man,
 Dat hijs genesen niet en can.
 Dit scicht die scone binnen heft,
 Si salt dragen den dach datsi left.
 Galiene sere versucht,
 110 Si decket sere, want si vrucht
 Dats haer oem mach werden in inne,
 Datsi ten riddere wert draget minne.
 Enen bonten mantel ter vaert

- Brochtmen hem; ende dede op sijn paert;
 113 Men hevet gewreven ende geconreit,
 Die crebbe vol evenen vore hem geleit:
 Dors ginc eten sere ende vast.
 Nu peinsde die wert omme sinen gast;
 Ende Ferguut doet dat hi ghort,
 120 Want sinen orsse niet en deert.
 In die zale sijn si gegaen.
 Galiene was ghevaen
 Met minnen, die sere ontsiet
 Haren oem, maer hine merkes niet.
 123 Enen pellen gincmen daer spreiden,
 Daer si op saten onder hen beden,
 Ferguut ende die joncfrouwe,
 Diene minde met goeder trouwe.
 Sine dorste hem gewagen niet,
 130 Want si die onnere ontsiet;
 Die riddere hare noit wort en seide:
 Dus satense ende swegen beide,
 Datmen ene grote mile
 Mochte hebben gegaen die wile.
 135 Si en dorste no hi en conste mede,
 Daer omme die tale bleef tier stede.
 Men hietse dwaen ende gaen eten,
 Si dwoegen ende sijn geseten.
 Men brochte hem spisen gnoech,
 140 Ende van wine haer gevoech.
 Si aten ende men hiet opdoen.
 Doe quam gelopen een garsoen,
 Ende dede op dat ammelaken.
 Van wilden dieren ende van draken
 145 So was die tafle gehouwen;
 Ic wane men inder Dunouwen
 Tafle en vonde so wel gewrocht:
 Diese makede was wel bedocht.
 Men deetse op ende die scragen.
 150 Die wert ginc Ferguut vragen,
 Wanen hi quame, wat hi sochte.
 Ferguut seit heme, die niet en rochte
 Te liegene, hoe hi te hove quam,

- Ende hoe hi sine wapine nam,
 155 Ende hoe hem her Keye liep oppe
 Indie zale met sinen scoppe.
 Daerna teldi hem te waren,
 Hoe hi ter roken wilde varen
 Den wimpel halen ende den horen.
- 160 »Comt mi die swarte ridder te voren,
 Ic segt u wel al sonder faelgie:
 Ic sal hem leveren battaelgie;
 Magicken verwinnen ende matten,
 Ic sal sijn hoeft diere scatten.”
- 165 Die goede man wel verstoet,
 Dat Ferguut hadde stouten moet.
 Het was heme utermaten leet,
 Dat hi die aventure anegeet,
 Ende seide: »Lieve jongeline,
- 170 Niet lief en hadde u die coninc,
 Die u sende in dese avonture,
 Die menegen man es worden sure.
 Nieman en mach danen comen;
 Die ridder heft menegen tlijf genomen.
- 175 So sal hi u, gi selter sterven,
 Hi sal een hoeft meer moeten kerven.
 Ic rade u wel dat gijs ontbert,
 Ende ghi ter roken niet en vaert.
 Laetse den duvel volen gaen!
- 180 Ghi hebt ene sotheit onderstaen.
 Die swarte ridder es so fel,
 Hi nemt u thoest, dat wetic wel.
 Si hebben hier gesocht den horen,
 Diere haer leven omme verloren.
- 185 Hens ridder indie werelt gheen,
 Die name heeft jegen hem twee sleen.”
 Ferguut verstont wel sinen wert,
 Hi was blide ende onververt,
 Ende sprac: »Lieve here, en segt nammeer,
- 190 Ic en weter ghenen andren keer:
 Groet wint gesit met clenen regene,
 Die hem vervaert berge hem in devene.
 Ic sal der liebardinnen simple

Den horen nemen ende den wimple.

- 195 Lieve her wert, en raet mi niet,
 Dat ic minen scilt, die gi siet,
 Al dus geel te hove drage;
 Men maecte van mi ene sage,
 Mijn her Key hilt met mi sijn spod.
- 200 Hi hadde recht, also help mi God!
 Mijn lijf omme den horen verdwijnt."
 Also die wert hort, dat hi hem pijn
 Om niet, dat hi den ridder bat,
 Hi sprac: »Vrient, ic en seit niet op dat,
- 205 Dat u soude wesen quaet.
 Nu doet dat u in therte staet,
 Ghi sijt in avonturen groet,
 God moet u bringen uter noet."
 Also dus saten ende spraken,
- 210 So gincmen die bedden maken.
 Een knape quam ende hiet opstaen
 Die heren ende slapen gaen.
 Ferguut stont op, dien sere vaect;
 Vollec hi hem te bedde maect.
- 215 Doe gingensi allegader slapen,
 Die joncfrouwe lach in vroewaken,
 Die te Ferragute hadde haer gepeins;
 Si keerde hare hier ende gheins,
 Sine wiste wat si seggen mochte,
- 220 Si verscoet dicke ende versochte:
 »Owi Ferraguut, wel soete amijs,
 Dat ic nu doge, hoe lettelt wettijs!
 Amijs, wat seggie, sottinne?
 Ic en sagen noit dan heden hier inne.
- 225 Arger ben ic dan een dief,
 Dat ic den genen wille hebben lief,
 Die ic noit en sach meer dan heden,
 Noch en sprac in eneger steden.
 Morgen so sal hi orlof
- 230 Betide nemen ende rumen thof;
 Dan sal hi nemmer van mi weten,
 Saen sal hi mijns vergeten.
 In weet hoec hem gedinken mochte;

- Dade hi altenen in sijn gedochte ;
 235 Daer hi quame, alle joncfrouwen,
 Het ware heme quaet te minen trouwen.
 Hi vaert tielec wech metten dage,
 Hoe sal hi geweten mine clage!
 Hoe wel dat icken minnen mach,
 240 Hi sal mi geven den doetslach.
 Wisti dat ic in selken vare
 In allen stonden dore hem ware,
 Hine dade nemmer die dorperheide,
 Dat hi mi sine minne onseide.
 245 Secgict hem niet, hine weet nommer,
 Wi seggict hem, ic segge mi commer.
 Waer soudic nemen die gedachte?
 Ic soude onneren mijn geslachte,
 Ic lage mi liever in die doetkiste,
 250 Dan hijt van minen monde wiste.
 Wat doe ic dan? Ic sal wech vlien,
 Om enen andren salic spien;
 In willen sien in al mijn leven.
 Mijn vader wille mi emmer geven
 255 Enen hogen prinche, enen coninc,
 Vele scoenre dan desen jongelinc:
 Ay scoenren, wat hebbic geseit?
 So sconen ware mi onghereit,
 Want newer sijn genoet es.
 260 Wiste hi doch hoet met mi es,
 Ende ieken lachterde so sere,
 Hine minde mi nemmere,
 Want hine mint mi groet no clene.
 Gisteren so sat hi bi mi allene,
 265 Hine sprac te mi wert noit en twint;
 Dat haddi, haddi mi ghemint.
 Ic wane hijs niet togen en can.
 Wat soudic minnen selken man?
 Morgen vroe, alst sal graken,
 270 Sal hi hem betide wech maken.
 Hier en blijft [hi] niet: sine scoenheit
 Soe sal mi sijn onghereit.
 Sine scoenheit, wat bestaetsi mi,

- Waer omme spreke ic ende twi,
 275 Sal icse heme nemen ende sine cracht?
 Neen ic, bider goeder nacht,
 Mi ware leet sine mesquame,
 Ic gawe heme eer dan ic hem name."
 Dus leit die joncfrouwe in pinen,
 280 Si versucht sere ende waent verdwinen,
 Die minne dat spel haer leert.
 Menechfout si hare op tbedde keert:
 Dus gelt die minne achter lande
 Den riddere haer saut menegerande;
 285 Der joncfrouwen heft sijs oec gegeven,
 Sine werdes quite in al haer leven.
 Het was hare utermaten leet,
 Datter Ferguut niet af en weet.
 Si hadde sochter die pine gehouden,
 290 Hadde die ridder geweest vergouden;
 Bedi hadsijs te meerren pant.
 In haren rade datsi vant,
 Datsi vanden bedde wille opstaen
 Ende tote Fergute gaen,
 295 Die tote hare niet een twint
 En peinst, no weet dat sine mint.
 Si stac ane haer hemde sidijn,
 Ende ene pelse hermerijn.
 Stillekine es si gegaen
 300 Toter cameren, ende heftse ondaen;
 Al met ghemake ginc si vort,
 Haer ware leet haddement gehort;
 Toten bedde dat si quam,
 Ferguut si slapende vernam.
 305 Si stont al pensende een lanc stic:
 »Wacharme," seitsi, »wat salic
 Ten riddere seggen, alse hi ontwaect?"
 Wel naer hadsi haer weder gemaect
 Ten bedde, daer si lach te voren,
 310 Maer die minne riet hare in doren,
 Datsine wecte liselike,
 Den ridder, ende seide hem hastelike
 Algader hoet met haer stoet ende ware.

- Galiene was in vare ,
 315 Dat sijt den ridder soude gewagen.
 Die minne gincse weder jagen ,
 Ende riet hare datsi haren moet
 Den riddere ondeckte , ende hoet hare stoet.
 Hen es dorper ne geen , so fine
 320 Hem en soude ontfarmen haer pine , 1)
 Die si dogede die joncfrouwe ;
 Si wranc haer hande met groten rouwe ,
 Ende si versuchte ende weende sere ,
 Want het dochte hare grote onnere.
 325 Op sine herte tintelde hare hant.
 Ferguut ontwakede alte hant ,
 Ende vant knielen Galienen
 Vore hem ende sere wenen.
 Ferguut gegreepse herde saen .
 330 Ende seide : » Joncfrouwe , gi sijt gevaen ,
 Segt mi , wat soekedi hier nu ? »
 Galiene sprac : » Ic come hier tu ,
 Lief , u minne heft mi ghevaen ;
 Gine troest mi , si sal mi verslaen.
 335 U minne doet mi groten toren ,
 Al mine herte hebbic verloren ,
 Die hier tote u quam gevaren ,
 Waer es soe , lief , wijstse mi , caren .
 Geeft mi mijn herte soe doedi wel . »
 340 Ferguut sprac : » Houdi u spel ,
 Joncfrouwe ? in sach u herte nie ,
 Sine quam hier niet ; in segt , bedie
 Haddicse , ic en gavese u niet ,
 Ic en sachse nie ; joncfrouwe , vliet ! »
 345 — » Ay her ridder , en secges nemmeer ,
 Ghi hebt mijn herte , gi doet mi seer ,
 Ghi hebter qualijc omme gesien ,
 Dat gi mi wech hetet vlien ;
 Si es tuwen dienste lude ende stille ,

1) Eene in de spreektaal nog zeer gewone , en in 't Mnd. zeer gebruikelijke constructie : „ Er is geen dorper , of , zóó schoon een meisje , hij zou zich ontfermen over haar leed . »

330 Ghi moget met mi doen uwen wille.
 Ic en werde nemmer blide
 Sonder u in enegen tide.
 Om u ben ic in groter noet,
 Ghi hebt mijn leven ende mijn doet."

335 Al lachende so sprac Ferguut:
 »Joncfrouwe, omme ander dinc ben ic uut
 Dan omme dusdane saken comen;
 Ene battaelgie hebbic genomen,
 Die ic emmer voldoen moet.

360 Joncfrouwe, gevalse mi goet,
 Tote u salic weder keren;
 Dan suldi mi te minnen leren.
 Mine minne sal u sijn gereet
 Ende al dat ic mach doen; God weet;

365 Maer ic bidde dat gi mi verste gheft,
 Tes mi die ridder gesproken heft,
 Dien men heet van der roken awert,
 Hoe sere dat mi te pinen wert;
 Want in weet ghene keyserinne,

370 Dier ic orlovede mine minne,
 Vore dat ic hebbe verwonnen
 Den ridder, wils mi God onnen."
 Alse dit die joncfrouwe versiet,
 Hastelike si danen sciet,

375 Op hare bedde es si saen gegaen.
 Si was met groten sere bevaen,
 Si scaemde hare utermaten sere,
 Dat si op minne ten jonchere
 Ginc, diese haer ontseit heft.

380 Hare rouwet sere datsi leift.
 Si hilt hare selven over quaet,
 Datsi noit dede die overdaet.
 Ene wile seitsoe, si soude haer herten,
 Soe soude si comen uter smerten;

385 Ene ander waerf in haren sinne
 Seitsoe, dat haer noit wijf om minne
 In haer geslachte tleven nam,
 Sine souts niet doen, al was si gram.
 Doe seidsoe: »Morgen vroe alst daget,

- 390 Soe willic oec varen ter jaget
 Te minen vader sonder orlof,
 Ic wille der minnen comen of.”
 Binnen dien dat dus gemiet
 Die joncfrouwe, quam die daech gescriet
- 395 In die sale: het was claeer daer uurt.
 Hastelike wart op Ferguut,
 Hi wilde sine wapine anedoen,
 Doe brochse voer hem een garsoen.
 Hi was gewapint ghereet.
- 400 Men brochte sijn ors vor hem geleet,
 Hi spranc vollijc in dat gesmide,
 Sijn ors was utermaten blide.
 Te sinen wert nam hi orlof
 Ende seide hi wilde rumen thof,
- 405 Ende daer na ane die joncfrouwe,
 Die stont bevaen met groten rouwe.
 Doe ruemdi die jegenode.
 Tors liep wech, en deet niet node.

Klassieke Sagenkring.

TROJAANSCH E OORLOG.

Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 380—398.

Jhr. PH. BLOMMAERT, Oudvlaemsche Gedichten, I. en II. Deel.

De gedichten uit den klassieken Sagenkring, die voornamelijk den Trojaanschen oorlog, de heldenfeiten van Jason en vooral het roemrijke leven van Alexander bezongen, zijn eerst in de dertiende eeuw in de volkstaal behandeld, en waren, hoezeer zij geheel den vorm der ridderpoëzie behielden, earder eene direkte tegenstelling daartegen, dan de laatste en zwakste voortbrengselen uit den verval tijd van het ridderepos. Zij zijn de eerste poging om de werkelijkheid te bezingen in helden als Hector en Alexander tegenover den fabelachtigen Arthur en Karel, en alzoo de overgang tot het zuiver didactische tijdperk onzer letterkunde. De Trojaansche Oorlog van Benoît de Sainte Maure werd door Maerlant in zijne jeugd vertaald, ongeveer omtrent

1240—1245, doch om de groote uitgebreidheid later, en wel vóór 1270, verkort door Segher Dieregodgaf die er als inleiding een zang, getiteld: *Dits tprieel van Troyen*, bijvoegde. Van Maerlants werk zijn nog een paar fragmenten tot ons gekomen.

HECTORS GRAMSCHAP.

vs. 2246—2630.

*Dits hoe dat her Hector ute der stat voer die van
Troyen te hulpen.*

- Och! wat jammer ende wat rouwen
Sal men hier saen mogen scouwen,
Ende hoe swaer een ongheval,
In weet hoe ict ghesegghen sal.
- 8 Mi wondert dat die van der stat
Nie alle daer om en bliven mat,
Om alsoe scadelike sake.
Droeve sere ende tonghemake
Waren si tallen tiden voert;
- 10 Noit en was daerna in die port
Bliscap, want hoe mochtet wesen.
Nu hoert hoet quam te desen,
Ende hoe die wijch daerna verghinc.
Nemmermeer en hoerdi dinc
- 15 Soe-droeflec onder een ende ander.
Dat voersproken heeft Cassander
Moet gheschien in corter tijt.
Men hielt den vrede sonder nijt;
De XXX daghe leden; binnen desen
- 20 Die ridders die sijn alle genesen.
Menech man hevet grote joye,
Dat hi ten vreseliken tornoye
Des anders daghes wesen sal,
Daert ghesciede dat ongheval:
- 25 Ter quader tijt was hi bestaen
Ende gheëndt ende voldael.
Andromaca hiet her Hectors wijf,
Die scoenste die doe hadde lijf,
Soe edel was si ende wel geboren,
- 30 Van hovescheiden hadde si te voren,

- Haren man ghetrouwe, ende dat was recht.
 Si hadde vore tgrote ghevecht
 Twee scoene kindre bi her Hectore:
 Landoniaca ic deen noemen hoere,
- 35 Te dien tide waest out vijf jaer.
 Darijs segt over waer,
 Dat edelije was ghemaect,
 Blont ende wit ende wel gheraect,
 Ende van andren kindren bloeme.
- 40 Nu hoert hoe ic dat ander noeme,
 Also ict in boeken vant:
 Astionaca waest ghenant;
 Het en was maer twee jaer out,
 Doen hem die wile wert onhout.
- 45 Hoert wat daer doen was bracht
 Recht op den selven nacht,
 Doen die vrede inde nam.
 Dleet, dat der vrouwen te voren quam,
 Mochte haer des sinnes doen verwerren.
- 50 Die gode toeghdent haer van verren,
 Beide bi tekene ende bi droeme,
 Dies nam si herde goede goeme
 Om hare scade, om haren rouwe.
 Des nacht ghedoechde die vrouwe.
- 55 Pine, jammer ende verdriet;
 Maer dies en twifelde haer niet:
 Vaert her Hector uut ter battailien,
 Hi blijft doot sonder faillien,
 Ende hi die plaetse niet en rumet,
- 60 Eer hi doot vanden orsse tumet.
 Andromaca was seker das,
 Want hare te voren comen was,
 Dies was haer liden te meere
 Verdroevet utermaten sere,
- 65 Ende dat en dochte mi gheen wonder;
 Want si seit hem al besonder:
 „Here,” sprac si, „hoert herwaert,
 Van ere dinc ben ic vervaert
 Soe sere, daer ic ligghen bi u,
- 70 Dat mi te moede es al nu,

- Als of mijn lijf soude vergaen;
 De gode dedent mi verstaen.
 De dinc, daer ic om ben onblikde,
 Dats dat ghi niet en vaert ten stride.
- 73** Sijt seker dies ende onghehoent,
 Die gode hebbent mi vertoent,
 Eest dat ghi heden comt dare,
 Men bringt u doot op ene bare.
 Der gode raet en wille dat niet,
- 80** Dat die dinc aldus gheschiet,
 Ende ghi aldus verliest u leven.
 Selc teken hebben si mi ghegheven,
 Eest dat ghi ute ten wighe rijdt,
 Dat ghi blivet doot inden strijt.
- 85** Na dien dat ic u segghe hier af,
 En vaert niet sonder minen orlof,
 Ende laet u hier af bevroeden.
 Voer alle dinc seldi u hoeden
 Te doene, gheloefdi mi,
- 90** Dat jeghen der gode wille si."
 Her Hector wert erre op hare,
 Want hare woerdt heeft hi ommare,
 Ende dat si bringhet voert;
 Heetelike hi haer antwoert:
- 95** „Nu meer soe wetic oec dat
 Ende ghevroet soe lanc soe bat,
 Dat gi clene no groet en vroet.
 Grote stoutheit eest dat ghi doet,
 Mi te radene dese sake.
- 100** Waerdi van droeme tonghemake?
 Tellet mi al sonderlinghe.
 Droeme dat sijn bedroghen dinghe,
 Daer en houdic mi niet an.
 Alsoe langhe als ic mach ende can
- 105** Willic mi tallen tiden weren
 Jeghen die ghene, die mi willen deren
 Ende doot hebben mijn gheslachte,
 Daertoe belegghen mi met crachte.
 Waert dat alsoe gheschiede;
- 110** Dat quame onder die felle liede,

- Ocht onder die heren vander stede,
 Dier ons wel C^m zijn mede,
 Dat ic ware aldus versaeght
 Omme enen droem, vrouwe, dien ghi saeght,
 113 Dat ic niet ute en dorste varen,
 Beter waric doot tewaren.
 Nemmermeer en moghet God ghehingen,
 Dat ic vervaert si van dien dinghen;
 En sprekes mi niet, dats dat ic mene,
 120 In doets doer u groet no clene.”
 Andromaca weende ende versuchte
 Om die sake die si vruchte;
 Dat rode blie, dat haer stont wale,
 Wert swert, bleec ende vale;
 123 Wel na wert si uten sinne.
 Den coninc gaf si dat inne,
 Dat hi her Hector binnen houde,
 Ochte hine levende hebben woude,
 Ende hi boven alle dinc neme ware,
 130 Dat hi ten stride niet en vare.
 Priam was hovesch ende goedertieren,
 Hier af wert hi in vare sciene,
 Hi en troeste hem niemens dan her Hectors,
 Dats altemale zijn sorcoers.
 133 Blivet hi, dat weet hi te voren,
 Si nemens scade ende toren;
 Dus en der hi hem niet ontbieden
 Te varen uut met andren lieden.
 Hi kint de vrouwe van selken rade,
 140 Dat men best haren wille dade,
 Want sijt hem brachte doer doghet ane.
 Parijs nam sine compane,
 Ende Troylus ende Eneas,
 Coninc Mennoen ende Pollidamas,
 145 Ende van Lancolie coninc Eufenus,
 Coninc Serpedoen ende Clautus,
 Cupesus die groete ende die sterke;
 Jhaphes heeft sine marke,
 Ende Remus ende Altuaus,
 150 Ephisteeplus ende Adroscus.

- Coninc Efaus Forcaus,
 Die here was vanden Philistine,
 Hadde daer oec alle die sine.
 Philemeus die scoene, die vroede,
 133 Ende andre vele coninghe goede
 Hevet Parijs al ghescaert,
 Wel beset ende bewaert.
 Die scaren waren lanc gherect,
 Ende die orssen wel verdeckt,
 160 Die banieren wel beset,
 Die speren staerc, dyser wel ghewet
 Van wapenen waren si wel verwaert
 Ende van herten onvervaert.
 Doe gheboet die coninc Priam,
 163 Want hi was een wel gheraect man,
 Dat die heren ten selven tiden
 Ghetoghelike unt soudén riden,
 Want die Grieken mochtens hem beroemen,
 Dat si ten litsen [eerst] waren comen.
 170 Tierst dat her Hector wist, die milde,
 Dat sijn vader niet en wilde,
 Dat hi voere ten tornoye,
 Hi was in groten vernoye,
 Dat hi die vrouwe Andromaca
 173 Teblouwen [en] hadde daerna.
 Hi swert si hadde sijn hulde verloren,
 Dat sijt hem l rachten te voren.
 Sere dreyghedise utermaten;
 Ende swert dat hise altoes sal haten;
 180 Hets wonder dat hise niet en slaet.
 Sine wapen eeyste hi daer [hi] staet,
 Die waren gheborghen over side;
 Dies eyschens was die vrouwe onblide.
 Si gaeft hem ende hi deedse ane.
 183 Andromaca, na minen wane,
 Was in onmacht ter selver stede,
 Als hi die wapene anedede;
 Si maecte groet hantgheslach,
 Want si ontsach den wreedén dach.
 190 Sere bat si hem dat hi woude bliven

- Ende hem selven niet en ontlive.
 Dicke bat si hem ghenade,
 Als si siet dat hijs niet en dade,
 Noch doer roepen, no doer bede,
 195 Noch doer ghene sake mede,
 Dat hi niet laten en woude die vaert,
 Omdat si weent ende meshaert.
 Al sout haer al de werelt vromen
 Dede si alle die vrouwen comen,
 200 Ecuba ende sijn suster mede,
 Die alle drie weenden gherede.
 Alle drie hebben sine besworen,
 Dat hi hare bede wilde horen,
 Ende hi binnen soude bliven:
 205 Hets al om niet dat si bedriven,
 Hi en acht screyden noch spel.
 „Sone,” sprac die moeder, „wet dat wel,
 Dat ghi mi verget algader
 Ende den coninc uwen vader.
 210 Wi maken groet onghedout,
 In weet om wiens ghijt horen wout.
 Lieve kint, wildi ons begheven,
 Hoe selen wi sonder u moghen leven?
 Wat dode souden wi dan becoren,
 215 Ochte wi u aldus verloren.
 Hier en es vrouwe die mocht ghedueren,
 Haer en soude haer herte scueren.
 Ai lieve kint, nu doet ende blijft,
 Ende merket doch op dese wijf,
 220 Si screyen alle groet ende cleene.”
 Pollexima ende vrouwe Helene
 Woudene bi den clede houden:
 En diedde niet al dat si scouden.
 Wat si baden alle die vrouwen,
 225 Dat was om niet, bi miere trouwen,
 Hine wiste van moede wat doen mere.
 Andromaca die dreyghdi sere.
 Als si siet dat niet en diet,
 Slaet si haer handen ende maect verdriet,
 230 Groet gheween ende groet mesbaer;

- Si sleet haer scone ghelu haer,
 Als of si ware des sinnes ane.
 Metter haest soe liep si dane.
 In ene camere ghinc Andromaca
- 235** Om haren sone Astionaca;
 Dien maecte si met tranen warm,
 Si nammen sciene op haren arm;
 In die sale liep si vermoit
 Daer her Hector sijn cousen scoit;
- 240** Voer hem warpsi sijn kint ende seght:
 „Here, om tkint dat vore u leght,
 Dat cleine es, ende ghi selve wont,
 Soe biddic u, dat ghi mi des ont,
 Dat ghi mine woerd bekint.
- 245** Ontfarme u mijns! dit es u kint;
 Ghine sieghet meer na desen tijt,
 Eest dat ghi vaert inden strijt.
 Ghi stervet in dezer reze;
 Dat kint blijft van u wese.
- 250** Verwoet wolf, verdoemt ries,
 En ontfarmt u niet dies,
 Dat ghi soe sere haet u leven.
 Twi seldi soe saen begheven
 Beide mi ende uwer moeder,
- 255** Vader, kinder, suster, broeder?
 Twi seldi ons laten verslaen?
 Hoe selen wi sonder u ontgaen?
 O wi, o wi deser aventuren!”
 Mettien soe viel si ter selver uren
- 260** In onmacht in die sale, neder.
 Helene hiefse saen op weder,
 Die grote rouwe int herte doeghde.
 Om hare, als si van buten toeghde.
 Her Hector was die niet en dede
- 265** Noch om kint noch om bede,
 Hi en es cleene no groet vervaert.
 Mettien bracht men hem sijn paert;
 Hi wilt uutriden hoe soet gae.
 Mettien spranc op Andromaca,
- 270** Si maecte soe groet gherochte,

- Datment verre horen mochte ;
 Int paleis van Troyen binnen
 Mocht elc hoeren ende bekinnen.
 Si deder weenen vele tranen :
- 275 »O wi, o wi!» sprac si, »nu gaet ons ane
 Die ure dat wi doot wouden wesen.”
 Andromaca ghinc wech met desen
 Tot Priamus den coninc rike,
 Slaende haer hande jammerlike ;
- 280 Cume mach si ghespreken van moede,
 Doch riep si alsoe die vroede :
 »Seght mi, dul man, du dunct mi riesen,
 Du saelt noch heden wel verliesen ;
 Vaert her Hector buten in den strijt,
- 285 Hi blijfter doot, des seker sijt.
 Ic weet wel dat alsoe moet gaen,
 Die gode dadent mi verstaen,
 Ic hebt vorsien in dier ghebare.
 Comt hi in die Griexsce scare,
- 290 Si slaene doot ; wat doestu dan ?
 Nemmermeer siedi minen man :
 Gaet, houtenne, here mijn.
 Astionaca mijn kint ende tzijn
 Leidic te sinen voeten heden ;
- 295 Sine moeder heves hem ghebeden,
 Pollexima ende vrouwe Helene,
 Maer en diet groet no clene ;
 Hi en woude haers willen niet gheweten.
 Recht nu was hi opgheseten,
- 300 Here, doe ic liep te di.
 Ganc henen ende houten mi ;
 Hi heeft mi sere versproken weder.”
 Mettien worde viel si neder.
 Doe rechtese op die here goet.
- 305 Priam was stout ende vroet
 Ende sinen viant harde wreet ;
 Nadien dat men die waerheit weet ;
 Hi en was te licht niet in die tale,
 Maer hovesch ende ghesedech wale.
- 310 Als hi van hare heeft ghehoert

- Selc mesbaer ende selke woert,
 Die woerde ghinghen hem ter herten naer.
 Hi hadde vrese ende groten vaer,
 Swaer versuchten ginc hem ane;
 315 Mettien begonsten hem uut te gane
 Die tranen uut sinen oghen bede,
 Die droeghde hi met sinen clede.
 Sijn herte dede hem dic messchien.
 Op een paert sat hi mettien,
 320 Uut der salen es hi ghereden,
 Peysende met serecheden.
 Hier Hectore ontmoette hi in der straten,
 Sere vererret utermaten;
 Van moede hadden sine doen sweten,
 325 Die hem baden omme beten.
 Op die Grieken stont hem die moet;
 Onder sinen stalinen hoet
 Was sijn anschijn roet als een vier,
 Sijn oghen waren hem soe fier
 330 Ende soe vreselijc ontsteken.
 Nu hoert hier wonder af spreken:
 Ghelijc den brande waren si roet;
 Lyoen noch beesten, clene no groet,
 En es van sinne niet soe vreesam,
 335 Vor waer gheseit als ict vernam;
 Hine es soe stout, bi miere trouwen,
 Diene in die oghen dorste anescouwen,
 Ja! die honde van dier stede
 Vloen als sine saghen mede.
 340 Ghewapent sat hi op Galenteye,
 Ane sine zide sine espeye,
 Die wel helme sniden can.
 Biden breidele namen Priam
 Ende seide: »Ghi blivet hier twaren,
 345 In late u heden buten varen.
 Ic bid u, besiet u bet;
 Biden goden van onser wet
 Manic u te deser tijt,
 En si mijn wille dat ghi niet uut en rijt.
 350 Ic en wille oec niet dat gheschiede,

- Dat ghi dadt dat ic u verbiede:
 Hets recht dat ghi doet mijn ghebodt.
 Ghine vaert niet ute, alsoe hulpe mi God,
 Heden meer; — nu hoert wat wenen
- 355 Driven die vrouwen alle ghemene:
 Hoert hoe sere si mesbaren.
 Hem allen ontfermt uus te waren,
 Lieve kint, nu beet gherede.”
 Her Hectore was te moede lede,
- 360 Sinen vader en dar hi niet vergramen,
 Noch hi en dar niet bliven van scamen;
 Onteert waent hi sijn emmermere.
 »Ay here,” sprac hi, »here, here!
 Ghi en sijt hier op niet wel bepeinst,
- 365 Omdat een dul hevet gheveinst
 Ende vertellet haren droem,
 Ende ghi daeruut nemet goem.
 En varic niet ute, wet over waer,
 Men saelt mi lachteren verre ende naer,
- 370 Dat mi een wijf hier bliven doet.
 Met rechte sout u duncken goet,
 Dat ic den onsen stonde in staden,
 Die noch heden werden verladen.”
 Deser woerden en acht Priam niet,
- 375 Soe vele bat hi hem ende hiet,
 Dat hi keerde, al dede hijt niet lichte;
 Maer soe vreselike was sijn ansichte,
 Hi en es soe coene die op hem siet.
 Ontwapennen en wilt hi heme niet
- 380 Sonder van der ventalien allene.
 Priam sende groet ende clene,
 Al dat hi uitsenden mochte;
 Wat manne die te wapenne dochte,
 Trac al ute op den velde,
- 385 Opten pleine met ghewelde.

ALEXANDER.

GERVINUS, Gesch. der deutschen Dicht. I. 211—231.

D^r. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 398—442.

Dit merkwaardig gedicht werd naar de Latijnsche Alexandreis van Gauthier de Chastillon in het jaar 1246 door Jacob van Maerlant vertaald, en aan eene jonkvrouwe Gotile opgedragen, wier liefde hij hoopte te verwerven. De didactische richting van Maerlant is reeds hier merkbaar, daar hij meer beoogt eene levensbeschrijving dan wel een epos te schrijven, en er naar streeft waarheid te leveren, en „wijsheit ende dacheortinghe” te vereenigen.

DE VAL VAN TYRUS..

f. 23d.—26c.

- Die coninc sende boden vort
Tote Tyren in die goede port,
Daer Appollinis in was here
Gheweldich ende met groter ere.
- 8 Hi ontboot hem, ofte hi woude,
Dat hi hem beraden soude,
Weder hi hem woude ontfacen
So met stride wederstaen.
- Onwert hadden si die boden,
10 Bedi daden sise doden.
Dat verhoort te hant Macedo:
Hi was der orlogen wael vro,
Maer sere rouwen hem die liede.
Hi pensde 1) dat si om ghene miede
- 13 Jeghen hem en mochten versoenen.
Hi liet die port van Cydonen
- 26 a. Ende voer 2) te Tyrenwart.
Die porters vant hi onvervart
Ende ghevest met enen mure,
- 20 Ghetornet ende begraven ter cure,
Ende meneghen man staende ten tinnen.
Blide was hi in sinen sinne,
Dat hi daer vechten soude seghe:

1) Hs. Si pensden.

2) Hs. vort.

- Dies was hi seker alle wege.
- 25 Hi besach die porte van bi:
 Daer stont menech degen vri,
 Wael ghewapent na hare maniere,
 Ende menich tor, starc ende diere:
 Verhort waren die cantele
- 30 Jeghen tribuke ende magnele.
 Daer stelde men meneghen pederiere.
 Die van binnen behinghen sciene
 Die mure met planken ende met scilden,
 Die die worpe wael onthilden.
- 35 Met slingeren street men vele daer
 Ende met boghen, dat was waer.
 So langhe vachtmen vor die stede,
 Dat men daer meneghen sterven dede;
 Nochtan en mochtmense niet winnen,
- 40 So groot were was van binnen;
 Want si daden die were so groot,
 Dat si drie heren sloeghen doot.
 Die stede stont bider see:
 Daer dedemen den lieden wee
- 45 Met scepen, daer men mede vacht
 Op die porte met groter cracht;
 Ende te lande vachtmen mede
 Te perde ende te voete op die stede;
 Ende men brac den muur met crachte
- 50 Beide bi daghe ende bi nachte.
 Al dat volc sloech men ter doot,
- 26 b. Jong ende out, clene ende groot,
 Ende gheenre ghenaden en woudemen pleghen,
 Want si die boden hadden verslegen:
- 55 Hier om dede die coninc verslaen
 Al dat men daer mochte begaen,
 Sonder die 1) in kerken vloen
 En woude hi gheen quaet doen.
 Daer was harde groot ghecrac
- 60 Doemen die edel stede ontstac
 Onder wint met griexen viere.

1) Hs. die die.

- Die brant was groot ende ongehiere:
 Die vrouwen riepen lude met wene:
 • Het verbrant al, grote ende clene!"
- 63 Maer Appollinis hi ontghinc
 Doe dat volc al die doot ontfinc.
 Daer was die doot mengherhande:
 Som liepen si indien brande
 Also 1) wouden ontflien den slaghen;
- 70 Som si ooc dat vier ontsaghen
 Ende lieten hem met swerden slaen.
 Die dit ooc bede wilden ontgaen
 Si lieten hem vallen in die see.
 Dus was daer meneghen vele wee.
- 75 Som bleven si onder der maisieren:
 Dus waren die dode van manieren.
 Ooc wasser veel, in waren dinghen,
 Die hem ooc met stricken hinghen;
 Selke waren ooc van dien,
- 80 Die niet altoos en wouden vlien,
 Want het dochte hem wesen scande:
 Si wouden dor die ere vanden lande
 Werender hant haer lijf verliesen
 Ende een eerlec inde kiesien;
- 85 Men sloechse doot ende si sloeghen,
 Dit dochte hem alder beste ghevoeghen.
- 26 c. Het dochte mi sijn die soonste doot,
 Bedi si haddens ere groot.
 Aldus was die edel poort
- 90 Tyren algader ghestoort.

DE INTOCHT IN BABYLON.

f. 50d.—51d.

Mochtic ghetellen al die feesten,
 Die de hoochsten ende die meesten
 Binnen Babilonien dreven,
 Also alsiet vant bescreven

1) Hs. Alse hi.

- 3 Van meester Woutere Castelion,
 So soudict harde gherne doen.
 Daer was van vreuden groot gheluut:
 Men hinc daer die pellen uut
 Ende die rijcheit, die hier te voren
 10 Menich coninc uutvercoren
 Hadde ghewonnen ende ghecocht,
 Ende met crachte daer ghebrocht.
 Met ghimmen ende met diere ware
 Waren verciert die outare:
 15 Vor die huse op die pleine
 Stonden beelden, groot ende cleine,
 Alsoe die liede allegader
 Maecten na haren vader:
 31 a. Som waren si selverijn,
 20 Som van goude, som yserijn,
 Som van houte, som van metale,
 Ghescepen utermaten wale.
 Elc nadien dat hi was rike
 Haddi ghemaect sijns vader ghelike.
 25 Daer waren dantse vele gheleit:
 Die straten waren alle bespreit
 Met pelne ende met singlatoene,
 Bede scarlaken ende ooc groene;
 Ende samijt met goude beslegghen
 30 Brachtmen aldaer ghedregghen.
 In diere manieren van Babilone
 Hinc meneghe guldine crone.
 Die rike porteren vander stede
 Ende die hoghe vrouwen mede
 35 Hadden cleder uitghehanghen,
 Daer draken in stonden ende slanghen,
 Elkerlijc na sijne maniere:
 Die salamandre, die biden viere
 Levet sonder ander spise,
 40 Die stont daer na hare wise.
 Daer stont ooc dorenture
 Vanden lybart die aventure,
 Die es wonderlike groot;
 Want die lewinne werpet al doot

- 45 Hare jonghen alle drie te gader:
 Dan comt daertoe die vader
 Ende belecket alle sijn jonghen
 Al omme ende om mettier tonghe,
 Ende hi geet roepen ende gronieren
- 50 Eiselike na sijn manieren;
 Mettien lude ontsaen si dleven.
 Dit stont in die pelne bescreven.
 Die nature stont daerna
- 51 b. Van enen serpent hiet vipra:
- 55 Men vinter newer mee
 Van eenre nature dan twee.
 Hare nature es dusghedaen,
 Alsi selen ghenoten gaen
 Dan comt stappans dat wijf
- 60 Ende ontoet den mont wel rijf,
 Ende die man stect sijn hoot daerinne,
 Ende si bitet hem af van groter minne.
 Aldus blijft daer die man doot:
 Ende si blivet vanden twee jonghen doot,
- 65 Want alsi gheneest, split si ontwe:
 Aldus en blijfter maer twe.
 Die pellicaen stont daer bescreven;
 Sine jonghe en moghen niet leven
 Si en hebben thertebloet
- 70 Vander moeder diese broet.
 Daer stont hoe die moeder peckede
 Ende haerssels herte uuttreckede:
 Dus werden si hare te sure.
 Dit es eens voghels nature.
- 75 Fenix stont daer in dien viere:
 Dat es ooc sijn maniere;
 Also hi te pulver es verbrant
 So wast een ander althant
 Vanden assen diere bleven:
- 80 Dus en mach er maer een leven.
 Ander beesten ende ander worme
 Van so wonderlike vorme
 Stonden ghinder angheweven:
 Al en hadde ic el niet bescreven

- 83 Binnen acht daghen, na minen waen,
 Dan haer nature ende haer ghedaen,
 Nochtan en haddic volscreven niet:
 Hierbi eest dat ict achterliet,
- 51 c. Ende secghe u vanden hoghen doen.
- 90 Die diernen ende die garsoen
 Waren ghecleet met samite:
 Daer was menech wimpel wite;
 Ende menech dulle warmoes dierne
 Die onghewoon was te vierne,
- 95 Vraech[de]mense hoe si hiete,
 Si seiden ver Ymme oft Margriete.
 Die selve niet en was so rike,
 Dat si hare mochte cleeden eerlike,
 Die hadde gheleende cleder an,
- 100 Was hi wijf, was hi man.
 Aldien wech dien Alexander
 Quam ghereden ende menech ander,
 Was gheciert met sconen bloemen,
 Die ic niet wel en can ghenoomen.
- 105 Van boven waest met sconen risen
 Al verdeckt in dierre wisen,
 Dat hem vanden sonnenscine
 En mochte comen eneghe pine.
 Als hi was binnen der cierheit
- 110 Was daer menech cruut ghereit;
 Timiane ende wirooc,
 Dat utermate wale rooc,
 Staken mure (*sic*!) ende sinamoma,
 Gargana, casea, aroma:
- 115 Dat deden si dor siere ere
 Ende harde vele mere.
 Tygren, loncen ende luparde
 Toonde men hem ende lybarde
 Ende meneghe beeste na minen wane,
- 120 Die ghevoet es in Yrcane.
 Op die huse saten cnapen:
- 51 d. Vrouwen ghingen ten veensteren gapen
 Om dien edelen man te sienc,
 Die nie wille en hadde te vlienc.

- 125 Die menestrevele quamen daer mede
 Vor dien coninc in die stede
 Ende loofdene met haren sanghe:
 Vedelen, harpen ende symphonien,
 Cytolen, orghelen ende stiven:
- 130 Men speelder met swerden ende met cniven.
 Daer was menech astronomijn
 Die in die sterne conste sien,
 Wat ghescien soude daernaer
 Over menech hondert jaer.
- 135 Noit en was in eertrike
 Man ontfaen so eerlike:
 Noit ontfinc dat volc van Rome
 Met so eerliken gome
 Haren keyser Octaviane,
- 140 Die ooc Augustus hiet, ic wane;
 Noit en was so wael ontfaen
 Julius, dat es mijn waen.
-

HET DROOMGEZICHT VAN ALEXANDER.

f. 41c.—42d.

- 41 c. Macedo ghinc alse hi woude
 Slapen op een bedde van goude:
- 41 d. Hine mochte niet gherusten
 In sijn bedde met eengher lusten;
- 5 Alse nu pensdi dat hi wilde
 Beide met spere ende met scilde
 Varen jeghen die rechter scare;
 Dan pensde hi dat beter ware
 Aen die slinke side te jaghene
- 10 Om Daris her te versaghene.
 Dus menechfout was sijn ghedochte,
 Dat hi niet slapen en mochte.
 Doen Alexander was in sorghen
 Om dien wreden dach van morghen
- 15 Sach hi ene wonderlike dinc,
 Die grote here, die coninc.

- Hi sach Tyberis die riviere staen,
 Daer nu roem es sonder waen (*sic*):
 In een eylant sach hi ene sale,
 20 Die Tyberis hadde alre male
 Ommelopen met haren stroom.
 Dit sachhi alse in enen droom:
 Die sale was hoghe al toter mane;
 Daer op sat, na minen wane,
 25 Die godinne vanden seghe,
 Die hi minde alle weghe,
 Victoria was hare name:
 Si dochte hem scone ende bequame.
 Dat huus stoet op vier pylare,
 30 Groot ende scone ende oppenbare:
 Die eerste pylaer hiet wijsheit,
 Die moet sijn den ghenen ghereit
 Die seghe willen, sekerlike,
 Ghewinnen in dit eertrike.
 35 Gherechteheit was dat ander:
 42 a. Die hadde over hem Alexander,
 Bedi so wan hi altoos seghe
 So waer hi quam allerweghe.
 Die derde dats ghedoochsaenhede:
 40 Die hadde hi ooc in sinen sede;
 Blidelike ghedoochde hi dat sure
 Om die goede aventure.
 Die vierde pylaer dat es cracht.
 Wie hadde noit so grote macht
 45 Dese here, dese man V voeten (*sic*)
 Iline dorstene harde wael ghemoeten.
 Drie doren waren an die sale
 Met dieren stenen harde wale:
 Welctijt datmen porfede die herre
 50 Mochtment horen harde verre.
 Wat dat bediet moochdi kinnen:
 Alse die liede seghe ghewinnen
 Sprectmen verre van haren daden
 Ende singt daeraf in menghe stade.
 55 Op die sulle sit Gierechede,
 Die es in der gheenre sede

Die strijt ende orloghe bestaen,
 Ende die seghe willen ontfæen.
 Op enen solre in dien paleise

60 Sit Victoria mit peise:

Haer sitten es 1) yvorien al.
 Si ghevet mildelike overal
 Met bliden handen als die milde:
 Op haer hoot stoet alsijt wilde

65 Een hoedekijn van lauwer blomen.

Dus sach hijt al in sinen dromen.
 Ende hare suster saten ooc daer
 Ende songhen sere al oppenbaer
 Lof ende prijs ende wereltore;

70 Ende sine sweghen nemmermere;

42 b. So wie dat hevet prijs ende seghe

Van hem sprect men alleweghe.
 Naest haer sat die Mogenthede
 Verweendelike op hare stede:

75 Noch heeft si in haer bedwanc

Alder werelt ommeganc.
 Ontsienlichede sat daernaer
 Die den 2) maten doet groten vaer;
 Daerna die vrouwe van allen rechten:

80 Die de ghene wille lechten

Sittet in die vierde 3) stede
 Ende si hetet Narechdechede (*sic*).
 Goedertierenheit es daer bi:
 Si maect den conincrike vri

85 Ende si doet bliven ghestade

Ewelike met haren rade.
 Rijcheit es daerbi gheseten,
 Die luttel duechden leert weten:
 Si es moeder van allen sonden

90 Ende maect werringhe tallen stonden.

Daer sit die vrouwe van reden
 Die vrede maect in allen steden:

1) Hs. siden sijn.

2) Hs. die dier m.

3) Hs. derde.

- Si sit op enen setel hoghe,
 Ende si es dat ende van orloghe.
- 95 Bliscap sit vor der vrouwen voete
 Die alleweghe singhet soete,
 Ende Smekinghe ende Wale Onnen
 Singhen scone na haer connen
 Vor die vrouwe Victoria
- 400 Liedekine, die hierna
 Nemmermeer en werden verleet
 Also langhe als die werelt steet.
 Dese ystorien die hier staen
 Moete hi hebben, sonder waen,
- 405 In sijn herte alleweghe
 So wie die wille winnen seghe.
 Dese vrouwe Victoria
 Sach ende sach, verre ende na.
 Cortelije si versach
- 410 Waer dat Alexander lach,
 Ende sorghede om die ere.
 Hare begonste ontfarmen sere:
 Si dachte ooc mede dat si wilde,
 Dat hi den seghe altoos behilde:
- 415 Bedi ontsach si dattie vrese
 Vander vreesseliker rese
 Den edelen vorste quetsen mochte,
 Om dat hire vele 1) onnme dochte.
 Si rumede stappans hare sale,
- 420 Met enen gheswerke gedect wale,
 Ende doe ghinc si althant
 Ten huse daer si den slaep vant.
 Aldus was hare tale algader:
 »Stant op, hoorstunt, lieve vader,
- 425 Vaer daer Alexander legghet,
 Dien die sorghe so verwegghet,
 Ende doe hem met dinen lusten
 Al dat verggheten ende rusten.”
 Victoria sprac dese tale
- 430 Ende voer weder te haerre sale.

1) Hs. hire hem vele.

- Cume mochte die slaep opstaen:
 Hi vlooch enweghe, sonder waen.
 So waer hi biden sterren vlooch,
 (Ensi dat sake dat hi looch,
 433 Die ghene diet screef in Latijn)
 Si lieten haren ganc al sijn,
 Ende bleven slapen vander cracht
 Die hi hevet met hem bracht.
 Traechlike quam hi ghevaren
 440 In dat Griexe her te waren:
 42 d. Op des conincs bedde hi seeck
 Tusscen hem ende der weech:
 Mettien liet hi die sorghen varen
 Ende sliep soetelijc te waren
 445 Al tote die sonne opstont,
 Dat hi niet en roerde dan den mont.
-

VROUW NATURE VAART TER HEL OM TEGEN ALEXANDER
 SAMEN TE ZWEREN.

B. X. vs. 1—306.

- 93 a. Alexander hevet ghesproken
 Overdaet, die onghewroken
 Altoos niet en mach wesen;
 Want hi hem vermat van desen
 3 Dat hi sal, oest dat hi levet,
 Dattie nature verholen hevet;
 Sinen boden oppenbaren.
 Ooc so seide hi mede te waren,
 93 b. Dat hem ware al eertrike
 10 Te cleen tenen conincrike.
 Hier om was die Nature gram:
 Alsi die overdaet vernam:
 Si liet alderhande werc
 Ende nam op haer een gheswerc,
 15 Si maecte haer ter hellen wart.

- Waer si quam ane die vart,
 Alle dinc waren haer onderdaen:
 Die elemente hebbense ontfaen,
 Elkerlijc, want sise sciep.
- 20 Die locht eerst jeghen haer liep
 Ende groetese met soeten winde:
 Tierst datse die erde kinde
 Groete sise mettien bloemen.
 Dat water es metten visscen comen,
- 25 Ende 1) dat vier metten planeten.
 Alderhande figuren beten
 Ende eren hare sceppersse,
 Ende bidden dat si niet en perse
 Met hongher hare creaturen.
- 30 Dit was die tale vander Naturen:
 »Danc hebt dat ghi mi doet ere:
 Nu en soect min noch mere
 Die dinc die ic hebbe verholen.
 Nu vare enwech ter helscer scolen
- 35 Dor uwen wille ende dor den minen;
 Dat sal Alexandre scinen,
 Want het sal sijn hoot becopen.”
 Dit sprac si ende dede open
 Die erde ende ghinc ter hellen.
- 40 Nu hort, ic sal u hieraf tellen.
 Si sach verre dure
 Recht onder die helsce mure
 Seven vrouwen ende seven borghen,
- 95 c. Die elc man wael mach sorghen.
 45 Die ene was moeder vanden sonden,
 Vrecheit, die daer was tien stonden:
 Si hadde dien groten scat;
 Overwaer segghic u dat,
 Dat ghesmoltens gouts so vele
- 50 Goot in der vrecker kele,
 Dat sise daer hevet verladen,
 Al en conde sise hier niet ghesaden.
 Hoverdechede die coninghinne

1) Hs. *Op* dat v.

- Sat daerna met haren sinne
 55 In een borch groot ende rike,
 Ende bespotte hare ghelike.
 Luxurie, dat es onsuverhede,
 Sat daer op hare stede:
 In bernender moder lach si versmort,
 60 Want si suverheit testort.
 Gulsecheit sat op hare stede
 Ende verterde hare lede:
 Si liet weder dor den hals gaen
 Dat si te vele hadde in ghedaen.
 65 Gramscap sat daer verbolghen:
 Si doet dieghene die haer volghen
 In allen tiden sijn verwoet,
 Want si die liede maect onvroet.
 Gierecheit sat daer allene.
 70 Beloken in haren stene,
 Hare hande onder hare liere
 Ende bernende in den swerten viere.
 Nidecheit ende hare kinder
 Hadden hare sale ghinder.
 75 Verradenisse ¹⁾ ende Loosheit,
 Al en moghen si niet ghereit
 Bedecken der liede mesdade,
 Si verkerense met haren rade.
 95 d. Met desen seven hootvrouwen
 80 Woonde mede ooc entrouwen,
 Ypocrisie, die haer can maken
 Buten goet in allen saken,
 Ende Smekinghe waser ooc mede,
 Die nu hevet hare stede
 85 Met hoghen lieden, in die sale;
 Want si can met soonre tale
 Hoghen lieden doen verstaen
 Saken die quaet sijn ghedaen:
 So grote cracht hevet die miede,
 90 Ende smekinghe onder hoghe liede,
 Datsi bejaghen haren wille

1) Hs. Vorredenisse.

Waer si sijn, ludc ende stille.

Dese sonden hevet besien

Die Nature, ende mettien

95 Ghinc si binnen dien helscen muren.

Daer sach si die sielen gheduren

Int vier dat bernet sonder lecht,

Elke siele na haer recht.

Ic secghe u die stat vander hellen

100 Nadien dat ons die boeke tellen.

Si steet in midden in die erde

Ende bernet altoos even herde,

Boven inghe ende binnen wijt.

Daer pijnt vier in elken tijt

105 Sielen die hebben mesdaen:

Al sijn si in één vier bevaen,

Nochtan hebsijt niet even groot

Die pine van der langher doot,

Want dat vier es so gherecht,

110 Datten here ende den cnecht

Also met pine hevet bevaen,

Nadien dat si hebben mesdaen,

Some meer, some min.

96 a. Daer sijn ooc vele sielen in

115 Welna al sonder mesquame,

Sonder dat si van Adame

Sijn besmet, ende anders niet.

Dese weten luttel van verdriet.

Bi redenen proevict u al.

120 Te somere als berch ende dal

Es versiert metter sonnen,

Men siet hen tween te gader ronnen:

Die een loopt met cleenre pine,

Die ander es van der sonnen scine

125 So verhit, dat hi versmacht

Ende verliest al sine cracht.

In die middelt vander vlamme

So stoet die felle druut, die gram[me]

Lucifer Leviathan,

130 Die bedrooch den eersten man.

Tierst dat hi die Nature sach

Liet hi dat vier daer hi in lach
 Ende ghinc te haerwart.
 Omdat si niet en waer 1) vervaert

135 Liet hi sine duvelike ghedane,
 Ende snelde hem tontfane
 Die grote soonheit weder,
 Die hi hadde eer hi neder
 Vanden hemele was verscroven,

140 Doe hi inghel was hier boven;
 Ende dor sine hoverdechede
 Was hi gheworpen vander stede.
 Doene die Nature sach
 Begonste si haer gheclach:

145 •Vader ende wreker vanden sonden
 Wilen indier ierster stonde
 Waerstu claer als der sonnen scijn,
 Maer dor die hoverde dijn

96 b. So verloorstu hemelrike.

150 Ic bidde di om hulpe droeflike!
 Hets recht, du heves loon,
 Want als du verloors den troon
 Waerstu sonder stede bleven,
 En hadde ic di niet ghegeven

155 Ene sonderlinghe stede
 In dese grote demsterhede.
 Ic bringhe ene niemare ghedraghen.
 Alle creatures claghen
 Over Alexanders overmoet.

160 Hi dwanc enen coninc goet,
 Coninc Clause van Atracervaen,
 Tracien es hem onderdaen,
 Hi sloech Pansamase doot,
 Hi brac Teben al was si groot,

165 Hi dwanc Athenen ende Marone,
 Hi droech ooc Roomsce crone,
 Hi dwanc Luken ende Pise,
 Hi sloech ridders van prise
 Mennoen ende die met hem waren;

1) Hs. was.

- 170 Hi dorreet ooc, te waren;
 Daris lant, dies hi verstarf,
 Ende verwan dien here drie warf.
 Hi verdreef den here Apolonise
 Ende brac Tyren die stat van prise,
- 175 Hi wan Egypten ende dorreet
 Libien dat was so heet;
 Babylonie heeftene ontfaen,
 Die Siten sijn hem onderdaen,
 Hi heeft die Israelsce roten
- 180 Binnen Caspi besloten.
 Dus heeft hi Asien bevaen,
 Ende Porus es hem onderdaen,
 Subdraken hevet hi ghevelt,
- 96 c. Abisari steet in siere ghewelt,
 185 Taxillis es ooc sijn man,
 Dat es meer, ende hem en can
 Ghenoeghen al dese ere.
 Hi sochte die eylande, dats mee,
 Die sijn in die donker see;
- 190 Heeft hi gheluc goet vortmee,
 Hi sal sien wanen Nilus comt,
 Want hi hem al nu beroemt,
 Dat hi sal winnen dat paradijs.
 Du en wachstu in alre wijs
- 195 Hi sal di helle afwinnen;
 Daertoe wilt hi ooc bekinnen
 Die werelt die hier onder es,
 Ende dwinghen die Antipedes;
 Hi wilt die sonne sien west opgaen
- 200 Ende oost weder te hove staen.
 Nu wrec ons over dit verlies!
 Wat eren soutstu hebben dies,
 Of wat lone, of wat prise,
 Dattu uten paradise
- 205 Adame dreves int droeve dal,
 Of di Alexander winnen sal!"
 Si waende wechvaren na dese wort.
 Lucifer sprac: »Vrouwe, hort,
 Ic saels uwen wille doen sonder waen;

- 210 Nochtan sal hijs niet afstaen ;
 Eer icken hebbe inder hellen
 Met anderen sinen ghesellen.”
 Stappans riep hi te rade
 Inder hellen alle die quade ;
- 215 Op enen plein quamen die keytive
 Daerom lopen rivieren vive.
 Die rievieren heten aldus :
 Liete ende Avernus ,
- 96 d. Cochitus ende Flegiton
- 220 Ende die wrede Acheron.
 Dese bernen ende stinken.
 En mach niemene ghedinken ;
 Dat hiere nie sonne sach
 Ofte eneghe dinc die helpen mach.
- 225 Daer ligghen die droeve sielen
 Mettien duvelen die vielen ,
 Ende doghen hare doot ,
 Want dat es haer meeste noot
 Dat si sterven sonder blijf.
- 230 Die hier leiden sondech lijf
 Ende altoos om sonden werven
 Die moeten altoos ghinder sterven.
 Si moghen die deemsterhede tasten ;
 Die droeve sielen , die altoos vasten.
- 235 Nu hebsijt heet ende nu cout ;
 Daer es rouwe menechfout ,
 Ende hi moet sonder ende sterven
 Dien die helle doet bederven.
- Doe dat helsce volc versament was
- 240 Die oude viant Sathanas
 Wispelde drierwef, ende al die wene
 Wart ghestilt: daerne was ghene
 Die roepen dorste doe hijt horde.
 Doe sprac hi der Naturen worde ,
- 245 Ende hi seide meer daertoe :
 • Segt mine ghesellen , hoe
 Selen wi ghedoghen dese overdaet
 Van desen man diet al verslaet,
 Ende dien alle dinc ontsien ?

- 250 Laet men sinen wille gheskien
 Hi sal al die werelt breken:
 Dats ons al niet; maer hi sal steken
 Dor die dicke erde een gat,
- 97 a. Ende maken tote ons een pat.
- 255 Daertoe sal hi onse sielen vaen,
 Dus moeten wi hem sijn onderdaen.
 Ooc segghen die propheten,
 Dat Got der werelt heeft verheten 1)
 Menech jaer hier te voren,
- 260 Dat een man soude sijn gheboren,
 Met miraclen ende in weet wi:
 Met sinen houte so sal hi
 Breken onse vaste prisoen,
 Ende onse sielen daer ute doen.
- 265 Nu siet, ghi heren vander doot,
 Helpt ons gheraden terre noot.
 Die wile datmen ons mach helpen
 Laet ons dies mans daet stelpen,
 Dat hi niet dieghene en si
- 270 Die die helle sal hebben vri.”
 Cume hadde hi dit gheseit
 Dat Verradenesse sprac gherecht,
 Die was der Nidecheden dochter:
 »Lucifer, laet wesen sochter
- 275 Vorwert meer dine maniere;
 Ic sal di volbringhen sciene,
 Want hets mi ene clene pine.
 Ic hebbe een cracht van venine,
 Men vint gheen van derre naturen:
- 280 En mach in gheen vat gheduren
 Noch in yser, nochte in stale,
 Noch in goude, noch in metale,
 Dan in enen coeclauwe allene.
 Dat salmen hem gheven ghemene
- 285 Mettien claren wine ghemanc:
 Hi sal sterven eer iet lanc;
 Want Antipater mijn vrient,

1) Hs. vergeten.

- Die Alexander heeft ghedient;
 97 b. Ende over Grieken es baliu,
 290 Dien hebbic, dat segghic u,
 Vander wieghen op gheleert,
 Dat hi van buten enen eert,
 Ende int herte draghet hi die mort.
 Nu es hi ghedaghet vort;
 295 Omdat hi hevet gerengniert dat lant
 Willen die coninc altehant
 Met hem hebben in sijn here,
 Dat hi sine oude vertere.
 Bi des man hulpen sal ic saen
 300 Alexandre verslaen."
 Verradenesse sprac dese tale;
 Dat droeve volc priset wale,
 Dat die so sciene hadde vonden
 Goeden raet in corten stonden.
 305 Stappans voer si uter hellen
 Tote Antipater haer gheselle,
 Die een quaet verradere was
 Ende harde sere in sorghen das,
 Hoe hi behouden sal sine ere
 310 Jeghen dien coninc sinen here.
 Doe riet si der herten sijn
 Te makene dat starc fenijn,
 Ende doe hijs wael was gheleert
 Was si saen ter hellen ghekeert,
 315 Ende si comt dicke ute
 Om te radene dusdane salute.

FLORIS ENDE BLANCEFLOER.

GERVINUS, Gesch. der deutschen Dicht. I. 461—465.

Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 214—249.

ALBERDINGH THIJM, Karolingische Verhalen, 321—336.

„ „ Dietsche Warande, I. 493—512.

HOFFMAN VON FALLERSLEBEN, Horae Belgicae, Pars III.

EDÉLESTAND DU MÉRIL, Floire et Blanceflor (Bibl. Elzevirienne).

Onder de gedichten, welke tot geen en bepaalden Sagenkring gebracht kunnen worden, behoort ook de roerende liefdesgeschiedenis van Floris en Blancefloer, het werk van Diederic van Assenede, in 1273 *clerc* van gravin Margaretha van Vlaanderen, die het omstreeks 1240 uit het Fransch vertaalde. Wijd en zijd in Europa bekend en geliefd en in bijna alle talen overgezet was dit gedicht ongetwijfeld van Byzantijnschen oorsprong, zooals uitstekend door du Méril in zijne Introduction (LXXXIX—CCV) bewezen is.

FLORIS VINDT BLANCEFLOER WEDER.

vs. 2789—3384.

Een heidensch koning uit Spanje maakt op een zijner strooptochten eene Christenvrouw buit, welke hij aan zijne gemalin schenkt, die weldra voor haar eene innige genegenheid opvat. Op den zelfden Palmzondag worden beide vrouwen moeder: de koningin baart eenen zoon, die Floris wordt genoemd; de gevangene vrouw eene dochter, die den naam Blancefloer ontvangt. Beide kinderen groeyen samen op, en hoe ouder ze worden des te sterker wordt hun beider liefde. De koning, ongerust over de steeds klimmende liefde der beide kinderen, zendt Floris ter school, waar deze om het gemis zijner liefste wegwijnt, en verkoopt eindelijk, vast besloten een einde aan hunnen hartstocht te maken, Blancefloer aan babylonische kooplieden, die haar weder aan den emir verkoopen, en laat een prachtig grafgesteente voor haar oprichten, om Floris alzoo te bedriegen. Floris komt weder aan het hof, en wordt op het hooren der treurmare zoo wanhopig, dat hij zich dooden wil, en niet dan met veel moeite door zijne moeder wordt terugggehouden. Ziende dat niets baat om Floris van zijne liefde te genezen, ontdekken de ouders hem het geheim, waarop Floris als een koopman uitgedoscht zich op reis begeeft, en na vele wederwaardigheden te Babylon komt, waar hij den wachter van den burcht, waarin Blancefloer was opgesloten, door eene schaaakpartij verschalkt en door geschenken omkoopt.

- Die portwerder ontvinghen blidelike
 Ende swoer ende seide ghetrouwelike,
 Wat hi hem biete ende wilde gherenst,
 Hi souder an legghen sinen erenst.
- 5 Met leide hine in sinen boghaert
 Ende boot hem sine hande ende wart
 Verholenlike al daer sijn man,
 Des hi berouwenesse daer na ghewan.
 Floris ontvingne ende dede als de vroede;
- 10 Hi hoepte dat hem comen soude te goede:
 „Vrient,” seit hi, „mijn man sidi nu;
 Nu betrouwe ic ende ghelove u
 Als enen minen man, dat ghi mi
 Gehulpich selt sijn waer het si.
- 15 Ic sel mi ghetrooten vanden rade
 Ende setten mijn lijf in uwe ghenade;
 Het doet mi die noot dat ics u lie:
 Hier boven in den tor es mine amie,
 Daer es die scone Blancefloer,
- 20 Die mi sident dat ic van haer voer
 In groten sere heeft ghelaten;
 Die mindic so utermaten,
 Dat vernoyde minen vader ende docht hem quaet
 Ende mire moeder, ende daden den raet,
- 25 Dat si mi daer omme wart verstolen.
 Nu hebbic so langhe varen dolen
 Van Spaengen ende daer om gheeisschet,
 Dat icse inden tor hebbe ghevreisschet.
 In can gheseggen hoe gherne icse saghe:
- 30 Ic sel doot bliven in derden daghe,
 Of ic selse hebben, hoement ghedoe.
 Soete vrient, nu troost ende raet daer toe.”
 Doe die portwerder sine reden verstoet:
 „Here,” seit hi, „mi hevet verleidet u goet,
- 35 Des ben ic te spade worden gheware;
 Ghi hebt ghedaen als die voghellare
 Die scone pipet ende blaset,
 Daer hi die voghelkine mede verdwaset.
 Met liste hebdi mi ghevaen,
- 40 Datic met eren u niet mach ontgaen.

- Comet te scaden of te vromen ,
 Nadien dat het daer es comen ,
 Salic u gheleisten trouwe.
 Ic weet wel dat ghi entie joncfrouwe
- 45 Ende ic daer omme selen sterven ,
 Ende emmer willic pensen ende werven
 Om helpe ende raet te gheven u.
 Ghi selt ter herberghen varen nu ,
 Dat wanic dat best si ;
- 50 In derden daghe comt hier weder tot mi ,
 Dat sal dierste dach van Meie wesen ,
 Ic sal mi bewissen ende doen lesen
 Dierste bloemen die men mach vinden ,
 Ende salse onser joncfrouwen senden ;
- 55 Dan sel ic soeken selke behendichede ,
 Alsic sende blomen , dat icker u mede
 Der joncfrouwen Blancefloer senden sel:
 Hiertoe behoeft ons goet gheval."
 Doe weende Floris ende seide ,
- 60 Dat hem de termt entie beide
 Soude dinken utermaten lanc ;
 Maer dander die sonder bedwanc
 Daer om waent vallen in groten noot ,
 Het docht hem cort te sire doot.
- 65 Deen hadde bliscap, dander rouwe ;
 Te dien dat Floris die joncfrouwe
 Te sinen wille hebbe ghesien ,
 Hem en roect wat hem daer na sel ghescien.
 Floris voer te siere herberghen waert ,
- 70 Dander bleef in rouwen ende sere vervaert.
 Hi sende boden ende dede soeken
 In bogherde, in woude ende in broeken
 Rosen ende bloemen menigherhande.
 En bleef nerghen in alden lande
- 75 Bloeme negheen diere toe dochte ,
 Hi en bewarf dat mense hem brochte ,
 No acoleie ; no lelie, no rose, no viole.
 Corven dedi vollen een grote scole,
 Ende seide dat hise senden soude
- 80 Den joncfrouwen , te verdienen haer houde.

- Nu es comen die Meye dach,
 Daer Floris sin al ane lach,
 Dien hi node soude hebben verseten.
 Hi quam ghecleet als hem was gheheten
 83 Van een roden bliaude, als hem wel sat.
 Dat was hem gheraden omme dat
 Dattie bliaut ghelijc was den rosen
 Entie nature minst soude nosen.
 Die portwerder, als hi hadde gheacht,
 90 Een corf, die scone was ende best ghewracht,
 Dede hi draghen in sine camere binnen
 Ende seide: »Floris, seldi ghewinnen
 Die joncfrouwe ende bi liste bejaghen,
 Men souden metten corve opdraghen.”
 93 Doe gincter Floris ligghen inne.
 Dier es vele die ic kinne,
 Die nie so starker minnen plaghen,
 Dat si hem hadden laten draghen.
 Die portwerder sette hem een hoet
 100 Opt hooft van rosen, die hem wel stoet,
 Ende decten met rosen daer hi lach
 Inden corf, datten niement en sach.
 Twee knapen riep hi te hem doe,
 Die duchtich waren ende goet daertoe: ·
 103 »Nemet,” seit hi, »dese rosen ende gaet
 Ten torre ende clemt den hoechsten graet,
 Tes ghi comt ten hoechsten vloere,
 Ende segt mire joncfrouwen Blancefloere,
 Dat icse haer sende; si selre uut lesen
 110 Selke die haer bequame sal wesen,
 Ende segt haer ghetrouwelike mijn saluut,
 Ende keert te handen te [mi] weder uut,
 Ende comt haestelike weder te mi.”
 Doe hijt hem hiet doe namen si
 113 Den corf metten rosen ende begonsten
 Te cliven so si ghevoechlicst consten,
 Van grade te grade, wel bi stade.
 So herde waren si gheladen,
 Dat si vloecten diese loet.
 120 Si seiden ende peinsden in haren moet,

- Dat si bloemen nie en saghen
 No droeghen die herde waghen :
 Dat seiden si ende seiden waer.
 Daer clommen si neven den pilaer,
 125 Tes si quamen opten hoechsten vloer
 Ende misten ¹⁾ der cameren daer Blancefloor
 In woende ende lietense staen
 Ter rechter hant, ende quamen ghegaen
 Ter ander camer, daer woende inne
 130 Ene joncfrouwe met ghestaden sinne.
 Si haesten ende wilden niet beide[n],
 Ende spraken ter ghere ende seiden :
 »Joncfrouwe Blancefloor, dit prosent
 Hevet u onse here de portwerder ghesent.”
 135 Die joncfrouwe niet en ghewoech
 Dat sijt waer, maer si loech,
 Omdat si Blancefloor hoerde nomen
 Ende ere ander gave die bloemen.
 Si dankes ende setten neder
 140 Den corf metten rosen ende keerden weder.
 Doe ghinc si ten corve ende nam
 Ene rose die haer best bequam.
 Floris waende dat Blancefloor ware
 Ende sprac uten rosen jeghen hare.
 145 Die joncfrouwe sprac ²⁾ ende wart,
 Daer sine sach, so sere vervaert,
 Dat si vloe ende van hem liep,
 Ende »helpe, helpe!” al vliende riep:
 »Wat bloemen sijn dit, wat comter uut?”
 150 Si creesch ende maecte een ghelut,
 Dat alle die joncfrouwen warden vervaert
 Ende quamen ghelopen thare waert.
 Si vraechden ende vreyscheden om mare,
 Wat haer mesquame ende haer ware.
 155 Als hi dat hoerde viel hi neder
 Ende decte hem metten bloemen weder.
 Die joncfrouwe was bepeinst sciene,

1) Hs. trijsten

2) Hs. sprac.

- Want si was hovesch ende goedertiere.
 Haer quam ghelopen in haren sinne
- 160 Van Blancefloer haer ghesellinne,
 Dat si haer dicken claechde ende ghewoech
 Eens joncheren, des minne si droech,
 Ende van Spaengen was gheboren.
 Si hadde haer ooc gheseit te voren,
- 165 Dat hi haer herde ghelijc ware.
 Als sine sach so dochts hare
 Ende pensede dat onder dat prosent
 Met liste haer waer Floris ghesent.
 Si antwerde den joncfrouwen die tot haer quamen
- 170 Ende dat helpgheroep vernamen.
 Si pensede een list ende loech,
 Dat een viveltre uten bloemen vloech
 Int ansichte met haren monde,
 Dat si haer niet onthouden conde,
- 175 Dat si an haer huut quam ghevaren,
 Si en moeste crijschen ende also ghebaren.
 Doe keerden si weder al te samen,
 Dat si ter cameran niet in quamen.
 Nu moeghdi weten dat herde groot
- 180 Die anxt was ende die noot,
 Die Floris hadde, tkint van Spaengen.
 Die joncfrouwe was van Aelmaengen,
 Eens hertoghen dochter ende hiet Claris,
 Ende hadde naest Blancefloer den meesten prijs
- 185 Boven alle dander vander zele.
 Si was ooc so wel haer ghespele,
 Dat dene der ander niet en hal
 Si en seide haer dat si wiste al.
 Si dienden te gader den ammirale:
- 190 Dene droech twater, dander de dwale
 Elcs daechs in zire kemenade,
 Smerghens vroe ende tsavents spade.
 Haer cameran waren niet verre ghesceden:
 Een dore hadden si onder hem beden,
- 195 Daer dene bi totter ander ghinc,
 Als si hadden te spreken enighe dinc.
 Si ghinc wech ende loec haer dore,

- Bedi of iement lede daer vore,
 Dat hi des joncheren niet en verneme.
- 200 Een woort en sprac si niet te heme.
 Si gaet te Blancefloer daer sise vint,
 Die vele peinst om dien si mint,
 Ende dicke versuchte harde onsochte
 Met swaren ghepeinse ende ghedochte,
- 205 Met groter claghen ende met droeven sinne:
 „Blancefloer,” seit si, „soete minne,
 Wildi ghaen met mi, ic sel u toghen
 Selke bloemen, dat ghi met uwen oghen
 Ne saghet bloeme no rose nie,
- 210 Die ghi eer sout sien dan die.”
 — „Clariss,” seit si, „soete ghespele,
 Mijns onwillen heb ic so vele,
 Dat mi der bloemen wel staet tonberne;
 Dat ghi te [mi] comt met uwen scherme,
- 215 Daer seldi mede sonde ghewinnen.
 Die in goeden hopen sijn van minne,
 Hem staet wel te pleghen der blomkeine
 Om te vergheten der pine;
 Maer mi naect droefheit ende niet el.
- 220 Soete vriendinne, nu weti wel
 Dat ic minen lieve verre bem,
 Hi verret van mi, ic verre van hem.
 Nu es hier dammiraël die ooc waent,
 Dat hi mi binnen derre maent
- 225 Sekerlike sal nemen te wive.
 Neen ic, begheve binnen minen live
 Floris dat waer grote mesdaet;
 Ic selre toe soeken selken ract,
 Dat ic mi cortelinge sel verslaen,
- 230 En mag ic hem anders niet ontgaen.
 Wat mag ic doen, ellendich wijf?
 Ic heb liever te verliesen mijn lijf,
 Dan ic Floris levende verliesen soude;
 Die minne quam van mi bi mire scoude.”
- 235 — „Blancefloer,” seit si, „soete ghesellinne,
 Nu manic u dor Floris minne
 Ende dor sinen willen, dat ghi met mi

- Die bloeme comt sien hoe scone si si."
 Ierst dat sise bi hem beswoer
240 Stont op die scone Blancefloer
 Ende ginc met hare die bloeme scouwen.
 Floris hevet der joncfrouwen
 Tale ghehoort ende es seker des,
 Dat Blancefloer binnen der cameren es.
245 Hi rechte hem op ende spranc uut.
 Dat scoenste haer entie witste huut
 So hadde hi dat ie man ghewan;
 Hi hadde een roden bliaut an;
 So edel was al sine ghedane,
250 Dat goet was an hem te verstane,
 Ende ment wel an hem mochte kinnen.
 Amoreus waren sijn oghen binnen;
 Die hoet die hem was gheset
 Opt hoeft hi stont hem vele bet
255 Dan ic u gheseggen mach.
 Blancefloer kendene alsine sach,
 Si kinde hem ende hi kinde hare.
 Beide verloren si haer ghebare,
 Dat si een woort spreken en mochten.
260 Daerna als si hem bedochten,
 Al swighende liepen si te samen,
 Daer si hem metten armen ondernamen:
 Haergelijc andren an hem dwanc.
 Dat cussen ende dat helsen was so lanc,
265 Datmen mochte inde selve wile
 Hebben gheghaen een grote mile.
 Als si hem vanden cussen droeghen
 Al swighende si hem onderloeghen,
 Ende harde minlike si hem ondersaghen.
270 Doe sprac Claris ende begonde hem vragen
 Ghesondelike ende wel bi sinne:
 »Blancefloer," seit si, »soete ghesellinne,
 Kindi de bloeme daer ic om poghede 1),
 Vele eer icse u toghede;
275 Mi dinct dat ghise an u draghet.

1) Hs. poghede u.

- Sint ghise alre eerst saghet,
 So dinct mi dat ghi sijt verhoghet.
 Ic wane dat daer an legghet grote doghet
 An die bloeme, die ene joncfrouwe
- 280 So sciene hevet verlost van haren rouwe.
 Een luttel eer wildise niet sien:
 Nu duncti mi bevaen in dien,
 Dat ghi der ghere sout sijn hout
 Daer ghise jeghen deilen sout."
- 285 — »Deilen," seit si, »en es dit Florijs,
 Mijn soete lief, mijn soete amijs,
 Als ic u dicken hebbe gheseghet,
 Daer mijn lijf ende mijn doot an legghet?
 Dit es mijn troost, mijn toeverlaet:
- 290 An heme legghet al mijn raet."
 Doe baden si Clarise beide,
 Dat si haer minne niet brachte te leide,
 Ende sise decte ende hale:
 Wort gheseit den ammirale,
- 295 Si wisten wel si souden sterven
 Entie bliscap van harre minnen derven.
 »Nu weest," sprac Claris, »al onvervaert,
 Ende hebt ghene hoede te mi waert.
 In ben niet so dul van seden ende van sinne,
- 300 Dat ic mine gherechte ghesellinne
 Met enigher valscheit bedriegghen soude.
 Ic sel u doen alsic selve woude,
 Of ics hadde te doen, datmen mi dade.
 Beide met hulpen ende met rade
- 305 Salic u emmer ghehulpich sijn:
 Onser beider eten ende onsen wijn
 Dat selen wi eten onder ons drien.
 Ghi selt mi ghetrouwe vinden in dien
 Altoes te vorderne uwen wille,
- 310 Beide openbare ende stille."
 Als dit was gheseit te hant
 Nam Blancefloer Floris bider hant;
 Vrolike ende met bliden sinne,
 Ende leidene ter cameran daer si woenden inne.
- 315 Een rijclijc culct op haer bedde lach,

- Daer si op te slapen plach:
 Daer op ghingen si sitten beide;
 Ende begonsten te spreken vanden leide
 Dat hem ghesiet was, ende hoe si hadden ghevaren,
 320 Sint dat si ierst ghesceiden waren.
 »Floris,” sprac Blancefloer, »nu heb ic u vonden.
 Mine bliscap es nu te desen stonden
 So groot, dat ict gheseggen niet en mach.
 Sint quam die leede dach,
 325 Datmen maecte tusschen ons een ghesceet,
 Hebbe ic ghedoghet menich leet:
 Nu es mi mine pine wel verghanghen.
 In groten sere ende in langhen
 Hebbic gheweest ende in groter noot
 330 Dor uwen wille ende wel na doot.
 Floris,” seit si, »sidi dan dit
 Die weder mi spreekt ende neven mi sit?
 Ic sie wel ende kinne dat ghijt sijt,
 Die van mi nam u vader dor nijt
 335 Ende ter Montorie sende ter scole.
 Ic soude u houden harde in dole
 Ende over herde onvroet,
 Gheloofdi dat iet was in minen moet
 Dan rouwe ende seer, nacht ende dach,
 340 Sint dat ic u niet en sach.
 Mi wondert herde in minen sinne,
 Bi welker list ghi sijt comen hier inne:
 Ic waent al bi gokelien es.
 Nu vruchtic ende barm in twifele des,
 345 Dat Floris niet es die bi mi sit.
 Wat seg ic? ic kenne wel hi es dit.
 Soete vrient, keert u hare te mi.”
 So wie sore hadde gheweest bi
 Ende hadde ghesien de bliscap, die de kinder
 350 Met cussen ende helsen hadden ghinder,
 Die bliscap ende dat grote spel,
 Hi waer te rechte sculdich wel
 Te gheloven an den sone Veneris,
 Die rechter ende God vander minne is.
 355 Doe toghede hi hare sijn vingherlijn;

- Die doghet [die] lach ant steenekijn,
 Hoe nuttelic ende hoe goet het ware:
 Dat seide hi ende vertellet hare.
 Doe begonste si tellen wat haer was ghesbiet
- 360 Van dien dat hise liet
 Ende hi haer ter scolen ontvoer,
 Tote diere wilen dat hise bevoer
 Inde stat te Babilonien, ende si te samen
 Boven inden hoechsten tor quamen.
- 365 Claris was wijs ende van sinne,
 Ende decte harre twier minne,
 Ende was emmer begrepen in dien,
 Datsi gherne hadde ghesien,
 Dat verholen ware bleven
- 370 Die minne die de kinder dreven
 Alsoe van haer selven ware.
 Si ghinc dicke te hem ende hi te hare,
 Ende aten ende dronken al te samen,
 Dats dander joncfrouwen niet vernamen,
- 375 Ende hadden te gader haer dachcortinge.
 Die twee ghelieven leden onderlinge
 Die beste werlt ende dat scoenste lijf,
 Dat noit hadde man of wijf.
 Sine gherden te hebben niewet el,
- 380 No meerre bliscap, no meerre spel.
 Hadt hem moghen alsoe duren!
 Neent! die goddinne vander aventuren
 Mijn vrouwe Fortune, benijds des,
 Ende speelde, als ghewone es,
- 385 Haer spel al de werelt bekent.
 Haer wiel loopt al ontrent;
 Dat nu es boven es sciene onder.
 Van haer moechdi horen wonder,
 Van harre naturen, van harre seden.
- 390 Als si wel gheweest heeft mede
 Den man, ende heefden ghebracht so hoghe
 Bi haren wille, bi haren ghedoghe,
 Dat hi hem niet ontsiet van vallen,
 Eer hijt weet, hi es neder met allen,
- 395 Onder die voete gheworpen neder.

- Datsi gheeft den man dat nemet si weder;
 Dat hine weet hoe hijs ghedervet.
 Menighen prince heeft si ontervet,
 Menighen dwaes maect si here
- 400 Ende gheeft hem bliscap ende groot ere,
 Tellende perde met dieren ghesmiden,
 Ende cleeten met bonten ende met siden,
 Ende maecten here ende rechter int lant.
 Enen biscop maect si enen truwant,
- 405 Enen broothidder maect si van enen clerc:
 Des pleghet si, dusghedaen es haer werc.
 Haer ghichten sijn harde onghestade,
 Harde onghestade sijn al haer dade.
 Si es wandel ende menichfout:
- 410 Hi blijft ghehoont diere hem an hout.
 Nu hadde si dese twee so verheven,
 Datsi vro waren ende hem luste leven
 Ende also te bliven emmermeer.
 Doe werp sise in rouwen ende in zeer
- 415 Uter bliscap, daer sise brachte toe.
 Het gheviel dat Claris een smerghens vroe
 Ontspranc ende wart gheware,
 Dat hoech dach was, ende vervaerde hare;
 Want sijs toren waende gewinnen.
- 420 Te Blancefloer liep si haer ghesellinne,
 Ende seide haer, dat hoghe waer opten dach.
 Blancefloer harde vaerech sach
 Ende andwoorde, als sise roepen hoorde:
 »Ic come,» seit si; metten woorde
- 425 Bleef si liggende ende sliep.
 Claris haestelic ten condute liep;
 In haer becken si twater ontfinc,
 Ende vaerdelic 1) si neder ghinc
 Voer haren heren den ammirale.
- 430 Doe waende si vinden metter dwale
 Blancefloer, die in haer camere lach.
 Also dammiraal niet en sach,
 So wonderde hem ende hi vraechde hare;

1) Hs. vervaerdelic.

- Waer Blancefloer merde ende bleven ware.
- 435 Si soude te sinen dienste wesen,
 Sprac Claris, » si heeft ghelesen
 Al desen nacht haer boekelkijn,
 Om u langhe lijf, dat ghi moet sijn
 Met eren inde werelt vortwert meer,
- 440 Ende si bleef slapende een lettel eer.”
 — » Eist waer?” seil hi. — » Here,” seil si, » jaet.”
 — » Te waren,” seil hi, » dats een edele daet.
 Wel na rechte mach si sijn mijn wijf,
 Die bit om mijn ere ende langhe lijf.”
- 445 Dit liet hi also ghewerden doe.
 Het gheviel eens anders merghens vroe,
 Dat Claris ontspranc ende sach,
 Dat hoghe was op den dach,
 Ende riep Blancefloer ende hietse opstaen.
- 450 Blancefloer hietse om twater ghaen,
 Si soude voren ghaen metter dwale
 Ende wesen daer eer, ende binnen der tale
 Floris Blancefloer te hem dwanc,
 Ende si hem weder; daer waest so lanc
- 455 Dat cussen ende dat helsen ghedreven,
 Dat si beide in slapen bleven,
 Mont an mont, kin an kinne.
 Binnen dien was Claris haer ghesellinne
 Verdelike ten pilore gheghaen,
- 460 Ende hadde dat water ontfæen
 In een becken van goude,
 Ende als si wederkeren soude
 Ende liden der doren, lude si riep:
 » Joncfrouwe, haest u.” Blancefloer sliep
- 465 So vaste dat sijs niet en hoorde,
 Ende gaf haer weder ghene antwoorde.
 Claris waende dat voor haer ghinge,
 Ende vruchte haer lange merringhe,
 Ende haeste te meer, dat si quam
- 470 Voer den ammirael, ende [doe] hi vernam;
 Dat Blancefloer niet quam met hare,
 Vraechde hi, waer si bleven ware.
 Joncfrouwe Claris ontvruchte seere:

- »Ghenade,” seit si, »soete here,
 475 Een lettel eer, doe ic was opghestaen
 Ende ic om water soude gaen,
 Riep icse, eer ic hare cameren leet.
 Si antwerde ende seide, si waer ghereet,
 Si soude hier eer sijn dan ic.”
- 480 Doe bepeinsde hem damirael een stic,
 Het docht hem wonderlike dinc.
 Hi riep te hem sinen camerlinc;
 Hi sat verbolghen ende sere vererret:
 »Ghanc,” seit hi, »sie waer merret
- 485 Blancefloer ende doetse haestelike comen.”
 Die ghene en hadde niet vernomen,
 Dat hi Claris voor sinen here liet staen.
 In Blancefloer camer quam hi gheghaen:
 Daer vant hi so grote claerheit binnen
- 490 Van dieren stenen in allen sinnen;
 Een rijclijc bedde hi versach,
 Daer Blancefloer bi Florise op lach.
 Als hi haerre twier wert gheware
 Te gader ligghen, hi waende dat ware
- 495 Blancefloer ende Claris hare ghespele;
 Bedi hi en merkets niet vele,
 Dat hi des jonghelincs in inne waert.
 Floris en hadde graen no baert.
 Daer ne was inden tor neghene
- 500 So scone als hi was sonder Blancefloer allene.
 Doe hise sach slapen so soetelike
 Ende hebben behelst so vriendelike,
 Jammerde hem dat hise soude wecken,
 Ende beghan te hant achter trecken.
- 505 Hi keerde weder te sinen here.
 Die niemare mesquam hem sere.
 »Here,” seit hi, »ghi en saghet nie so grote minne,
 Als Blancefloer ende haer ghesellinne
 Claris hevet, want si slapen te samen.
- 510 Dat dochte mi, here, so wel ghetamen,
 Daer ic voor hem stoet ende sach,
 Hoe haerghelijc in anders arme lach,
 Die vrientscap ende die grote minne,

- Mont an mont, kin an kinne,
 515 In dorstse wecken no inne woude,
 Des ic vruchte dat icse pinen soude."
 Claris bevede daer si hoorde dat.
 Dammirael versciet hem ende versat,
 Hi wert bleec ende root daer naer.
- 520 Hi ontsach ende hadde groten vaer,
 Dat iement bi Blancefloer laghe
 Ende verholentlike harre minnen plaghe.
 „Reet,” seit hi, „mijn swert; ic sal gaen scouwen
 Die sameninge vanden twee joncfrouwen.
- 525 Du heves gheloghen: hier staet Clarijs,
 Daer du ave seits hoe ghedane wijs
 Si in Blancefloer armen legghet.”
 Noch seit hi, wat iement segghet,
 Dat iement so coene si, dat hi dorre
- 530 Enigher joncfrouwen ghenaken inden torre.
 Met hem dede hi ghaen sinen camerlinc.
 Hi clam den graet op ende ghinc
 Daer hi die kinder slapende vant.
 Dat swert hilt hi al haer in sijn hant,
- 535 Ende ghinc ten bedde ende bleef staen daer vore.
 Men ontsloot die venstren, daer sceen dore
 Die sonne ende maket so licht daer binnen.
 Doe sach hi die kinder met groter minnen
 Ligghen ghehelst, als hem was geseit.
- 540 Nie en gheschiede hem meere leit.
 Blancefloer kinde hi als hise sach,
 Maer Florise, die bi haer lach,
 Ne hadde hi nie te voren ghesien.
 Nu moghen wi alle
- 545 Alse dammirael
 „Here God,” seit hi 1)
 Te hem riep hi sinen camerlinc:
 „Ondect,” seit hi, „haer bedde.” Die gene ginc
 Ten bedde endè beghanse ontdecken
- 550 Liselike, dat hise niet soude wecken.
 Doe wert hi gheware dat deen was een man.

1) In het Hs. onleesbaar geworden.

- So groten [toren] hi des ghewan,
 Dat hi een woort niet mochte spreken.
 Van torne docht hem therte breken.
- 555 Dat swert verdroeck hi ende wilde slaen.
 Mettien ontsprongen si ende saghen staen
 Voer hem den vruchteliken here,
 Met enen baren swerde, verbolghen sere.
 Van vruchten waenden si bederven,
- 560 Si en twifelden niet si en souden sterven.
 Doe sach Floris op Blancefloer,
 Een suchten hem vander herten voer;
 Hi begonde te wenen ende soe.
 Dammirael stoet erre ende sacht toe.
- 565 Si laghen hem te ghereit te slane beide.
 Hi sette Florise in talen ende seide:
 „Wie bestu, ellendich keytijf!
 Ja en seltu nu verliesen dijn lijf!
 Hoe waerstu ie so dul ende soe coene
- 570 Dus groten lachter mi te doene,
 Ende te slapen bi minen lieve?
 Du best comen ghelijc enen dieve,
 Dat saltu met dinen live copen sere.
 Bi alden goden die ic eere
- 575 Ic sel di verslaen ende dine pute.
 Heden sel ghaen u minne ute,
 Die ghi nu hebt ghedreven ende echt.
 Waer dat mijn eere ende mijn recht,
 Dat ic u liete leven? — neent!
- 580 Sint dat ghi minen tor dus hebt ontreent,
 So moeti sterven, dat weet wale.”
 Doe antworde Floris den ammirale
 Herde oetmoedelike ende weende sere:
 „Genaden,” seit hi, „edel here! 1)
- 585 Dit es ene die mi minnet
 Vor alle die gone die soe kinnet,
 Ende ic hare vor alle die ic kinne.

1) Aldus in de fragmenten door Alberdingh Thijm in de Wa-
 rande medegedeeld. Het Leidsche Hs. heeft:

Wi en doen bi onser beiden edel here.

Nie wart so ghestadighe minne,
 No so gherechte, no so gheware,
 590 Als si te mi draghet ende ic te hare."
 Als hi niet langher spreken dorste,
 Bat hi dat hi hem ghave vorste,
 Des si moesten comen voor sine man,
 Ende mense bi vongnesse verdade dan.
 595 Hi gaf hem vorste ende hietse neder bringen
 Tween serianten, daer hi soude dinghen;
 Maer si moesten hem teersten cleden
 Ende ten vreseliken ordeele ghereden.

4

